

Scanned

**แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)**

พันเอกมานพ ขาวสะอาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

Political Conflict Solution Concept of Phra Brahmaganaphorn (P.A. Payutto)

Senior Colonel Manop Khaosa-ard

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2009

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์
(ป.อ. ปยุตโต)
ชื่อและนามสกุล พันเอกมานพ ขาวสะอาด
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์รสลิน ศิริยะพันธุ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งพงษ์ ชัยนาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์รสลิน ศิริยะพันธุ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งพงษ์ ชัยนาม)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
การเมืองการปกครอง สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

วันที่ 2 เดือน กันยายน พ.ศ. 2553

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์การุณย์ กุศลนนโท พระอาจารย์ในวัดญาณเวศกวัน ที่กรุณาให้เข้ากราบนมัสการพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านเจ้าอาวาส และมอบเอกสาร หนังสือของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เกี่ยวเนื่องกับการเมือง ทำให้งานวิจัยเล่มนี้ได้อิเหนื่อหาวิจัยครอบคลุม

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์รสลิน ศิริยะพันธุ์ เป็นอย่างสูง ที่อาจารย์ได้ให้ความรัก ความเมตตา ความกรุณา ทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลง ความเมตตากรุณาของอาจารย์ที่มีต่อลูกศิษย์ ได้กรุณาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข อธิบายถึงความเชื่อมโยงแนวคิดของนักคิดนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายขยายผลได้อย่างเข้าใจดียิ่ง ตลอดจนให้กำลังใจเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจงานวิจัยมากขึ้น ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้วิจัยประสบ คือ การผัดวันประกันพรุ่ง เมื่อได้รับความเอาใจใส่จากอาจารย์ทำให้ผู้วิจัยต้องมีความกระตือรือร้นมากขึ้นทำให้เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเท ให้กับงานวิจัย อย่างจริงจังและจริงใจ เกิดผลแห่งความสำเร็จและความภาคภูมิใจตามมา

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชฎามาศ ขาวสะอาด ที่ได้แนะนำในการจัดข้อมูล เอกสาร ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน ที่สละเวลาให้คำแนะนำปรึกษาถึงเนื้อหาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์เฟื่องฟ้า บุญถนอม ที่ได้ช่วยแนะนำในการทำเอกสารอ้างอิงและการจัดทำบรรณานุกรม

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและคณาจารย์ทุกท่าน เจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่คอยอำนวยความสะดวก ให้ข่าวสารต่างๆ เพราะด้วยหน้าที่การทำงานจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเอง หากแม้ข้าพเจ้ามิได้กล่าวนามบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือได้หมดทุกท่าน และหากการใดที่กระผม อ้างอิงข้อมูล เนื้อหาในบทใด ๆ ได้ไม่หมดหรือไม่ดีพอ ตลอดจนเคยล่วงเกินบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ด้วยกาย วาจา ใจ ระลึกได้ก็ดี หรือมิระลึกได้ก็ดี โปรดอโหสิกรรมให้ผู้วิจัยด้วย ทุก ๆ สิ่งทุก ๆ อย่างจารีกอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตลอดไป และขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

มาณพ ขาวสะอาด

เมษายน 2553

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์
(ป.อ.ปยุตฺโต)

ผู้วิจัย พันเอกมานพ ขาวสะอาด **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต(การเมืองการปกครอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์รศ.ลลิน ศิริยะพันธุ์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์
ชัชนาม ปีการศึกษา 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากงานเขียน คำบรรยายพิเศษ การประชุมสัมมนาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ในประเทศไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) คือ (1) แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา 2 ประการคือ (1.1) หลักการแบบอริยสัจ เริ่มจากการรู้ถึงสภาพปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง สถานะของความหลุดพ้นจากความขัดแย้ง และแสวงหาหนทางที่จะปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความขัดแย้งดังกล่าว และ (1.2) หลักการมัชฌิมาปฏิปทา คือ การยึดหลักความเป็นกลางบนความถูกต้อง ไม่เอนเอียงหรือยึดมั่นถือมั่นแต่ความคิดของตนเพียงอย่างเดียว ต้องพร้อมที่จะยึดหลักการที่เป็นธรรมอย่างแท้จริง (2) แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์คือ การยึดหลักประชาธิปไตยและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งเห็นว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา แต่จะต้องใช้ประโยชน์จากความขัดแย้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเสริมความรู้ สร้างสรรค์สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และ (3) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คือ แนวทางการตัดสินใจด้วยหลักการเหตุผล และหลักการแยกความจริงกับค่านิยมออกจากกัน

คำสำคัญ แนวคิด แก้ปัญหา ความขัดแย้งทางการเมือง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

Thesis title: Political Conflict Solution Concept of Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto)

Researcher: Senior Colonel Manop Khaosa-ard; **Degree:** Master of Political Science

(Politics and Government); **Thesis advisors:** Rosalin Siriyaphan, Associate Professor;

Dr.Rungpong Jayanama, Associate Professor; **Academic year:** 2009

Abstract

This study investigates the concept of political conflict solution in the view of Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto).

This was a qualitative research using documentation from Phra Brahmaganabhorn's writings, lectures, and papers from seminars, including political papers written by other Buddhist monks in Thailand. Data analysis employed content analysis and descriptive writing.

Findings revealed that there were three major concepts of Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto) for political conflict solution. Firstly, there are two Buddhist principles of 1) *Ariyasaj* (the Four Noble Truths) concerning understanding the state of the conflict, causes of the conflict, the state of cessation, and ways of emancipation; and 2) *Machchimapatipatha* (the Middle Path) concerning adherence to the righteousness of Dharma, refraining from bias or a one-sided view of the conflict, and non attachment to self-centeredness. Secondly, the sociological concept of democracy that sees conflicts as a natural occurrence that can be of benefit by promoting an exchange of views and learning, and can contribute to creative solutions for societal improvement. Lastly, it was found that his view was also scientific, basing decisions on reasoning and differentiation of facts from values.

Keywords: concept, solution, political conflict, Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดทางการเมือง	11
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	13
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง	26
แนวคิดทางสังคมวิทยา	28
แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ	31
ประวัติและผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ความขัดแย้งทางการเมือง	34
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	47
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	51
แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา	52
แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์	61
แนวคิดทางวิทยาศาสตร์	69
สรุป	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
สรุปผลการวิจัย	81
การอภิปรายผล	86
ข้อเสนอแนะ	92
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	100
ก รายชื่อ CD ธรรมะบรรยาย 22 ชุด “วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี ควรเป็นของใคร ?” โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	101
ข การถอดเอกสาร CD ธรรมะบรรยาย ชุดที่ 1 “จิ้นยีนบนภูเขาสู้กัน” โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	104
ประวัติผู้วิจัย	108

ณ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แนวคิดและประเด็นสำคัญในการศึกษา.....	51

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์ย่อมมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา แต่ก็เป็นที่ยากยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงพ้น トラบาคีที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ความเสื่อมโทรมของมนุษย์ในด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพของมนุษย์ยังมีให้เห็นในตัวคนของมนุษย์เอง สิ่งเหล่านี้จึงมีผลที่จะทำให้มนุษย์ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ในชีวิตประจำวันจะเห็นความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของการมีส่วนร่วมกันของคนในสังคม ทุกชุมชน และทุกฝ่าย จากสภาพที่เป็นอยู่นี้ จึงทำให้เห็นความแตกต่างทางความคิดเห็น มุมมองและมีการเชื่อมโยงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมาในภายหลัง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นก็อาจจะกลายเป็นความพยายามที่จะประสานประโยชน์และต้องการความสงบเรียบร้อย ก่อให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม ยึดถือระบบนิติรัฐ ความขัดแย้งในสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น หากแต่การมีส่วนร่วมที่มีผลประโยชน์แสวงหาอำนาจมีความแตกต่างกันในด้านความคิดเห็น ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี โดยภาครัฐและประชาชน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นก็อาจจะกลายเป็นความขัดแย้ง หากมิได้รับการแก้ไขก็จะพัฒนาและก้าวไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ความแตกต่างทางความคิดที่เกิดขึ้นทำให้ปัญหาความขัดแย้งในประเทศ มีแนวโน้มที่จะรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ความขัดแย้งมีให้เห็นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคมและประเทศชาติ และก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบต่าง ๆ มากมาย จากสภาพพื้นฐานและโครงสร้างของสังคมมนุษย์มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงด้วยวิถีทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ไม่อาจแยกขาดจากกันได้ วิถีทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของการแสวงหาความมั่นคง มั่งคั่ง การแข่งขันภายใต้แผนและกลยุทธ์ การประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรเวลา ส่วนวิถีทางสังคมเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์กันของความรับรู้ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความรู้ ความจริง สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมจนเกิดกิจกรรม พิธีกรรม วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการทางสังคม และที่สำคัญมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงต้องอยู่กันเป็นกลุ่ม ทำให้ไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงความเกี่ยวข้องในเรื่องของ สิทธิ

อำนาจหน้าที่ อิสรภาพ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และความเสมอภาคต่าง ๆ ไปได้ ซึ่งก็คือ วิธีการการเมือง “การเมือง” จะเป็นทั้งเป้าหมาย และเป็นความต้องการ ที่สำคัญคือ เป็นเครื่องมือที่จะให้สมาชิกของสังคม ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ที่ได้ประกอบกันเป็นกลุ่ม ตามสังคม ตามวัฒนธรรมหรือตามประเพณี หรือเป็นองค์ประกอบของสังคม และนำไปสู่ความเจริญงอกงาม ความสงบ ความสุข ซึ่งประกอบด้วย อิสรเสรีภาพ สมรรถภาพ ภารดรภาพ สันติภาพ และบูรณภาพ อันเป็นภาวะแห่งอุดมการณ์ที่สูงสุดของมนุษยชาติ

แต่ในชีวิตจริงหรือความเป็นจริง มนุษย์มิได้มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง เพราะโดยพื้นฐานสิ่งที่ครอบงำจิตใจมนุษย์ คือความชั่วร้ายที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรืออาจเรียกว่า กิเลสมารที่จะสั่งการให้มนุษย์ไปเที่ยวแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ให้มาเป็นเหยื่อ เพื่อต้องการให้ตอบสนองต่อความอยากมี อยากได้ และความอยากนี้จะสะสมและกำเนิดความชั่วร้ายภายในจิตใจ ตามปกติการค้นหาตัวตนของสิ่งชั่วร้ายในตัวมนุษย์เป็นเรื่องยาก ส่วนการกำจัดสิ่งชั่วร้ายเหล่านั้นยังเป็นเรื่องยากขึ้นไปอีก มนุษย์จึงต้องตกเป็นทาสรับใช้ให้กับอำนาจชั่วร้ายไปตลอดอายุขัย ซึ่งก็พบว่าวิธีการแก้ปัญหาเดิม ๆ กับผู้ที่ใช้ความรุนแรง หรือใช้การตัดสินโดยกระบวนการยุติธรรมที่มีการพิจารณาและตัดสินคดีโดยผู้พิพากษา จะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดหรือเป็นหนทางดีที่จะช่วยลดความขัดแย้ง หรือทำให้ความขัดแย้งนั้นได้มีการคลี่คลายกว่าเดิม แต่ในสภาพความเป็นจริงจะพบว่า ความขัดแย้งจะทวีความรุนแรง และมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น การดำเนินการที่มุ่งเน้นให้เกิดความรวดเร็วและเป็นธรรมชาติ สามารถใช้แนวทางการเสริมสร้างโดยสันติวิธี ไม่ว่าจะเป็นการไม่ใช้ความรุนแรง การเจรจา เพื่อให้ปัญหายุติโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ ทุกคนจะต้องยึดถือระบบนิติรัฐเป็นหลัก ซึ่งแนวทางนี้เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการส่งเสริม การมีส่วนร่วม และเสริมสร้างความเข้มแข็งน่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย หากจะย้อนลำดับความขัดแย้งในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันอาจจะลำดับได้ดังนี้

1.1 การพิจารณาย้อนกลับไปสู่อดีตที่ผ่านมาของสังคมไทย พบว่า วิวัฒนาการประวัติศาสตร์ของไทยในทุกด้านทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ล้วนมีลักษณะของการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับอุปนิสัยและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ซึ่งต่อมาลักษณะเช่นนี้ได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยยึดถือสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การให้ความเคารพต่อผู้ที่มีความอาวุโสกว่า เป็นต้น จนกระทั่งก้าวเข้าสู่ยุคที่ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตนเองให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก เริ่มเผชิญกับปัญหาการไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ทางการเมืองที่ได้ตั้งไว้ คืออำนาจธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง (ณรงค์ พ่วงพิศ 2546: 50) พัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติไทย ก่อน พ.ศ. 2475 ความขัดแย้งทางการเมือง ในรูปแบบของรัฐประหารหรือกบฏเป็นเรื่องธรรมดาที่มีการแย่งอำนาจเกิดขึ้นในหมู่เจ้า

และระหว่างตระกูลขุนนางซึ่งเป็นข้าราชการและพระมหากษัตริย์ ภายหลังจากความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งของประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่คือ การปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การเมืองการปกครองแบบกษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรให้กับปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2476 ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย (ลิขิต ชีรเวคิน 2547: 155) หากจะไล่เรียงเหตุการณ์อันเกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2475-2500 บ่อยครั้งที่มีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ความขัดแย้งจึงสะท้อนให้เห็นถึงความด้อยพัฒนาของการจัดตั้งสถาบันของกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมือง สะท้อนให้เห็นถึงการขาดดุลยภาพระหว่างพัฒนาการทางราชการกับการสร้างสถาบันประชาธิปไตย จะด้วยเหตุผลอันใดก็แล้วแต่ มีสิ่งหนึ่งที่เห็นชัดคือ ข้อขัดแย้งได้เกิดขึ้นจริง ๆ แต่ทางแก้มันยังไม่เห็นภายใต้ระบบการปกครองนี้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการหาคำตอบ โดยใช้กำลังจึงเป็นวิถีทางสุดท้าย มีการใช้กำลังทหารเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดพัฒนาการทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า ข้อขัดแย้งที่มีต่อเสถียรภาพทางการเมือง และทำลายการทำงานอย่างราบรื่นของระบบการเมือง ในช่วง พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2500 คือ

1.1.1 การขัดแย้งกันทางอำนาจหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

(ลิขิต ชีรเวคิน 2547: 157) พวกกลุ่มคณะราษฎรบางพวกเริ่มขัดแย้งกันเอง และการขัดแย้งกันทางอำนาจบางที่ก็แฝงอยู่เบื้องหลังการขัดแย้งทางนโยบายหรืออุดมการณ์ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั้นคือ ความขัดแย้งเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว

1.1.2 การขัดแย้งกันในทางนโยบาย เกิดจากการไม่ลงรอยกันของความก้าวหน้าทางความคิดของผู้นำในสมัยนั้นคือ นายปรีดี พนมยงค์ ที่ได้เสนอแผนเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนประเทศทั้งประเทศ รวมทั้งชวามาให้เป็นข้าราชการของรัฐบาลเพื่อรับรองรายได้ จึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกวิจารณ์ว่าใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ นายปรีดี พนมยงค์ จึงต้องเดินทางไปต่างประเทศเพื่อให้เหตุการณ์สงบลง

1.1.3 การขัดแย้งกันระหว่างพวกกลุ่มใหม่กับกลุ่มเก่า ในการทำรัฐประหารใดก็ตามแล้วแต่บุคคลที่หลงเหลือจากระบบเก่ายังพยายามที่จะสู้เพื่อกลับไปสู่ระบบเก่า ประเทศไทยก็เหมือนกัน รัฐประหารที่ล้มเหลวเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งนำโดยพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด รัฐประหารครั้งนั้นถูกเรียกว่ากบฏและถูกปราบปราม เหตุการณ์ครั้งนั้นช่วยเตือนผู้นำใหม่ถึงอันตรายของการตอบโต้จากพวกหัวเก่า หลังเหตุการณ์ครั้งนั้นก็มีความพยายามวาง

มาตรการป้องกันและพยายามรวบอำนาจ เหตุการณ์ครั้งนั้นยังส่งผลให้ พันโท ป. พิบูลสงคราม ได้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องทางอาชีพทหารและการเมือง

1.1.4 ข้อขัดแย้งระหว่างทหารด้วยกัน ข้อขัดแย้งระหว่างทหารบกและทหารเรือ จะเห็นได้จากกรณีกบฏแมนฮัตตัน รัฐประหารครั้งนั้นนำโดยนายทหารเรือเกิดขึ้น โดยการจับตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม ด้วยการจี้ในพิธีมอบเรือ ซึ่งมีนายทหารระดับสูงและคณะทูตานุทูต รวมทั้งทูตของสหรัฐอเมริกาอยู่ด้วย กบฏครั้งนั้นถูกปราบปราม ลักษณะเช่นนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความแตกแยกอย่างหนักระหว่างทหารเรือกับทหารบก ดังนั้น องค์กรทางการเมืองเป็นแหล่งที่รับเคราะห์หรือรับชะตากรรมที่พลิกผันของความขัดแย้งทางการเมือง

1.1.5 ข้อขัดแย้งระหว่างทหารบกกับตำรวจ เกิดจากการแข่งอำนาจการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ นับเป็นยุคเผด็จการอำนาจนิยมทหารสำหรับการเมืองการปกครองในประเทศ เพราะได้มีการทรمانนักการเมืองและการทำร้ายจนถึงแก่ชีวิต เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ที่ควรจดจำไว้เป็นบทเรียน เป็นเรื่องเศร้าที่องค์กรของรัฐบาลถูกใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวทางการเมือง ดังนั้น ยุคนี้จึงถือว่าเป็นยุคมืดของการเมืองการปกครองของประเทศไทย

เห็นได้ชัดแจ้งว่า ทหารซึ่งได้รับการหนุนจากกองทัพกลายเป็นผู้มีอำนาจในโครงสร้างของอำนาจใหม่นี้ อำนาจจึงไปตกอยู่ในมือของบุคคลแทนที่จะอยู่ที่สถาบัน การใช้รัฐประหารเพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งนั้นก็สะท้อนให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ตกทอดมาจากกระบวนการทางการเมืองสมัยโบราณ การใช้อำนาจในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งกลายเป็นกระบวนการสร้างสถาบันรองรับความถูกต้องของสิ่งเหล่านี้ เป็นปมที่แก้ไม่ได้ของอำนาจทหารที่ยังมีตราบนปัจจุบัน

1.2 ช่วงหลัง พ.ศ. 2501 จนถึงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นช่วงที่เกิดการขาดพัฒนาการทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การขัดแย้งที่แก้ไม่ได้ภายในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และพบว่า การขัดแย้งที่ไม่ได้รับการแก้ไขดังกล่าว ต่อมาเกิดเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยดังเช่น

1.2.1 การรัฐประหารที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 เป็นการรัฐประหารที่เกิดจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้นับเป็นการรัฐประหารครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย เพราะการรัฐประหารครั้งนี้มี ผลทำให้การเมืองการปกครองของไทยต้องเข้าสู่รูปแบบของเผด็จการอำนาจนิยม เป็นระยะเวลาที่ยาวนานถึง 15 ปี และจากบทบาทของทหารในครั้งนี ทำให้ทหารได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อระบบการเมืองการปกครองของไทยในระยะเวลาต่อมา

1.2.2 จอมพลถนอม กิตติขจร ถือว่าเป็นทายาททางการเมือง เพราะได้นำเอา ระบบการเมืองการปกครองแบบจอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ มาใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 แต่ไม่มีความ เด็ดขาดและฐานอำนาจที่แข็งแกร่งเช่นเดียวกับที่จอมพลสฤษดิ์ รัชชต์เคยมี จึงได้ถูกโค่นล้ม อำนาจโดยพลังมวลชนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการ อสังกรรมของจอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ เพียง 10 ปี จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นนับเป็นความ ชัดแย้งทางการเมืองที่มีแรงบีบจากภายในคือกลุ่มการเมืองและจากประชาชน ที่เริ่มมีปัญหาต่อ ประชาธิปไตย ที่ปราศจากความยืดหยุ่นและเป็นเผด็จการแบบฟอซุน โดยการละเลยการสร้าง สถาบันทางการเมือง ทั้งที่สังคมมิได้หยุดนิ่งกลับมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

1.2.3 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 (ลิขิต ชีรเวคิน 2547: 212) ระบบเผด็จการ แม้จะมีความตั้งใจดีเพียง ไรก็ตาม การมัวเมาในอำนาจและคำขูขงสนับสนุนจากผู้ทีแวดล้อมตน ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ผลสุดท้ายก็ต้องยอมให้พลังต่างๆ ในสังคม ได้มีส่วนใน กระบวนการทางการเมือง การพัฒนาที่ขาดดุลยอมนำไปสู่ปัญหาในที่สุด

1.3 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การให้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตและขาดความ เป็นระเบียบก็ยอมนำไปสู่ปฏิกริยาตอบโต้ ดังนั้น เหตุการณ์ที่ขัดแย้งสับสนวุ่นวาย ระหว่าง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จึงสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความพร้อมของสถาบัน ทางการเมือง ในการตั้งกติกาและจัดระเบียบการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมี ปัญหาความขัดแย้งสืบเนื่องมา

หลังการรัฐประหารวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้การสู้รบระหว่างรัฐบาลและ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ยิ่งรุนแรงขึ้น ในขณะที่กลุ่มทุนและธุรกิจถูกกีดกัน ออกไป ในช่วงรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงดูเป็นยุคที่มีความสงบเรียบร้อยดี (แต่ สัญญาณของการใช้กำลังเพื่อแก้ไขความขัดแย้งก็มิให้เห็นอยู่ตลอด ผ่านการรัฐประหารที่ล้มเหลว) ต่อมาในที่สุดพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็ต้องยอมสละตำแหน่ง ภายหลังจากเลือกตั้งครั้งใหญ่ที่ เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2529 ภายใต้อการปกครองที่มาจากรัฐบาลพลเรือนของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยที่ฝ่ายของทุนธุรกิจ นักการเมือง และปัญญาชนได้ส่วนแบ่งอำนาจเหนือระบบราชการอย่าง เด็ดขาด ต่อมาได้เกิดมีคณะทหารที่ใช้ชื่อว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้ทำ การยึดอำนาจบ้านเมือง ตั้งแต่เหตุการณ์เมื่อ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา บทบาทของทหารและข้าราชการ พลเรือนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงได้ลดลงและนักการเมืองภายใต้ระบอบการปกครอง แบบประชาธิปไตยได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น การปรับความสัมพันธ์ภายในของหมู่ชนชั้นนำภายใต้ รสช. ประสบความล้มเหลว กลุ่มคนชั้นกลางและระดับล่างในเมืองมีความสำนึกทางการเมืองสูงขึ้น คนกลุ่มนี้ได้ร่วมกับนักการเมือง โค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการสนับสนุนของ รสช. ลงได้สำเร็จ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นความพยายามของคนชั้นกลางและปัญญาชนที่จะจัดความสัมพันธ์ทางการเมืองของคนกลุ่มต่าง ๆ กันใหม่ทั้งสังคม

1.4 รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 มุ่งปฏิรูปการเมือง ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง มีการปฏิรูปโครงสร้างของสถาบันทางการเมือง ปรับปรุงระบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ แต่การปฏิรูปต่าง ๆ ล้มเหลว เพราะกลุ่มนายทุนเข้ามาเป็นรัฐบาล และเกิดความขัดแย้งกับรัฐบาล ซึ่งมีพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชัน มีผลประโยชน์ที่ทับซ้อน เกิดมีการคอร์รัปชันเชิงบูรณาการ ทำให้กลุ่มพลังอำนาจหลายกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มของประชาสังคมและภาคประชาชนไม่ยอมรับการใช้อำนาจของรัฐบาลจึงเกิดความขัดแย้ง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 ตั้งแต่กลาง พ.ศ. 2547 ในช่วงปลายรัฐบาลทักษิณ 1 ได้เกิดการชุมนุมเพื่อขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เริ่มต้นขึ้น โดยเกิดการรวมตัวของกลุ่มคนในนาม กลุ่มพลังประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์ ตามด้วยการชุมนุมปราศรัยทางการเมือง ก่อนที่จะแพร่หลายขึ้นใน พ.ศ. 2548 แต่แรงกดดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่ง เพิ่มขึ้นมากหลังกรณีการขายหุ้นกลุ่มชินคอร์ป โดยมีการประท้วงต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นสูงและกลุ่มที่นิยมกษัตริย์ ร่วมกับกลุ่มพนักงานของรัฐวิสาหกิจซึ่งต่อต้านการแปรรูป รวมทั้งสถาบันการศึกษาและปัญญาชน

1.4.2 ต้น พ.ศ. 2549 ความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยได้เกิดมีกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) กลุ่มพันธมิตรทำการชุมนุมและขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และมีการเรียกร้องให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้นลาออกจากตำแหน่ง และเมื่อเหตุการณ์ได้ดำเนินไปจนถึงจุดหนึ่งได้เกิดมีเหตุการณ์รัฐประหารขึ้นในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งกระทำโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) มีผู้นำเป็นฝ่ายทหาร คือ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการดำเนินการในคืนวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การทำรัฐประหารในครั้งนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้อยู่ในประเทศไทยเดินทางไปต่างประเทศ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คนไทยเห็นถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน โดยมีพัฒนาการสูงขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบไปทั่วประเทศในทุกสังคม ทุกชนชั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2549 การเมืองในประเทศไทยเริ่มมีการเริ่มต้นความแตกแยกระหว่างคนไม่รักทักษิณ กับคนรักทักษิณ และ พ.ศ. 2549 ได้มีเหตุการณ์ที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองเกิดขึ้น คือ มีการจัดงานเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบรอบ 60 ปี ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นที่รักของปวงชนชาวไทย และชาวไทยทั้งประเทศได้พร้อมใจกันใส่เสื้อสีเหลือง ซึ่งเป็นสีประจำพระองค์ เพื่อร่วมกันแสดงความจงรักภักดี ชาวไทยทุกคนใส่เสื้อเหลืองเป็นประจำโดยเฉพาะข้าราชการจะใส่เสื้อเหลืองกันทุกวันจันทร์ และที่น่าประทับใจอันเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่ปรากฏต่อคนทั่วโลก คือ ประชาชนชาวไทยทั้งประเทศพร้อมใจใส่เสื้อเหลืองในวันงานเฉลิมฉลองการครองราชย์โดยมิได้นัดหมาย มารวมตัวกันหลายหมื่นหลายแสนคน ที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าและพร้อมใจกันตะโกนเสียงกึกก้องด้วยคำว่า “ทรงพระเจริญ” ให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือในหลวงของเรา และภาพประทับใจนี้เป็นภาพที่ประชาชนชาวไทยทุกคนได้เก็บภาพความทรงจำไว้เป็นที่ระลึกในทุกบ้าน

1.4.3 พ.ศ. 2550 ความแตกแยกก็ยังเหมือนเดิม แต่ค่อย ๆ เพิ่มทวีคูณมากขึ้น และมีเหตุการณ์กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ หรือเรียกอย่างย่อว่าเรียกว่า นปค. ต่อมาคือกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งรักพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ยกพลบุกหน้าบ้านสี่เสาเทเวศร์เพื่อขับไล่ประธานองคมนตรี คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยอ้างว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการทำรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 จนปะทะกับตำรวจ และในเวลานั้นยังไม่มีการใช้ “เสื้อแดง” เป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม แต่ต่อมาเริ่มมีการใช้เมื่อมีการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

1.4.4 พ.ศ. 2551 กลุ่มคนไม่รักทักษิณ ก็คือ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ออกมาขับไล่รัฐบาลพรรคพลังประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนหรือนอมินีของระบอบทักษิณ เพราะกลัวว่าจะนำมาสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อช่วยให้พ.ต.ท.ทักษิณ และนักการเมืองที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรคไทยรักไทยพ้นความผิด โดยชุมนุมเป็นระยะเวลา 193 วัน ขณะที่กลุ่มคนรักทักษิณในนาม นปค. หรือ นปช. ได้ออกมาแสดงพลัง มีการชุมนุมต่อต้านกลุ่มพันธมิตรเป็นระยะ ๆ และสั่งสมความแค้นต่อกลุ่มพันธมิตรเรื่อยมา โดยมีการรับรู้ข้อมูลของฝ่ายตนเองเพียงด้านเดียว กลุ่ม นปช. ภูมิใจใช้เสื้อสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของตนเอง ทั้ง ๆ ที่ทางโหราศาสตร์ได้ระบุชัดเจนว่า สีแดงไม่เป็นมงคลกับสีเหลือง การชุมนุมของกลุ่ม นปช. ทุกครั้งผู้เข้าร่วมชุมนุมจะใส่เสื้อสีแดงและเป็นการสวมใส่อย่างมีความภาคภูมิใจ โดยแทบไม่มีการใส่เสื้อสีอื่นแต่อย่างใด ในขณะที่กลุ่มพันธมิตรที่มีจุดเน้นในเรื่องความจงรักภักดีต่อระบอบกษัตริย์ ใช้สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์และสวมใส่เสื้อเหลือง จากสภาพการณ์ที่มีกลุ่มความคิดขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นในสังคม โดยใช้สีเป็นสัญลักษณ์ของสีเหลือง และสีแดงเป็นสิ่งที่แบ่งบุคคลในบางกลุ่มที่มีความคิดขัดแย้งทางการเมืองเป็น 2 สี ดังเช่นปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้ถูกยกเลิกในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เมื่อเกิดการรัฐประหาร รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 ควรเป็นกติกาในการระงับความขัดแย้ง ไม่ใช่

กติกาของผู้ชนะ การตื่นตัวของกลุ่มประชาชนซึ่งเรียกกันว่า “รากหญ้า” คนกลุ่มนี้ไม่เคยอยู่ในวงจรการเมืองไทยมากไปกว่าลงคะแนนในหีบบัตรเลือกตั้ง แต่ทั้งรัฐธรรมนูญและรัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูง ทั้งด้วยนโยบายประชานิยม เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในหมู่นักชนชั้นนำ แต่ยังขยายไปกว้างถึงกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “รากหญ้า” กับคนชั้นกลาง และคนระดับล่างที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคู่ขัดแย้งด้วย การทำรัฐประหารโดยกองทัพ ซึ่งเป็นทางออกทางการเมืองที่ใช้กันบ่อยครั้ง แต่หนทางการแก้ไขปัญหาเช่นนี้ไม่อาจหาทางออกให้กับระบอบทางการเมืองได้ ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการก่อรัฐประหารทาง กองทัพก็ยังไม่สามารถหรือไม่มีความคืบหน้าให้กับสังคมว่า เพราะอะไรจึงใช้มาตรการเด็ดขาดรุนแรงกับบุคคลที่มีความคิดเห็นขัดแย้งทางการเมือง

จากปรากฏการณ์เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ย่อมต้องมีหนทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือมีมาตรการในการลดความขัดแย้ง หนทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้ ผู้นำทางการเมือง และนักการเมือง ตลอดจนประชาชน จะต้องมียุทธศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย บุคคลที่ทรงคุณค่า มีบทบาทในการจรรโลงสังคมไทยให้ดีขึ้นสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของไทยได้ หากสังคมได้นำแนวความคิดทางการเมืองของท่านไปประพฤติปฏิบัติจะนำความสุขมาสู่สังคม ท่านเปรียบเสมือน เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนา คือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านมีชื่อเสียงเป็นที่เคารพยกย่องเป็นอย่างยิ่งทั้งทางด้าน ศิลปิน ความเป็นนักปราชญ์ที่แตกฉานคำสอนในพระไตรปิฎก เป็นเพชรน้ำเอกที่หาได้ยาก ความปราดเปรื่องรอบรู้ในทางพุทธศาสนา ตลอดจนความรู้ในเรื่องของสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ปรากฏให้เห็นได้จากผลงานทางวิชาการของท่านอย่างมากมายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน ในแวดวงนักวิชาการทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส จะเห็นได้จากการที่ท่านได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาต่างๆจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ และไปสอนในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย และได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองมาโดยตลอด โดยท่านกระทำในขอบเขตที่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ ท่านได้แสดงปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม และงานนิพนธ์ ต่าง ๆ เป็นอย่างมากมาย ผลงานทางวิชาการของท่านได้รับการตีพิมพ์อย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลงานทางวิชาการที่ปรากฏต่อสาธารณชนนั้น ทั้งเรื่องการแก้ปัญหาทางการเมือง จะเป็นการกล่าวถึงโดยตรงหรือไม่ก็ตาม ท่านจะมีวัตถุประสงค์ คือ การมุ่งแก้ปัญหาสังคม

การเมืองไทย การสร้างประโยชน์สุขให้เกิดแก่สังคมไทย โดยใช้แนวทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แนวคิดในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของท่าน จึงจัดได้ว่าเป็นความคิดทางการเมืองซึ่งหมายถึง แนวคิดใด ๆ ก็ตามที่มุ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขสังคมการเมืองให้ดีขึ้น การที่ได้ศึกษาแนวคิดในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองของท่าน จึงมีประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจถึงการมองการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่ได้รับความยกย่องเชิดชู เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทั้งฝ่ายฆราวาสทั้งในและนอกประเทศตลอดจนฝ่ายสงฆ์ แนวคิดของท่านย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการได้รับมอบปริญญาคุณฐิติบัณฑิตกิตติมศักดิ์มากมาย และได้นำผลงานนิพนธ์ของท่านอ้างอิงในตำราการเรียนการสอนมากมาย นับเป็นการยอมรับแนวความคิดของท่าน อันจะนำแนวความคิดของท่านไปหล่อหลอมปลูกฝังแนวคิดการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในสังคม ให้เบาบางและหรือสลายไปได้บ้างไม่มากก็น้อย แนวคิดของท่านในการแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ยังมีอีกมากมาย ทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ แต่ผู้วิจัยได้นำเสนอเพียงกรอบแนวคิดการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองเพียงส่วนเดียวเท่านั้น ซึ่งท่านเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการสร้างสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากคความขัดแย้ง ท่านเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า มีบทบาทในการจรรโลงสังคมไทยให้คิงาม สามารถแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองของไทยได้ หากสังคมได้นำแนวคิดของท่านไปประพฤติปฏิบัติก็จะนำความสุขมาสู่สังคม ดังนั้น การศึกษาแนวความคิดการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) จะช่วยให้เข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาคสังคมการเมืองได้ดียิ่งขึ้น เป็นการศึกษาแนวทางร่วมกันที่จะทำให้สังคมอยู่ดีมีสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองศึกษาโดยใช้เอกสารของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) โดยจะใช้กรณีเหตุการณ์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่หลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นกรณีศึกษาในการประกอบการอธิบาย

การวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเชิงพฤติกรรมมากกว่าการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเชิงระบบ

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ทำให้ได้ทราบถึงแนวคิดในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม
- 4.2 ทำให้สามารถเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการก่อรูปแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง
- 4.3 เพื่อรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลของแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่มีลักษณะมากที่สุด เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องราวและผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)” ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทางการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง
3. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง
4. แนวคิดทางสังคมวิทยา
5. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ
6. ประวัติและผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทางการเมือง

เมื่อนมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง มนุษย์จึงต้องมีกฎเกณฑ์ แบบแผนพฤติกรรมบางอย่างไว้ เพื่อธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์มักจะถามคำถามที่ว่ากฎหรือข้อบังคับที่มีอย่างนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับสภาพการณ์ในขณะนั้น นั่นคือจะเริ่มสงสัยกับกฎข้อบังคับเดิม เพื่อจะตอบคำถามดังกล่าว มนุษย์ตั้งคำถามขึ้นมาเพื่อหาคำตอบให้กับตนเองว่า สิ่งที่ดีนั้นคืออะไร การศึกษาเรื่องทางการเมืองจึงเกิดขึ้นตรงจุดนี้ ดังเห็นได้จากผู้ให้คำนิยาม หรือกล่าวถึงเรื่องความคิดทางการเมือง ดังนี้

สเตาส์ (Strauss, 1959: 9-15) กล่าวถึงกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภทว่าจะมีลักษณะเด่น 2 ประการคือ ความต้องการที่จะธำรงรักษาสภาพการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดไว้ หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้น ๆ และคิดว่าความคิดทางการเมือง คือ การสะท้อนความคิดหรือความหมายใด ๆ ที่มีความสำคัญทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นความเห็นหรือจินตนาการที่เป็นหลักเบื้องต้นทางการเมืองโดยมีเจตนาเพื่อสนับสนุนหรือป้องกันความคิดและความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

พาย (Pye, 1962: 44-48) ได้แบ่งระดับขั้นของกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น 4 ช่วงด้วยกัน คือ

1. ขั้นการเรียนรู้ถึงความเป็นมนุษย์ในสังคม ซึ่งเป็นขั้นแรกของการเรียนรู้ทางการเมืองในขั้นนี้ครอบครัวและสถานศึกษาในวัยเยาว์จึงเป็นสถานหลักในการบ่มเพาะแนวทางการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมตามบรรทัดฐานของสังคม
2. ขั้นการเรียนรู้เพื่อกำหนดอัตลักษณ์หรือคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตน เป็นการเรียนรู้ในระดับที่เป็นพื้นฐานของความรู้ ความเชื่อ หรือบุคลิกภาพที่เป็นความเฉพาะเจาะจงของบุคคลนั้น ๆ
3. ขั้นการเรียนรู้ทางการเมือง ในขั้นนี้จะเริ่มมีความสำนึกในสภาพการณ์ทางการเมืองจนสามารถแสดงออกซึ่งบุคลิกหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้
4. ขั้นการเรียนรู้ทางการเมืองและนำไปปฏิบัติได้ ในขั้นนี้เป็นการแสดงออกในเชิงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยตรง

ฮาร์มอน (Harmon 1966: 1-2) ให้คำนิยามความคิดทางการเมืองว่า “ความคิดทางการเมืองเป็นการพยายามอธิบายอ้างอิง หรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่างๆของสัมพันธภาพทางการเมือง กล่าวคือ สัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ดังที่เราจะได้เห็นเรื่องต่าง ๆ มากมาย महाศาลอยู่ในหัวข้อเรื่องนี้ สมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธภาพเหล่านี้ เขาได้รับอยู่แล้วเสมอมาและจะได้รับอยู่ต่อไปเสมอเขาอาจจะให้ความสนใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อย แต่เขาย่อมไม่อาจจะหนีข้อเท็จจริงที่ว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้น ส่วนใหญ่ทีเดียวโดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง และพื้นฐานของระบบการเมือง ก็คือความคิดทางการเมือง”

มีฮัน (Meehan 1967: 1-2) ให้ความเห็นว่า “ความคิดทางการเมืองเป็นเรื่องของความคิดเห็นเชิงประเมินค่าทางการเมือง ซึ่งบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองที่เป็นจริง หรืออาจเป็นความคิดเห็นที่ยากแก่การทำให้เป็นจริงก็ได้ แม้ว่าการศึกษาความคิดทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ทางการเมืองในระดับหนึ่งก็ตาม”

สมบัติ จันทรวงศ์ และชัชอนันต์ สมุทวณิช (2523: 4) มีความเห็นว่า นอกจากความคิดทางการเมืองจะเป็นระบบความคิดที่สะท้อนความคิดทางการเมือง หรือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุน หรือโจมตีสถาบันใดสถาบันหนึ่ง บางครั้งอาจมีลักษณะเป็นจินตนาการ หรืออุดมคติและสนใจในการวินิจฉัยเชิงคุณค่า ความคิดทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆตัดขาดจากสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัย และต้องการเผยแพร่ความคิดเห็นนั้น ๆ ให้มวลชนรับรู้และปฏิบัติตาม จึงมักมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอุดมการณ์ทางการเมือง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 42-48) มีทัศนะเกี่ยวกับความคิดทั้งหลายของมนุษย์ว่า ความคิดทั้งหลายรวมทั้งความคิดทางการเมือง มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคมหนึ่ง ๆ

เสมอกล่าวคือ ความคิดและสิ่งแวดล้อมในสังคมต่างปรุงแต่งซึ่งกันและกันตลอดเวลา ความคิดจึงไม่ได้เป็นภาพหยุดนิ่ง และยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย

เสนีย์ คำสุข (2547: 22) กล่าวว่า การที่มนุษย์ศึกษาเรียนรู้สังคมมนุษย์เพื่อความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการมุ่งหวังในการปรับเปลี่ยนสังคมไปตามที่มนุษย์ต้องการถือเป็นความสำคัญต่อการก่อเกิดแนวคิดทางการเมืองและสังคม ยิ่งมนุษย์เจริญขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนและเติบโตขึ้นพร้อม ๆ กับการเกิดปัญหาใหม่ ๆ ขึ้น มนุษย์ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้สังคมเพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา มนุษย์จึงมีการพัฒนาแนวคิดเดิมที่มีอยู่และการสร้างแนวคิดใหม่ขึ้นมาเพื่อการอธิบายและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 204-206) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการขัดเกลาทางการเมือง ดังนี้

1. ความรู้และประสบการณ์ทางการเมือง เช่น ความรู้เกี่ยวกับระบบทางการเมือง ค่านิยม อุดมการณ์ ความเชื่อ บรรทัดฐานทางการเมือง องค์การทางการเมือง เป็นต้น เพื่อนำไปถ่ายทอด ฝึกฝนให้กับผู้รับการขัดเกลา
2. การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) หมายถึง บุคคลผู้ให้การขัดเกลา กับผู้รับการขัดเกลาต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันก่อน เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ สอนอบรม ทางด้านการเมือง เป็นต้น
3. ภาษา (Language) เป็นเครื่องมือสำหรับการถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองที่สำคัญคำว่า ภาษา หมายถึง ภาษาของสังคม และภาษาเฉพาะหรือศัพท์เทคนิคทางการเมืองด้วย
4. ความรักความชอบพอ (Affection) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ให้การขัดเกลา โดยเฉพาะ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้งและอธิบายความเป็นมา ประเภท สาเหตุของความขัดแย้ง ตลอดจนผลของความขัดแย้ง ดังนี้

2.1 ความหมายและความเป็นมา ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการ หรือทั้งสองอย่างแต่เป็นการพึงพาอาศัยในทางลบอาจกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะจะเป็นความต้องการจริง หรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในปัจจุบันเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งในองค์การ ความขัดแย้ง

เป็นของดีเพราะจะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามหาทางแก้ปัญหาซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อการทำงานของคน ปัจจัยเหล่านี้ผู้บริหารไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา นักทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา ได้ศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับความขัดแย้ง เป็นต้น

ความขัดแย้ง (Conflict) ตามความหมายรากศัพท์ภาษาละตินแปลว่า “การต่อสู้” ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของความขัดแย้ง จึงควรจะหมายถึง “การต่อสู้ระหว่างสองฝ่าย เพื่อตัดสินว่าจะเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเลือกหลายอย่าง” นักวิชาการได้ให้ความหมายของ คำว่า “ความขัดแย้ง” ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2524: 284) ให้ความหมายว่า ความขัดแย้ง คือการโต้เถียงหรือการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายที่แสดงออกมาอย่างเปิดเผยด้วยการเป็นศัตรูและ/หรือการแทรกแซงอย่างจงใจในการบรรลุถึงเป้าหมายของฝ่ายตรงข้าม การแทรกแซงอาจจะเป็นการใช้ความพยายามขัดขวางต่อการบรรลุถึงเป้าหมายของบุคคลบางคนหรือการต่อต้านอยู่เฉย ๆ

กิติมา ปรีดีดิกล (2529: 195) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพจิตใจที่ไม่มีความสุข เนื่องจากไม่สมหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อจัดความขัดแย้งให้หมดไปหรือให้น้อยลง

วิจิตร วรุตบางกูร (2531: 64-70) ให้ความหมายของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่คนมีความเห็นความเชื่อไม่ตรงกัน และยังหาข้อยุติไม่ได้หากไม่ทำความเข้าใจจะก่อให้เกิดผลกระทบไปถึงหน่วยงาน

อรุณ รักธรรม (2533: 124) กล่าวว่า ความขัดแย้งขององค์กร คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มขององค์กรสองคนหรือมากกว่า เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงว่า พวกเขาต้องมีส่วนร่วมในทรัพยากรที่จำกัดหรืองานต่าง ๆ หรือพวกเขามีความแตกต่างในสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยมหรือการรับรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ซึ่งแตกต่างกันและไม่เห็นพ้องต้องกัน ต่างก็แสดงทัศนะของพวกเขาให้เห็นกว่าบุคคลอื่น หรือความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538: 16) ได้ให้ความหมายว่า ความขัดแย้ง คือ สภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจหรือคับข้องใจที่จะปฏิบัติงาน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากสภาพทรัพยากรทางการบริหาร หรือตำแหน่งที่มีจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคน หรือกลุ่มคนได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540: 11) เห็นว่า ความขัดแย้งของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดจากการกระทำของฝ่ายหนึ่งไปขัดขวางการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะบรรลุเป้าหมายของเขา หรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการเป้าหมาย ต้องมาติดต่อกัน ทำงานด้วยกัน โดย

ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้และเห็นว่า ความขัดแย้งอาจเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานในองค์กร ควรจะมีการบริหารความขัดแย้งให้เกิดผลดีที่สุด ความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์หรืออาจมีโทษขึ้นอยู่กับวิธีการบริหารในองค์กรที่ดีที่สุดจะมีความขัดแย้งในระดับที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

โคเซอร์ (Cosser, 1958: 8) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้กันในเรื่องสิ่งที่มีคุณค่าและการอ้างการเป็นเจ้าของในสถานภาพอำนาจและทรัพยากรที่หายากซึ่งเป็นเป้าหมายของฝ่ายตรงกันข้ามที่จะลบล้างทำให้เกิดความเสียหายหรือก่อกวนไม่ให้คุณแข่งขันได้รับสิ่งเหล่านี้

เดวิส คับเบอร์ยู จอห์นสัน และเฟลิ่ง พี จอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1975: 136-137) กล่าวว่า ความขัดแย้งหมายถึง การที่กิจกรรมหนึ่งเกิดขึ้นในลักษณะที่ขัดแย้ง ขัดขวาง กีดกันหรือรบกวนต่ออีกกิจกรรมหนึ่ง ทำให้กิจกรรมนั้นเสียหายดำเนินไปได้โดยยากหรือมีผลน้อยลงในทางใดทางหนึ่ง

กอสต์เนอร์ (Gostner, 1977: 195) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย หรือมากกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร หรือเป็นไปตามแนวคิดของตน

เอลดริจ (Eldridge, 1979: 2) ให้ความหมายความขัดแย้งไว้ว่า คือ สภาวะการณ์ที่ผู้กระทำคนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มคน หรือประเทศก็ได้ มีความเกี่ยวพันในการขัดขวางผู้กระทำคนอื่น ที่มุ่งไปยังเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้กับตน

นิวแมน และบรูล (Pneuman and Bruehl, 1982: 4-6) กล่าวว่า トラบใดที่คนภายในองค์กรมีจุดมุ่งหมาย ในการทำงาน มีค่านิยม ความต้องการ พฤติกรรม และทัศนคติสอดคล้องกัน ความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้น

ดูบริน (Dubrin, 1984: 346) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นการขัดขวางของบุคคลอื่นหรือการใช้กำลังที่ก่อให้เกิดภาวะความตึงเครียดขึ้นมา ซึ่งภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อ กลุ่มคน 2 คนหรือมากกว่าต่างก็รับรู้ถึงเป้าหมาย คุณค่า หรือเหตุการณ์ที่ไม่สามารถร่วมกันได้

คาทซ์ และคาห์น (Katz and Khan, 1990: 649-650) เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือระหว่างประเทศตั้งแต่สองฝ่ายหรือมากกว่าโดยที่ฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะป้องกันหรือบีบบังคับเพื่อผลบางอย่าง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้านแสดงออกโดยการขัดขวาง บีบบังคับทำอันตรายและต่อต้านฝ่ายตรงข้าม

โอเวนส์ (Owens, 1991: 224) ให้ความเห็นว่า ความขัดแย้งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ๆ 2 ประการ คือ บุคคลมีความเห็นแตกต่างกัน และความเห็นที่แตกต่างกันนั้น ไปด้วยกันไม่ได้

روبินส์ (Robbins, 2001: 73) กล่าวว่าความขัดแย้ง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตร หรือตรงกันข้ามกันทุกชนิดโดยสรุป ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่เป็นความแตกต่างของเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือองค์การ ความขัดแย้งภายในบุคคล หมายถึง ภาวะที่บุคคลเกิดความสับสนที่จะเลือกตัดสินใจหรือเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งความขัดแย้งระหว่างบุคคล หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีความคิดเห็น วิธีการทำงานหรือผลประโยชน์ ไม่สอดคล้องกันความขัดแย้งภายในองค์การหมายถึงสภาพที่ไม่ปกติขององค์การอันเนื่องมาจากการที่คนในองค์การมีปัญหาความขัดแย้ง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง มีนักวิชาการซึ่งมีผลงานทางด้านวิชาการและบทความแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง (Robbins, 1983: 70 อ้างถึงใน สิทธิพงศ์ สิทธิขจร 2535: 73) โดยได้จำแนกแนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งแตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) สันนิษฐานว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี และมีผลกระทบด้านลบต่อองค์การอยู่เสมอ ดังนั้น หากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องกำจัดความขัดแย้งขององค์การ วิธีแก้ปัญหาคือ การออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไป แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่

2.2.2 แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) ยืนยันว่า ความขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ภายในทุกองค์การ เนื่องจากไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ มุมมองด้านมนุษยสัมพันธ์ จึงสนับสนุนการยอมรับความขัดแย้ง โดยอธิบายไว้ว่า เหตุผลของการมีความขัดแย้ง เพราะไม่สามารถถูกกำจัดได้ และความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์ต่อภายในองค์การได้บ้างในบางเวลา มุมมองด้านมนุษยสัมพันธ์นี้ ได้ครอบงำความคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับความขัดแย้งตั้งแต่ปลายปี 2483 จนถึงปี 2513

2.2.3 แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) แนวคิดสมัยใหม่ด้านมนุษยสัมพันธ์ยอมรับความขัดแย้ง มุมมองที่เป็นแนวความคิดสมัยใหม่ จึงสนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่า องค์การที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเจ็บสงบ และมีความร่วมมือ หากไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือแก่องค์การจะกลายเป็นความเฉื่อยชา อยู่เฉย และไม่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการคิดค้นใหม่ๆ ดังนั้นแนวความคิดสมัยใหม่สนับสนุนให้ผู้บริหารรักษาระดับความขัดแย้งภายในองค์การให้อยู่ในระดับต่ำสุด เพียงพอที่จะทำให้องค์การเจริญเติบโตและสร้างสรรค์

2.3 ประเภทของความขัดแย้ง ความขัดแย้งแบ่งออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

2.3.1 ความขัดแย้งของบุคคล (Intrapersonal Conflict) ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งภายในตัวบุคคล เป็นสภาวะที่บุคคลรับรู้ถึงความขัดแย้งในจิตใจตนเองเมื่อเผชิญเป้าหมาย ค่านิยม และความเชื่อ ความต้องการหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะที่ตนชอบทั้งคู่ หรือต้องเลือกเพียงอย่างเดียว หรือสิ่งที่จะต้องเลือกมีทั้งข้อดีข้อเสียที่ตนเองชอบและข้อเสียที่ตนเองไม่ชอบ ทำให้ตัดสินใจลำบากว่าจะเลือกหรือไม่เลือก นอกจากนั้นอาจเป็นความขัดแย้งในบทบาท ความขัดแย้งภายในบุคคล ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความไม่แน่ใจว่าเขาถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานอะไร หรือถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานเกินความสามารถของตน ความขัดแย้งระหว่างบุคคลส่วนใหญ่เป็นผลมาจากบุคลิกภาพค่อนข้างก้าวร้าว ย่อมจะเกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นได้ง่าย โดยเฉพาะกับบุคคลที่มีความรู้สึกไว และความขัดแย้งของบุคคลย่อมมีผลต่อความขัดแย้งขององค์การ โดยส่วนรวมด้วย เพราะบุคคลเป็นองค์ประกอบขององค์การ

2.3.2 ความขัดแย้งขององค์การ ความขัดแย้งขององค์การเป็นการต่อสู้ดิ้นรนที่แสดงออกจนเป็นที่สังเกตเห็นด้วยกันได้ทั้งสองฝ่าย และความขัดแย้งขององค์การเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมหรือระบบขององค์การที่บุคคลต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้แล้ว ความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเกิดขึ้นเสมอในหน่วยงานแต่จะแสดงออกมาให้เห็นได้เด่นชัดในลักษณะต่าง ๆ หรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับสาเหตุและผลกระทบว่าจะรุนแรงมากน้อยแค่ไหน การเกิดกรณีความขัดแย้งนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยต้องมีจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุหรือจุดก่อตัวก่อนแล้วจึงพัฒนาขึ้นเป็นสายโซ่ที่ต่อเนื่องกัน ความขัดแย้งในสังคมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ โดยเฉพาะความขัดแย้งในองค์กรในส่วนของนายจ้างกับลูกจ้าง เพราะว่าคนทั้งสองฝ่ายมีจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน จากการศึกษาของ มาร์ช (March) และ ไชมอน (Simon) (1958: 102 อ้างถึงใน วราภรณ์ ตรีภูมิตถะ 2550) พบว่าความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ความขัดแย้งต่อตนเอง (Individual Conflict) เป็นความขัดแย้งที่บุคคลมีต่อการกระทำของตนเอง แบ่งออกเป็น

(1) รักที่เสียคายน้อง (Approach-Approach Conflict) เป็นความต้องการหรือหรือพอใจทั้งสองอย่าง แต่เลือกได้เพียงอย่างเดียว

(2) หนีเสือปะจระเข้ (Avoidance-Avoidance Conflict) เป็นความรู้สึกที่ไม่ต้องการไม่ปรารถนาทั้ง 2 อย่าง แต่ต้องเลือก 1 อย่าง

(3) เกลียดตัวกินไข่ (Approach-Avoidance Conflict) คือมีทั้งสิ่งที่พอใจไม่พอใจอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องเผชิญหน้าทั้ง 2 อย่างในเวลาเดียวกัน

2) ความขัดแย้งในองค์การ (Organizational Conflict) เมื่อคนแต่ละคนมาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน จะมีความคิดเห็นต่างกัน มีวิธีการคิดที่ไม่เหมือนกัน ค่านิยม

อคติ การรับรู้ผลประโยชน์ เกิดจากการแบ่งทรัพยากรและงบประมาณมีจำนวนจำกัด หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเทคนิคในการทำงาน ความแตกต่างในหน้าที่การทำงาน ล้วนเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น

3) *ความขัดแย้งระหว่างองค์การ (Inter Organization Conflict)* เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างองค์การกับองค์การหรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน เป็นต้น

2.4 สาเหตุของความขัดแย้ง ปัญหาของความขัดแย้งอาจเกิดจากหลายปัจจัยหลายสาเหตุซึ่ง เชื้อวชาญ อาศุวัฒนกุล (2535: 265-268) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

2.4.1 *ลักษณะงานที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Task interdependence)* ปัจจัยแรกนั้น หมายถึง การที่หน่วยงานสองหน่วยงานหรือมากกว่านั้น ไม่สามารถเป็นอิสระแก่กันได้ จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้อมูล ความช่วยเหลือหรือการประสานงาน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กรไม่สามารถเป็นอิสระแก่กันได้ อาจนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งมีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน

ประการแรก ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานหรือกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กรอาจจะไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันโดยตรงก็ได้ แต่เมื่อหน่วยงานหนึ่งเกิดทำงานผิดพลาดขึ้นอย่างร้ายแรง ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของอีกหน่วยงานหนึ่งที่เกี่ยวข้อง และจะนำไปสู่ความขัดแย้งต่อกัน

ประการที่สอง มีรูปแบบที่ว่า การปฏิบัติงานของหน่วยงานหนึ่ง จะเริ่มลงมือปฏิบัติได้ก็ต่อเมื่องานของอีกหน่วยหนึ่งได้ทำสำเร็จลงแล้ว ในลักษณะเช่นนี้ หากการทำงานของหน่วยงานแรกเกิดความล่าช้า ก็จะส่งผลให้งานของหน่วยงานหลังต้องล่าช้าตามไปด้วย เพราะต้องรอให้หน่วยงานแรกปฏิบัติงานเสร็จเสียก่อน เงื่อนไขเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสองหน่วยงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และ

ประการสุดท้าย เป็นลักษณะที่การทำงานของกลุ่มหรือหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงได้ เช่น หน่วยงานวิจัยต้องอาศัยข้อมูลจากฝ่ายปฏิบัติการ ขณะเดียวกันฝ่ายปฏิบัติการต้องอาศัยข้อมูลหรือผลการวิจัยจากฝ่ายวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน หากหน่วยงานหรือกลุ่มสองหน่วยงานนี้ไม่สามารถร่วมมือกันได้ หรือต่างฝ่ายต่างไม่ยอมรับกันก็จะมีผลนำไปสู่ความขัดแย้งในท้ายที่สุด เป็นต้น

2.4.2 *การแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านมีมากขึ้น (Increased specialization)* เกิดปัญหามากมายหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความขัดแย้ง ซึ่งจากผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ได้มีการค้นพบว่า การแบ่งงานตามความชำนาญมากเท่าใด ยิ่งเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้บุคลากรแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างในการทำงาน และ

พัฒนาการในการเรียนรู้ หรือแนวความคิดที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในงานของตนเอง สภาพเช่นนี้ทำให้บุคลากรในแต่ละหน่วยงานมีแนวความคิดต่อการปฏิบัติ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของงานแตกต่างกันไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล และเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องประสานงานหรือทำงานร่วมกันแล้ว โอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นได้

2.4.3 การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของงานไม่ชัดเจน (Ambiguously defined responsibilities) ความขัดแย้งมักเกิดจากความไม่ชัดเจนของการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานในองค์การทำให้เกิดความสับสน ก้าวถอยในการทำงานหรือทำงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้องค์กรขาดความชัดเจนในการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ คือ ในขณะที่สภาพแวดล้อมขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีผลทำให้เกิดหน้าที่ความรับผิดชอบของงานใหม่ ๆ ขึ้นมามากมาย แต่องค์กรส่วนใหญ่มักจะไม่มีเปลี่ยนแปลงลักษณะขอบข่ายของงาน ซึ่งระบุถึงหน้าที่ความรับผิดชอบให้ทันสมัยตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยสภาพเช่นนี้จะทำให้บุคลากร กลุ่ม หรือหน่วยงานแต่ละฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ ว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำ หรือปิดความรับผิดชอบให้กับฝ่ายอื่น และความขัดแย้งตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.4.4 อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารหรือการสื่อข้อความ (Communication obstruction) อาจเกิดจากขาดความคล่องตัวของหน่วยงานที่เป็นอยู่ภายใน หรือระหว่างหน่วยงาน ไม่มีประสิทธิภาพ หรือจากอุปสรรคด้านภาษา เพราะบุคลากรแต่ละหน่วยงานมีพื้นฐานความรู้ การศึกษา หรือการอบรมที่แตกต่างกัน เช่น วิศวกร นายแพทย์ และนักสังคมศาสตร์ เป็นต้น มีภาษาที่ใช้สื่อความหมายเฉพาะสาขาอาชีพ ซึ่งแตกต่างมากมาย สภาพเช่นนี้ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานขาดความเข้าใจ เกิดการเข้าใจผิดกัน มีผลทำให้ไม่สามารถประสานงานและร่วมมือร่วมใจกันได้ เงื่อนไขเช่นนี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งตามมาในท้ายที่สุด

2.4.5 การแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด (Competition for limited sources) บุคลากรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์การเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการแย่งชิง เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรขององค์กรที่มีค่อนข้างจำกัด เช่น งบประมาณ วัสดุ หรือ ทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

2.4.6 ความแตกต่างของบุคคลในองค์การ (Personal differences) โดยธรรมชาติขององค์การมักจะประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความแตกต่างกันมากมายตั้งแต่เรื่องพื้นฐานของครอบครัว ค่านิยม แนวความคิด การศึกษา อายุ หรือบุคลิกภาพ เป็นต้น ความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแต่เป็นบ่อเกิดที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระดับบุคคล กลุ่มหรือหน่วยงานก็ตาม และยิ่งมีความแตกต่างกันมากเท่าใด ความขัดแย้งก็จะยิ่งมีมากตามมาเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ คนที่มีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ มักจะเป็นผู้สร้างปัญหาและ

ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมา มากกว่าคนที่มีความตั้งใจเป็นนักประชาธิปไตย เพราะบุคลิกภาพของคนที่เป็นเผด็จการมักจะเป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นต้องการให้ผู้อื่นเชื่อฟังตนเองฝ่ายเดียว ไม่มีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างจากของตนเอง ไม่มีความยืดหยุ่น มักแสวงหาผลประโยชน์จากผู้อื่น และค่อนข้างมีอคติกับคนอื่น เป็นต้น บุคลิกดังกล่าวเช่นนี้ย่อมไม่มีเพื่อนร่วมงานคนไหนยอมรับกันได้ และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ไม่ยากเลย

2.5 ผลของความขัดแย้ง ความขัดแย้งมีทั้งแง่ดีและแง่ไม่ดี หมายความว่า ความขัดแย้งอาจเป็นในลักษณะในทางสร้างสรรค์และทำลาย ถ้าหากความขัดแย้งในองค์กรมีมากเกินไป ผลที่ตามมา ก็จะเป็นไปในทางลบ ซึ่งมีลักษณะทำลายประสิทธิผลขององค์กร แต่ถ้าความขัดแย้งอยู่ในจุดที่เหมาะสมก็จะเกิดผลในทางบวก ซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ ประสิทธิภาพให้กับองค์กร อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ บางครั้งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากที่จะกำหนดว่า ความขัดแย้งขนาดไหนถึงจะเรียกว่าเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุด ต่อปัญหาดังกล่าวนี้ได้มีนักวิชาการเสนอแนะว่า กลยุทธ์ที่จะช่วยตัดสินใจได้ดีที่สุดก็คือ การสังเกตผลที่ตามมาของความขัดแย้งทั้งสองประการนั่นเอง กล่าวคือ ถ้าผลของความขัดแย้งออกมาในทางบวกก็เรียกว่า ความขัดแย้งอยู่ในจุดที่เหมาะสมที่สุด แต่ถ้าผลออกมาในทางลบก็อาจถือได้ว่า เป็นจุดของความขัดแย้งที่นำไปสู่การทำลายมากกว่าการสร้างสรรค์ ซึ่งเชียวชาญ อาศิวพัฒนา (2535: 265-268) ได้กล่าวถึงความขัดแย้งใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.5.1 ความขัดแย้งที่ส่งผลในทางบวก มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์
- 2) สามารถทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดแรงจูงใจในการทำงานและพบแนวทางในการทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 3) ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม
- 4) ทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเดิมขององค์กรที่ไม่อาจสอดคล้องกับความเป็นจริง
- 5) สมาชิกในองค์กรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 6) องค์กรมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง
- 7) มีการเลือกตัวแทนที่เข้มแข็งมีความรู้ความสามารถมาเป็นผู้นำ
- 8) ได้มีการระบายข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือกลุ่มซึ่งเก็บกดไว้เป็นเวลานาน
- 9) ทำให้เกิดแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับองค์กรหรือทำให้เกิดคุณภาพในการตัดสินใจ

10) ทำให้ลดความตึงเครียดในองค์กรได้ หรือทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรดีขึ้น

11) ทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในองค์กรดีขึ้น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักการปรับตัว และการประสานงานร่วมกัน

2.5.2 ความขัดแย้งที่ส่งผลในทางลบ มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) นำไปสู่ความตึงเครียดมากขึ้น หรือมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของคนในองค์กรมากขึ้น

2) ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรและเวลามากเกินไป

3) ทำให้เกิดการแบ่งเป็นพรรค เป็นพวกขึ้น ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกว่าเป็นตนเองเป็นฝ่ายชนะ และอีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้ ลักษณะเช่นนี้มีผลทำลายความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรขาดการประสานงานกัน และไม่มีความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร

4) มุ่งเอาชนะกันมากกว่ามองผลกระทบต่อเป้าหมายขององค์กรโดยส่วนรวม

5) นำไปสู่ความยุ่งเหยิงและไร้ซึ่งเสถียรภาพขององค์กร

2.6 การบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management) การบริหารความขัดแย้งอาจเป็นปรากฏการณ์สามัญในสังคมที่ให้ทั้งประโยชน์และโทษต่อบุคคลและองค์กรจึงเกิดคำถามว่า จะทำอย่างไรให้ได้ประโยชน์มากที่สุดและเกิดโทษน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง หรือ บริหารความขัดแย้ง เพื่อนำองค์กรที่ตนเองรับผิดชอบให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องมีความขัดแย้งเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง ถ้าไม่มีความขัดแย้งหรือน้อยเกินไปก็จะทำให้องค์กรมีความเสื่อม ระดับความขัดแย้งที่พอเหมาะจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความสามัคคี สร้างความเจริญให้แก่องค์กร แต่ถ้าความขัดแย้งสูงหรือมีมากเกินไปจะทำให้เกิดความแตกแยกเป็นปัญหาแก่องค์กรเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารควรจะต้องมีเครื่องมือหรือวิธีการในการบริหารความขัดแย้งในองค์กร วิธีการในการบริหารความขัดแย้ง คือ การกระตุ้นความขัดแย้ง เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540: 136-145) กล่าวถึง การแก้ปัญหาความขัดแย้งและการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในองค์กรมีรายละเอียด ดังนี้

2.6.1 การกระตุ้นความขัดแย้ง องค์กรที่มีความขัดแย้งน้อย ทำให้สมาชิกเฉื่อยชา ไม่มีบรรยากาศในการแข่งขันกันทำงาน เพราะสภาพเช่นนี้สมาชิกของกลุ่มจะยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ทำให้ละเลยต่อจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของบุคคลอื่น ไม่มีการสะท้อนกลับจะไม่เกิดผลดีต่อองค์กร ผู้บริหารจึงควรกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งขึ้นจะช่วยให้เกิดการ ปรับตัวของบุคลากรและ

แก้ไขข้อบกพร่อง สร้างความกระตือรือร้น ให้เกิดขึ้น แต่ต้องระมัดระวังควบคุมให้เกิดขึ้นในทางบวก สโตนเนอร์ (Stoner 1978: 10) ได้เสนอเทคนิคการกระตุ้นความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

- 1) การใช้บุคคลภายนอกในองค์กร ที่มีการบริหารที่แตกต่างไปจากที่เป็นอยู่เข้ามาร่วมในองค์กร ก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้น ปลาได้นำใหม่ก็ตื่นตัว
- 2) เพิ่มข้อมูลข่าวสารให้มากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิด
- 3) เปลี่ยนโครงสร้างขององค์กร เปลี่ยนทีมงานใหม่ โยกย้ายพนักงานทำให้เกิดความรู้สึกใหม่ มีหน้าที่รับผิดชอบใหม่ เกิดการปรับตัวและปรับปรุงวิธีการทำงานใหม่ ๆ
- 4) ส่งเสริมให้มีการแข่งขัน โดยการเพิ่มโบนัส เพิ่มเงินเดือน ถ้ามีการแข่งขันมากจะทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น
- 5) การเลือกผู้นำกลุ่มที่เหมาะสม ผู้ร่วมงานอาจเฉื่อยชาเพราะผู้นำเผด็จการไม่ยอมรับทัศนคติตนเองไม่เห็นด้วย

2.6.2 การแก้ปัญหาหรือระงับความขัดแย้ง (Conflict Resolution or Supervision)

เป็นการทำให้ความขัดแย้งสิ้นสุดลง อาจโดยให้ทุกฝ่ายตกลงกัน หรือให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดชนะไป วิธีการแก้ไขความขัดแย้งมี 3 วิธี ดังนี้

- 1) **วิธีชนะ-แพ้ (Win-Lose Method)** คือ มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้สิ่งที่ต้องการ เป็นฝ่ายชนะไป ส่วนอีกฝ่ายเป็นฝ่ายแพ้ เหตุของการแพ้ อาจเกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่ หรือการใช้เสียงข้างมากในการดำเนินการ เสียงข้างน้อยจึงแพ้ ซึ่งผู้แพ้ อาจเกิดความรู้สึกสูญเสียและภาวะคับข้องใจเกิดขึ้น วิธีแบบนี้ประกอบด้วย วิธีย่อย ๆ คือ

(1) **วิธีการบังคับ (Forcing)** โดยอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่าย และใช้อำนาจของตนเองบังคับให้อีกฝ่ายยินยอมและยุติข้อขัดแย้ง ซึ่งวิธีนี้อาจนำไปสู่ความคิดแก่แค้น เพราะการแก้ไขแบบนี้มิใช่การแก้ที่สาเหตุของปัญหา จึงทำให้ปัญหายังคงอยู่

(2) **วิธีการทำให้สถานการณ์ของความขัดแย้งสงบลง (Smoothing)** วิธีการแบบนี้มีลักษณะเป็นการเข้าไปทำให้สถานการณ์ของความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นให้สงบลงมา เพื่อไม่ให้ความขัดแย้งขยายวงกว้างขวางมากขึ้น โดยการเข้าไปขอร้องให้ยุติความขัดแย้ง พยายามชักจูงคุณธรรมให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มีความสำคัญเพียงพอ ที่จะต้องเสียเวลาไปกับมันทำให้สมาชิกของกลุ่มที่ขัดแย้งกันเห็นถึงความสำคัญของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเห็นถึงผลเสียของการแตกแยกกัน วิธีการนี้ไม่ใช่เป็นการเข้าไปแก้ที่สาเหตุของปัญหา หากแต่เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ดังนั้น ปัญหายังจะดำรงอยู่ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลหรือกลุ่มที่มีความรู้สึกว่าคุณเป็นฝ่ายแพ้ เพราะการที่พวกเขาขอมุติความขัดแย้ง อาจจะมาจากสาเหตุของการขอร้องหรือเห็นแก่

บุคคลอื่นก็ได้ ในสภาพเช่นนี้ความขัดแย้งที่อยู่ติดกันไปนั้นจึงเป็นความสงบชั่วคราวเท่านั้น และความขัดแย้งพร้อมที่จะปะทุขึ้นมาอีกเมื่อไรก็ได้

(3) *วิธีการหลีกเลี่ยง (Avoiding)* วิธีการแบบนี้มีลักษณะเป็นการที่ผู้บริหารไม่สนใจที่จะเข้าไปเผชิญกับสถานการณ์ของความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้น อาจจะเป็นไม่รู้ว่าจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เลยเฉยหรือไม่มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของผู้ได้บังคับบัญชา หรือพยายามยืดเวลาโดยไม่ยอมตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นต้น การใช้วิธีการแบบนี้ไม่สามารถก่อให้เกิดประสิทธิผลในการแก้ไขความขัดแย้งได้เลยเพราะการหลีกเลี่ยงแท้ที่จริงก็คือการไม่ยอมเข้าไปแก้ไขที่สาเหตุของปัญหานั้นเอง และที่ร้ายไปกว่านั้นหากผู้บริหารใช้วิธีการแบบนี้กับการเรียกร้องของผู้ได้บังคับบัญชาแล้ว จะทำให้เกิดความรู้สึกกลายเป็นผู้แพ้ขึ้นมา เพราะข้อเสนอของพวกเขาไม่ได้รับความสนใจเลย สภาพเช่นนี้จะทำให้ความขัดแย้งยิ่งบานปลายและรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ และแทนที่ความขัดแย้งควรจะถูกลดลงมาให้กลายเป็นสภาวะที่สร้างสรรค์ กลับมีลักษณะเป็นการทำลายมากขึ้น

2) *วิธีแพ้ทั้งคู่ (Lose-Lose Methods)* หมายถึงว่า เป็นวิธีที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายที่เป็นคู่กรณีของความขัดแย้งนี้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตนเองต้องการได้ทั้งหมด แต่อาจจะได้มาเป็นบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น จึงเรียกว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้แพ้ วิธีการแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า การได้มาบางส่วนดีกว่าไม่ได้เลย ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านเห็นว่าเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่ดีกว่าวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้ สำหรับวิธีการประการที่สองที่นิยมใช้กันนี้ได้แก่ การประนีประนอม (Compromising) หรือบางครั้งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการเจรจาต่อรอง (Bargaining) ซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้ไขความขัดแย้งโดยการพบกันครึ่งทาง ซึ่งแต่ละฝ่ายจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตนเองต้องการได้ทั้งหมด ต้องมีการลดเป้าหมายของตนเองลง ไปบ้าง วิธีการแบบนี้ก็มีจุดอ่อนในการนำมาใช้แก้ไขความขัดแย้งเช่นกัน เพราะไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขสาเหตุของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากว่า เป้าหมายที่แท้จริงของคู่กรณียังไม่สามารถบรรลุได้ตามที่ต้องการนั่นเอง ดังนั้นความขัดแย้งอาจจะยุติลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น และที่ร้ายไปกว่านั้น วิธีการประนีประนอมจะไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์ขึ้นมาได้เลย

3) *วิธีการที่ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win-Win Methods)* วิธีการนี้ทางคู่กรณีของความขัดแย้ง ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาาร่วมกัน และทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่ทั้งสองฝ่ายต้องการ ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงเป็นผู้ชนะ สำหรับวิธีการที่นิยมใช้กัน คือ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) ซึ่งบางครั้งมีนักวิชาการเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเผชิญหน้ากัน วิธีการแบบนี้จะไม่มีการเข้าไปกำจัดความขัดแย้ง หรือประนีประนอมกันใด ๆ ทั้งสิ้น

หากแต่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีของความขัดแย้งเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวพวกเขา ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจและยอมรับกันได้ ในการใช้วิธีการแบบนี้ผู้บริหารจะต้องทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือคู่กรณีของความขัดแย้งเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า สมาชิกภายในองค์กรทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2.7 การป้องกันความขัดแย้ง สามารถทำได้โดยการสร้างบรรยากาศให้คู่กรณีของความขัดแย้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือ ใช้กลยุทธ์ ดังนี้

2.7.1 กลยุทธ์การมีความเห็นสอดคล้อง โดยยึดหลักการหาวิธีการแก้ปัญหาที่จะเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่มีปัญหา มุ่งตอบสนองความต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายที่มีความขัดแย้งกันต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีหลักสำคัญ คือ

1) มุ่งมองที่ตัวปัญหามากกว่าตัวบุคคล โดยพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหาให้ได้ และเน้นการแก้ปัญหา หรือเอาชนะปัญหา มากกว่าเน้นเรื่องความต้องการ ความปรารถนา ส่วนบุคคล

2) มุ่งหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาให้มากที่สุด ไม่กล่าวโจมตีว่าใครผิดหรือถูก

3) มีความจริงใจ เปิดเผยและใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนฝ่ายเดียว

4) หลีกเลี่ยงการเน้นถึงความต้องการของตน โดยที่ความต้องการนั้นไปขัดความต้องการของผู้อื่น

5) อาจต้องอาศัยบุคคลที่สามเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือและควรหลีกเลี่ยงการใช้เสียงข้างมากตัดสิน หรือใช้การแลกเปลี่ยนแบบ “หมูไปไก่มา” หรือ “ยื่นหมูยื่นแมว”

6) ยอมรับแนวความคิดสมัยใหม่ที่ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ที่นำมาซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น และความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่มาคุกคามหรือทำให้เกิดการต่อต้าน

2.7.2 กลยุทธ์การตัดสินใจแบบผสมผสาน วิธีการนี้เกี่ยวเนื่องจากผลสืบเนื่องของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งต้องอาศัยลำดับขั้นตอนมากขึ้น เพราะต่างฝ่ายที่ขัดแย้งกันยังยึดหลักของวิธีการแก้ปัญหาบางประการของตนไว้ และแต่ละฝ่ายจะนำจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของตนมารวมกัน และจึงจะนำไปสู่การหาวิธีการแก้ปัญหาโดยให้มีการยอมรับร่วมกัน องค์ประกอบของการตัดสินใจและผสมผสานมี ดังนี้

- 1) การทบทวนและการปรับตัวโดยเน้นทางด้านความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ทางด้านการรับรู้และด้านทัศนคติ
- 2) ระบุปัญหาให้ชัดเจน
- 3) การแสวงหาแนวทางการแก้ไข
- 4) ตัดสินใจแบบให้มีความเห็นสอดคล้องกัน

2.8 วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่ได้แสดงออกในเหตุ หรือสถานการณ์ความขัดแย้งจำแนกออกเป็น 5 วิธี คือ การเอาชนะ การประนีประนอม การร่วมมือ การหลีกเลี่ยง และการยอมให้ตามแนวทางของ โทมัสและคิลแมนน์ (Thomas and Kilmann 1987: 11-16 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2540: 104-105) ดังนี้

2.8.1 การเอาชนะ (Competition) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก เมื่อเกิด สถานการณ์ความขัดแย้ง ที่เน้นการเอาแต่ใจตัวเอง มุ่งชัยชนะของตนเองเป็นประการสำคัญ โดยไม่ คำนึงถึงประโยชน์หรือความสูญเสียของผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงออกมุ่งที่จะเอาชนะ

2.8.2 การร่วมมือ (Collaboration) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก เมื่อ เกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นการมุ่งที่จะเอาชนะและในขณะเดียวกันก็ให้ความร่วมมืออย่าง เต็มที่ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มุ่งให้เกิดความพอใจแก่ตนเองและ บุคคลอื่น พฤติกรรมลักษณะนี้เป็นความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาที่มุ่งจะให้เกิดการชนะทั้ง สองฝ่ายเข้าทำนองที่ว่าสองหัวดีกว่าหัวเดียว

2.8.3 การประนีประนอม (Compromising) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก เมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นจุดยืนระหว่างกลางของมติการเอาใจตนเองและมติการเอาใจ ผู้อื่น เป็นแบบของการเจรจาต่อรองที่มุ่งจะให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจบ้าง เป็นลักษณะที่หากจำได้ บ้างก็ควรยอมเสียบ้าง หรือในลักษณะที่มาพบกันครึ่งทาง

2.8.4 การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก เมื่อเกิดมี สถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นการไม่สู้ปัญหาและไม่ร่วมมือในการแก้ปัญหา ไม่สนใจความต้องการ ของตนเองและความต้องการของผู้อื่น แสดงอาการหลีกเลี่ยงปัญหา เฉื่อยชา และไม่สนใจความ ขัดแย้งที่เกิดขึ้น พยายามทำตัวอยู่เหนือความขัดแย้ง โดยเชื่อว่าความขัดแย้งจะลดลงเมื่อเวลาผ่านไป

2.8.5 การยอมให้ (Accommodation) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก เมื่อ เกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น เป็นผู้เสียสละ ปล่อยให้ผู้อื่น ดำเนินการไปตามที่ชอบ แม้ว่าเราไม่เห็นด้วยก็ตาม พฤติกรรมการยอมให้คล้ายกับสุภาษิตที่ว่า เขา ไม่ตรีชนะศัตรูหรือแพ้เป็นพระชนะเป็นมาร

สรุปได้ว่าในการศึกษาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ขอเสนอข้อคิดว่า วิธีการแก้ไขปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุดพบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน หรือแบบชนะทั้งคู่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง เพราะเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การค้นหาแหล่งที่มาของปัญหา และสามารถกำหนดวิธีการแก้ไขได้อย่างสมเหตุสมผล และทำให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อองค์กร และจากการศึกษาและวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ ได้ค้นพบและยืนยันให้เห็นว่า การใช้วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันนี้ จะทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อองค์กรหรือทำให้องค์กรเกิดประสิทธิผลขึ้นได้ และผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่มักจะเลือกใช้วิธีการแบบลักษณะนี้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

3. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง

ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นแนวคิดที่แตกต่างของบุคคล ที่บุคคลแต่ละคนมีความคิดที่อาจจะเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ตามความคิดของตนเอง ที่สำคัญไม่สามารถบอกได้ว่าความคิดของใครถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามได้มีผู้วิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งไว้หลายท่าน ดังนี้

วสันต์ ติมลปีเฉลิม (2551: 1) ได้วิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้ง และการต่อสู้กันทางความคิดในการเมืองไทย ผ่านหลักคิดของมาคิอาเวลลี ซึ่งเป็นปรัชญาที่เห็นว่า ความดี ความชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงในตนเองหรือตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเน้นคุณค่า ทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเมือง ไม่ได้จำกัดความคิดว่า ต้องยึดในกรอบของศีลธรรม (virtue) ซึ่งหมายถึงคุณธรรมความดีงาม เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเสนอความคิดแบบไร้ศีลธรรม ประเด็นที่สำคัญ คือ เสนอแบบไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม เพราะคุณค่าหรือคุณลักษณะที่เป็นเลิศทำให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ไม่ได้มีความหมายเท่ากับคุณงามความดี แต่บางครั้งคุณงามความดีอาจเป็นส่วนหนึ่งของคุณค่า และคุณค่ายังสามารถครอบคลุมสิ่งอื่น ๆ อีกมาก เช่น ความชาญฉลาด ความกล้าหาญ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ปรัชญาการเมืองนี้เป็นปรัชญาที่เห็นว่า ความดี ความชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงในตัวเองหรือตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรุงแต่งสร้างขึ้น ด้วยเหตุผลความจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน เพื่อประโยชน์สุข ดังนั้นหากสถานการณ์มีความจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องกระทำสิ่งที่เห็นกันว่าไม่ดี เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นในการปกครอง ผู้ที่สุขุมรอบคอบก็ต้องกระทำ ลักษณะเช่นนี้นับเป็นคุณค่าของผู้ปกครอง แต่แม้การกระทำที่ว่าไม่ดีนั้น ก็เชื่อว่า จะกระทำอย่างขาดความสุขุมรอบคอบ ตรงกันข้ามผู้ปกครองจะต้องพยายามดำเนินการใด ๆ ที่ให้มองเห็นว่าเหมาะสมทำให้ศีลธรรมที่เกิดขึ้นนั้นได้เป็นส่วนหนึ่งของระเบียบสังคม หรือศีลธรรมนั้นไม่ได้ถูกกระทบอย่างรุนแรง เมื่อผู้ปกครองทำสิ่งผิดศีลธรรม ซึ่งต้องหา

วิธีการที่จะปกปิดความลับนั้น โดยพยายามและไม่กระทำการใด ๆ ที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่า เจ้าของปกครอง เป็นคนไม่มีศีลธรรมกล่าวได้ว่า มาคือาเวลลีเสนอความเข้าใจการเมืองตามที่มันเป็นจริง ๆ โดย ไม่ได้มีค่านิยมในใจไว้ล่วงหน้าในการเสนอคำตอบทางการเมือง หรือที่เรียกว่ามีลักษณะปลอดจาก ค่านิยม (value-free) ซึ่งคุณค่า คือ ความสามารถในการเข้าใจบทบาทของ โชคชะตา และมี ปฏิสัมพันธ์กับโชคชะตาอย่างก่อให้เกิดผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในทางตรงข้ามคือ ลดผลร้ายของ โชคชะตาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คุณค่าเป็นเรื่องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ พื้นฐานของชัยชนะจึง อยู่ที่ความสามารถ ขึ้นอยู่กับการประเมินหรือการอ่านสถานการณ์เฉพาะ ได้ถูกต้องแม่นยำ และ กำหนดการดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2552: 9) กล่าวถึงว่า ปัญหาทางสังคมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนเพราะ เป็นปัญหาที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนจำนวนมาก ไม่สามารถแก้ไขได้ง่ายแบบปัญหาทาง วิทยาศาสตร์ทั่ว ๆ ไป จุดบอดที่สำคัญของการแก้ไขปัญหาคือ ไม่ได้ให้เจ้าของปัญหาที่ แท้จริงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหของตัวเอง เจ้าของปัญหาในที่นี้คือ ประชาชน ที่ผ่านมา รัฐบาลพยายามที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาแทน และให้ประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงรับฟัง เท่านั้น รัฐบาลมีเจตนาดีแต่การไปถือเป็นเจ้าของเรื่อง เมื่อถือเป็นเจ้าของเรื่องก็จะดำเนินการต่าง ๆ ตามที่เห็นว่าดี ซึ่งอาจจะไม่ถูก ไม่เป็นที่เข้าใจ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ และไม่ยั่งยืน เพราะคนที่ทำให้ ยั่งยืน คือประชาชน การจับประเด็นความขัดแย้งเพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาจึง จำเป็นต้องทบทวนกันใหม่โดย “ให้ประชาชนมีบทบาทในการคลี่คลาย แก้ปัญหา และป้องกัน ปัญหา ตลอดจนพัฒนาความเข้มแข็งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคต” การแก้ไขความขัดแย้งมีกฎแจ กสำคัญ 3 ดอก คือ กฎแจดอกที่ 1 ทักษะคิด ความรู้สึก อารมณ์ บรรยากาศ กฎแจดอกที่ 2 กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอน และกฎแจดอกที่ 3 เนื้อหาสาระ การตั้งโจทย์ การตอบคำถาม

กฎแจทั้งสามดอกนี้ต้องไปด้วยกัน หมุนวนไป เริ่มต้นจากเวทีเล็ก ๆ และขยายใหญ่ขึ้นไป ต้องพยายามเป็นขั้นตอน จุดสำคัญคือ สร้างทักษะคิดและกระบวนการ การสร้างทักษะคิดที่ดีหรือจัด กระบวนการที่เหมาะสมก็จะไปเสริมทักษะคิด และเรื่องสาระจะตามมาในภายหลัง การตั้ง โจทย์ ต้อง เปลี่ยนจุดยืนมาเป็นจุดประสงค์ หากจุดประสงค์ที่ตรงกัน และหลังจากนั้นหาวิธีการในส่วน กระบวนการ ต้องมีการตกลงร่วมกัน จึงจะทำให้เกิดความยั่งยืน สำหรับประเทศไทยจำเป็นต้อง ปรับกระบวนการทัศน์ (Paradigm) ใหม่โดยเปลี่ยนจุดศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหากจากรัฐบาลไป เป็นประชาชน และรัฐบาลมีหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนให้งานภาคประชาชนสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนนักวิชาการนั้นก็ทำหน้าที่เป็นผู้ที่ให้การสนับสนุน (facilitator) คอยสนับสนุนข้อมูลเพื่อการคิด และตัดสินใจของประชาชน

สรุปได้ว่า แม้ว่าการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่มีประชาชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักสามารถที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่ก็ใช้เวลาในการแก้ไขปัญหาาน แต่ละขั้นตอนหรือในแต่ละกระบวนการก็จะมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน แต่ในที่สุดวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีประชาชนเป็นผู้ที่ส่วนร่วมนี้อาจเป็นวิธีเดียวที่ประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ในขณะที่วิธีการแบบเก่าที่รัฐบาลเป็นผู้นำและแก้ปัญหาแบบเฉพาะหน้าเพื่อให้ผ่านพ้นไปในแต่ละปัญหาอาจจะไปก่อให้เกิดปัญหาซ้ำขึ้นมาอีกและกลายเป็นปัญหาเรื้อรังจนไม่คุ้มค่ากัน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมอาจต้องเริ่มต้นในระดับท้องถิ่นหรือเริ่มในแต่ละพื้นที่ ที่สำคัญเพื่อให้มีความเฉพาะเจาะจงกับปัญหาของท้องถิ่น ถ้ามองปัญหาเหล่านี้ในระดับประเทศ อาจทำให้ไม่เข้าใจในสภาพที่แท้จริง ทำให้เข้าใจและมองภาพผิดไป จึงควรให้เกิดมีการเข้าใจอย่างถูกต้องจากเวทีระดับพื้นที่ หรือระดับท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลและสามารถส่งผลต่อเวทีระดับชาติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น

4. แนวคิดทางสังคมวิทยา

แนวคิดทางสังคมวิทยานี้เป็นแนวคิดที่ต้องอาศัย ทฤษฎีทางสังคมและทฤษฎีทางสังคมวิทยา ทฤษฎีโครงสร้าง เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการดำเนินงานและเป็นหลักการ ดังนี้

4.1 ทฤษฎีสังคม (Social Theory) การทำการศึกษาทฤษฎีสังคมควรที่จะทำความเข้าใจถึง ความหมายของทฤษฎี ว่าหมายถึง คำอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใดสำหรับนักวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีจะต้องเป็นคำอธิบายตามหลักเหตุผลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสิ่งนั้นอย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์สิ่งนั้นในอนาคตได้ ดังนั้นความหมายของทฤษฎีสังคมคือ คำอธิบายเรื่องของคนและความสัมพันธ์ระหว่างคนตามหลักเหตุผล และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคนหรือระหว่างคนต่อคน คนต่อกลุ่ม คนต่อสภาพแวดล้อมอย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์ได้ ทฤษฎีสังคมมีขอบเขตกว้างขวาง เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับคนแต่ละบุคคล กลุ่มคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่าง ๆ รวมไปถึงคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตข้อสำคัญต้องเป็นไปตามหลักเหตุผลมีระบบที่จะเป็นฐานในการพยากรณ์เรื่องทำนองเดียวกันในอนาคต ไมลีย์ (Miley, 1974: 10) กล่าวว่าโดยทั่วไปความพยายามที่จะอธิบายส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมจะถือได้ว่าเป็นทฤษฎีสังคม และส่วนของแฟร์ไชลด์ (Fairchild, 1977: 10) ให้ความหมายว่า ทฤษฎีสังคม คือ การวางนัยทั่ว ๆ ไป หรือข้อสรุปที่ใช้ได้ทั่วไปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่งทฤษฎีทางสังคมกับแนวคิดทางสังคมมีความคล้ายคลึงกัน แต่ไม่เหมือนกัน ดังนี้

4.1.1 ทฤษฎีทางสังคมอธิบายเรื่องเกี่ยวกับคน หรือความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างคน ซึ่งเป็นการรู้ระดับหนึ่งที่ยังไม่ถึงขั้นอธิบาย

4.1.2 ทฤษฎีทางสังคม แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคน หรือระหว่างคนต่อคน อย่างมีระบบ แต่ความคิดทางสังคมไม่กำหนดว่าต้องเป็นเช่นนั้น

4.1.3 ทฤษฎีทางสังคมสามารถพยากรณ์อนาคตได้ แต่ความคิดทางสังคมไม่ถึงขั้นนั้น

4.1.4 ทฤษฎีทางสังคมอาจมีรูปของข้อความที่เตรียมไว้สำหรับพิสูจน์ด้วยข้อมูลประจักษ์ ทฤษฎีทางสังคมอาจมีทั้งที่เคยตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือยังไม่เคยผ่าน แต่ได้มีการเตรียมหรือมีลักษณะที่พร้อมจะให้พิสูจน์

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีสังคม คือ คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักเหตุผล โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์สังคมนั้น จนสามารถที่จะพยากรณ์ปรากฏการณ์สังคมในอนาคตได้ ทฤษฎีสังคมมีความหมายกว้างเป็นทฤษฎีของจิตวิทยา ซึ่งอาจหมายถึงเรื่องของคนแต่ละคนก็ได้ หรืออาจหมายถึงทฤษฎีรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจของคนหลายคนที่เกี่ยวข้องกัน หรืออาจหมายถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ อันเป็นเรื่องของคนหลายคนกับวัตถุในการผลิตการจำหน่ายแจกผลิตภัณฑ์และบริการในการอุปโภคบริโภคได้ และอาจเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นเรื่องของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรืออาจจะเป็นทฤษฎีของมานุษยวิทยาเป็นเรื่องของคนที่มีแบบแผนการคิด การกระทำหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทฤษฎีทางสังคมจึงคล้ายกับแนวคิดทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคนและความสัมพันธ์ระหว่างคน รวมทั้งระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีความแตกต่างกันที่ทฤษฎีเป็นข้อความที่เป็นไปตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ปรากฏการณ์ในอนาคต

4.2 ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยา (Sociological Theory) ความหมายของทฤษฎีทางสังคมวิทยาอาจมีได้ทั้งความหมายอย่างกว้าง หรือความหมายอย่างแคบเฉพาะเจาะจง ทฤษฎีสังคมวิทยาทุกทฤษฎีจะต้องมีลักษณะพื้นฐานเดียวกับทฤษฎีสังคม คือ ต้องเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ได้ ตัวอย่างทฤษฎีสังคมอย่างกว้างซึ่งสุแกงค์ จันทวานิช (2551: 1-2) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเชิงสังคมหลักวิทยามหาภาพ หรือมหทฤษฎี หรือทฤษฎีหลัก (Grand Theories) ซึ่งเป็นทฤษฎีเชิงบรรยายความมีการใช้ภาษาและมโนทัศน์ที่สลับซับซ้อน หากจะพิสูจน์ความจริงก็ต้องนำมาเขียนใหม่จัดรูป และกำหนดสังกัดปะให้มีจำนวนพอสมควร แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังกัดปะ สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีสังคมอย่างแคบ คือทฤษฎีสมัยใหม่ ยังไม่มีหรือมีจำนวนน้อย มีข้อความกะทัดรัดชัดเจนพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานประจักษ์เต็มที่ ขอยกตัวอย่าง กรณีถ้ามีคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่ามีการกระทำระหว่างกัน ถ้าสามารถพูดคุยกัน ทำความตกลงและมีความเข้าใจกัน ถ้าการกระทำนั้นยืนยาวเป็นระยะเวลา

ประมาณ 15 นาที หรือนานกว่านั้น โดยลักษณะของกลุ่มเป็นกลุ่มขนาดเล็กมีการใช้พูดคุยแบบการเผชิญหน้า (face-to-face) ก็เกิดขึ้น ทฤษฎีแบบนี้มีสิ่งกีดขวางจำนวน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งกีดขวางและคนตามหลักการและเหตุผล มีระบบสามารถทำนายเหตุการณ์อนาคตข้างหน้าได้ ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยาจึงหมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างมีระบบ จนสามารถพิสูจน์ความจริงนั้นได้

จากเหตุและผลดังกล่าวทำให้เห็นเด่นชัดในทฤษฎีสังคมวิทยาว่า เป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์โดยอาศัยลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก มีการใช้เหตุและผลในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

4.3 เปรียบเทียบทฤษฎีสังคมวิทยากับทฤษฎีสังคม การเปรียบเทียบทฤษฎีสังคมวิทยากับทฤษฎีสังคม เป็นลักษณะการเปรียบเทียบที่แสดงลักษณะเด่นในทฤษฎีให้อย่างเด่นชัด ดังนี้

4.3.1 การเปรียบเทียบเชิงความเป็นวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีสังคมวิทยาจะเน้นลักษณะวิทยาศาสตร์มากกว่าทฤษฎีสังคม โดยเฉพาะเมื่อทฤษฎีสังคมวิทยาอยู่ในรูปของทฤษฎีทางการ (Formal Theory)

4.3.2 การเปรียบเทียบเชิงลักษณะ ทฤษฎีทั้งสองประเภทนี้ต่างก็มีรูปแบบบรรยาย และมีขอบข่ายกว้างขวางเหมือนกัน แต่ทฤษฎีสังคมวิทยาจะมุ่งไปที่ลักษณะรูปแบบเล็กกะทัดรัด เป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การทดสอบหรือพิสูจน์ความถูกต้องตามแบบปฏิบัติเชิงการทดลองตามวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

4.3.3 การเปรียบเทียบเชิงสัมพัทธ์ มีความสัมพันธ์ในแง่ที่ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีสังคม ความรู้สังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สังคมศาสตร์ แต่ไม่อาจพูดได้ว่าทฤษฎีสังคมทุกทฤษฎีเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา

4.4 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยมเป็นตัวแทนสังคมสมัยใหม่ (Model of Society) ทฤษฎีนี้ถือว่าสังคมเหมือนกับสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Biological Organism) เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) เป็นผู้กำหนดทฤษฎีนี้ มีระมัดระวังในการใช้ตัวแทนแบบนี้ คือ เพียงบอกว่าสังคมมนุษย์เปรียบเสมือนอินทรีย์อย่างหนึ่ง ในปัจจุบันนักสังคมวิทยามีความเข้าใจว่า ตัวแบบเป็นเพียงอุปมาเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคมเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริง ซึ่งข้อเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ตั้งเป็นสมมติฐานเกี่ยวกับสังคมได้ 3 ประการ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 25-26) ได้กล่าว ดังนี้

4.4.1 สังคมเป็นระบบ ๆ หนึ่ง

4.4.2 ระบบนั้นประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

4.4.3 ระบบมีขอบเขตแน่นอน พร้อมมีกระบวนการบูรณาการของส่วนอาณาจักรนั้นไว้เสมอ ต่อจากนั้นก็ได้มีการขยายต่อเติมความคิดนี้ให้ครอบคลุมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามแต่ความคิดของนักสังคมวิทยาที่นิยมอินทรีย์อุปมานี้ แบบที่สุดโต่งกว่าแบบอื่นในหมู่นักโครงสร้างและหน้าที่นิยมมองเห็นสังคมมีลักษณะ ดังนี้

1) สังคมในฐานะที่เป็นระบบ มีอาณาจักรแน่นอนเป็นสังคมที่ได้วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้

2) สังคมในฐานะเป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกับอินทรีย์ต่าง ๆ ทั้งหมด สังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง เมื่อสนองได้ทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ ส่วนต่าง ๆ สามารถพึ่งพากันได้ (Homeostasis) และสามารถรักษาดุลยภาพ (Equilibrium) ไว้ได้

3) สังคมในฐานะการวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ซึ่งสังคมวิทยาจึงควรต้องมุ่งสนองความต้องการ จำเป็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการทำเช่นนี้จะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึ่งพากันและดุลยภาพด้วย

4) สังคมในระบบที่มีความต้องการจำเป็น สังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพาและรักษาดุลยภาพอาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองต่อความต้องการจำเป็นอันเดียวกันได้ แต่มีโครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใด ๆ หรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจมีประเด็นสาระสำคัญ ดังนี้

5.1 ความหมายแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ ความหมายแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ (Decision Making) คือ กระบวนการที่ประกอบไปด้วยเชาวน์ปัญญา (Intelligence Activity) หรือการหาโอกาสที่จะตัดสินใจ ซึ่งหมายถึงการสืบเสาะหาข่าวสาร สภาพทางสิ่งแวดล้อมสำหรับจะใช้ในการตัดสินใจกิจกรรมออกแบบ (Design Activity) หรือการหาแนวทางเลือกที่พอเป็นไปได้ หมายถึงเป็นการสร้าง พัฒนา วิเคราะห์ แนวทางต่าง ๆ ที่จะนำไปปฏิบัติได้ กิจกรรมคัดเลือก (Choice Activity) หรือ การเลือกทางเลือกจากทางเลือกที่มีอยู่ หมายถึง การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมจะนำไปปฏิบัติได้จริงและมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

วุฒิชัย จานง (2523) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นเรื่องของการจัดการที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และในการจัดการนั้น การตัดสินใจเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานทุก ๆ เรื่องทุก ๆ กรณีเพื่อ

ดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมาช่วยในการวินิจฉัยพิจารณา มีเหตุผลส่วนตัวอารมณ์ ความรักใคร่ ชอบพอ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นกระบวนการอัน ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไป ดังนี้

1. การแยกแยะตัวปัญหา (Problem identification) ในขั้นตอนแรกของการตัดสินใจ นั้นจึงเป็นเรื่องราวของการสร้างความแน่ใจ มั่นใจ โดยการค้นหาความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง เพราะเหตุว่ากระบวนการตัดสินใจจะเริ่มต้นตามขั้นตอนแรก เมื่อผู้ทำการตัดสินใจมีความรู้สึกว่าได้เกิดปัญหาขึ้นมา นั่นก็คือ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในว่า ได้มีปรากฏการณ์บางสิ่ง บางอย่าง มิได้เป็นไปตามที่คาดคิด

2. การหาข่าวสารที่เกี่ยวกับตัวปัญหานั้น (Information search) การเสาะหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหานั้นก็คือ การเสาะหาสิ่งที่เป็นสาเหตุหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่สาเหตุโดยตรงก็ได้

3. ประเมินข่าวสาร (Evaluation of information) เป็นความจำเป็นที่จะต้องประเมินค่าว่า ข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้อง เหมาะสมเพียงพอ ตรงเวลาและสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ปัญหาได้หรือไม่

4. การกำหนดทางเลือก (Listing alternative) เป็นขั้นตอนสำคัญของการตัดสินใจ คือการกำหนดทางเลือกมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นการพยายามกำหนดทางเลือกให้ครอบคลุมวิถีทางที่จะแก้ปัญหาได้หลาย ๆ วิธี ถ้าเรามีข่าวสารสมบูรณ์สำหรับปัญหาแต่ละเรื่อง เราอาจจะกำหนดทางเลือกได้เหมาะสมและครอบคลุมอย่างแท้จริงได้

5. การเลือกทางเลือก (Selection of alternative) เมื่อได้กำหนดทางเลือกต่าง ๆ แล้ว พร้อมทั้งกำหนดลำดับความสำคัญและความเหมาะสมในการแก้ปัญหา ขั้นตอนต่อไป คือ การเลือกทางเลือกที่จะปฏิบัติการต่อไป (Selection of a course of action) และขั้นนี้เองที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการตัดสินใจอย่างแท้จริง

6. การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement of decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกเข้ามาแล้ว ก็เป็นการปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจหรือทางเลือก

ไพลิน ผ่องใส (2536) ให้ความหมายว่า การตัดสินใจ คือ “เทคนิคในการพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ให้เหลือเลือกทางเลือกเดียวจากหลาย ๆ ทางเลือก” มีดังนี้

1. ทางเลือกที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ และเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหาร หรือการจัดการเกือบทุกขั้นตอน

2. ทั้งหมดเป็นแนวทางเลือกที่เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจที่จำเป็นต้องมีวิธีใดวิธีหนึ่งจากแนวทางเลือกเพื่อให้มีความสอดคล้องและบรรลุจุดประสงค์ของปัญหา ต้องการแยกแยะตัวปัญหาและหาข้อมูลเหตุผลเพื่อประกอบทางเลือกก่อนตัดสินใจ

5.2 แนวคิดการคิดตัดสินใจ แนวคิดการคิดตัดสินใจได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานของบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

บุษกร คำคง (2542: 17) กล่าวว่า การตัดสินใจต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานจากเรื่องที่พิจารณาโดยใช้ความรู้พื้นฐาน และใช้ข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับนำมาผสมผสานกับการสรุปอ้างอิงเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย แสดงทิศทางการไปสู่การตัดสินใจ

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537: 13) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึงความสามารถในการตัดสินใจข้อความหรือปัญหาว่าสิ่งใดเป็นจริงหรือเท็จ สิ่งใดเป็นเหตุเป็นผลกัน

มยุรี หุ่นขำ (2544: 16-18) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์อย่างเป็นกระบวนการทางจิตเป็นยุทธวิธีและเป็นเครื่องมือที่แสดงว่าบุคคลใช้ในการแก้ปัญหาตัดสินใจและเรียนรู้โน้ตค้นใหม่ๆ และการคิดวิจารณ์มีลักษณะการคิดในระดับสูง เป็นกระบวนการคิดที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจ

สรุปได้ว่า จากแนวคิดด้านการคิดวิจารณ์ที่กล่าวถึงล้วนชี้ไปในทิศทางเดียวกัน คือ การคิดแบบวิจารณ์เป็นเบื้องต้นของการคิด เมื่อพบสิ่งเร้า ข้อโต้แย้ง หรือปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลจะไม่ด่วนตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น แต่จะพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ข้อขัดแย้งด้วยกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเริ่มที่การระบุประเด็นปัญหาที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลทั้งในด้านคุณภาพ และปริมาณว่ามีความเพียงพอแล้วหรือยังในการทำความเข้าใจปัญหานั้น แล้วระบุลักษณะข้อมูลว่าเป็นประเภทใด มีแนวคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคืออะไร ขั้นตอนไปคือการตั้งสมมติฐานโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีอยู่ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้บนพื้นฐานความเป็นจริง ประกอบกับข้อมูลที่มีอยู่ก่อนจะลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล เนื่องจากผ่านกระบวนการคิด ในขั้นที่ผ่านมา และในขั้นสุดท้ายที่ถือว่ามีความสำคัญคือการประเมินผล เป็นการตรวจสอบความคิดที่ช่วยให้ตัดสินใจถูกต้องสมเหตุสมผล ลักษณะการคิดเช่นนี้ คือ การคิดที่ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์และหลักศาสนาที่ใช้ความเป็นจริง ความเป็นเหตุและผลในการแก้ไขปัญหา

การกล่าวถึงเหตุแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ไม่อาจอยู่ลอย ๆ ตัดขาดจากสังคมได้ อิทธิพลจากสภาพของสังคมย่อมมีผลต่อการก่อรูปแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของนักคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในขณะเดียวกัน ปัจจัยส่วนตัวของนักคิด ได้แก่ ประสบการณ์ การศึกษา นิสัย และสิ่งแวดล้อม

ยอมเป็นปัจจัยที่กำหนดแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งด้วย ในการศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อม และสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองในขณะที่ท่านเสนอความคิดออกมาด้วย

6. ประวัติและผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เกี่ยวข้องกับ การแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง

ก่อนการศึกษาแนวคิดและข้อขัดแย้งทางการเมืองควรที่จะได้ทำการศึกษาผลงานทางวิชาการและประวัติของท่านมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ประวัติของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

6.1.1 ประวัติส่วนตัว นามเดิมชื่อ ประยูร อารยางกูร เป็นบุตรลำดับที่ 5 ของนายสำราญ อารยางกูร และนางชุนกี อารยางกูร เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2481 ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดี แรม 7 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด ที่ตลาดใต้ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

6.1.1 ประวัติการศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2487 โรงเรียนอนุบาลครูเฉลียวที่ตลาดศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2488-2490 ระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนประชาบาลชัยศรีประชารามูร์ (วัดยาง) จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2490-2493 ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ได้รับทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ

6.1.2 ประวัติการเข้าสู่สมณเพศเป็นสามเณร ได้เริ่มทำการบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 ที่วัดบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออายุย่างเข้า 13 ปี เริ่มเรียนพระปริยัติธรรม ที่วัดบ้านกร่าง พ.ศ. 2495 ย้ายไปอยู่ที่วัดปราสาททอง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม และได้เข้าฝึกวิปัสสนา เมื่อจบการฝึก พระอาจารย์ผู้นำการปฏิบัติได้ชวนไปอยู่ประจำในสำนักวิปัสสนา แต่โยมบิดาไม่ยินยอม เพราะเห็นว่า สามเณรบุตรชายควรได้ศึกษาปริยัติธรรมขั้นสูงต่อไป พ.ศ. 2496 ย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร เรียนพระปริยัติธรรมจนสอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค ขณะยังเป็นสามเณร นับเป็นสามเณรรูปที่ 4 ในสมัยรัตนโกสินทร์

6.1.3 ประวัติการเข้าสู่สมณเพศเป็นภิกษุ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อุปสมบทในฐานะนาคหลวง เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้นามฉายาว่า 'ปยุตฺโต' แปลว่า 'ผู้เพียรประกอบแล้ว' พ.ศ. 2505 สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ

สอบได้ วิชาชุดครู พ.ม. ใน พ.ศ. 2506 หลังจากสำเร็จการศึกษาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่จบการศึกษา เป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และเป็นรองเลขาธิการ จนถึง พ.ศ. 2517 ได้เป็นเจ้าของอวาสดิ์พระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519

6.1.4 ประวัติการได้รับเชิญไปบรรยาย นอกจากสอนวิชาพระพุทธศาสนาตาม การเชิญไปบรรยายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ท่านยังได้รับนิมนต์ไปบรรยาย ณ University Museum แห่งมหาวิทยาลัย Pennsylvania ใน พ.ศ. 2515 และที่ Swarthmore College สหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2519 ต่อมาได้รับนิมนต์ให้เป็น Visiting Scholar และได้รับแต่งตั้งเป็น Research Fellow ณ Divinity Faculty แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University)

6.1.5 ประวัติการผลงานทางวิชาการและเกียรติคุณ ท่านมีกรรมกรรณที่เผยแพร่ฉบับพัน ราชการ และมีผลงานหนังสือที่ใช้เป็นหลักอ้างอิงหลายร้อยเรื่อง เฉพาะอย่างยิ่งพุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม และพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ สถาบันการศึกษาชั้นสูงเกือบ ๒๐ แห่ง ทั้งในและต่างประเทศ ได้ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต กิตติมศักดิ์ และตำแหน่งเชิดชูเกียรติต่าง ๆ มี ตรีปิฎกจารย์กิตติมศักดิ์จาก นวนาลันทามหาวิหาร ประเทศอินเดีย และเมธาจารย์ (Most Eminent Scholar) จากมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก เป็นต้น สำนักของท่านในปัจจุบัน คือวัดญาณเวศกวัน ตั้งอยู่ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

6.1.6 สมณศักดิ์ที่ท่านได้รับ

- 1) พ.ศ. 2512 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีวิสุทธิโมลี
- 2) พ.ศ. 2516 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวรมณี
- 3) พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพเวที
- 4) พ.ศ. 2536 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมปิฎก
- 5) พ.ศ. 2547 ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ เจ้าคณะ รองชั้นหิรัญบัฏ ที่พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรมสาธก ตรีปิฎกปริยัติโกศล วิมลศีลาจาร ศาสนภารธุราทรมหาคณิสสรบวรสังฆารามคามวาสี

6.1.7 ประวัติงานเผยแผ่พุทธธรรม ศาสนกิจ

- 1) พ.ศ. 2505-2507 สอนในแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) พ.ศ. 2507-2507 ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการและต่อมาเป็นรองเลขาธิการ มหาวิทยาลัยศิลปากรและมหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน ก็เป็นอาจารย์สอนในชั้นปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศิลปากร บรรยายที่คณะ โบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร และในโครงการศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล

3) พ.ศ. 2515-2519 เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์

4) พ.ศ. 2515 ได้รับอาราธนาไปบรรยายวิชาพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยที่ University Museum, University of Pennsylvania

5) พ.ศ. 2519-2521 ได้รับอาราธนาไปบรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ Swarthmore College, Pennsylvania

6) พ.ศ. 2524 ได้รับอาราธนาเป็น Visiting Scholar ที่ Center for the Study of World Religions และบรรยาย วิชาการทางพุทธศาสนา สำหรับ Divinity Faculty และ Arts Faculty ที่ Harvard University

7) ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

6.1.7 ประกาศเกียรติคุณปริญญาคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์

1) พุทธศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2525

2) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2529

3) ศึกษาศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2529

4) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์-การสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2530

5) อักษรศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2531

6) ศิลปศาสตรคุณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2531

7) การศึกษาคณวุฒิปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. 2533

- 8) ปรัชญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2536
- 9) ศึกษาศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2537
- 10) ตรีปิฎกอาจารย์กิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากนวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. 2538
- 11) อักษรศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (จริยศาสตร์ศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2538
- 12) วิทยาศาสตร์คุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2541
- 13) ศาสนศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2544
- 14) ทรุศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธรศาสนา จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2544
- 15) ศิลปศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาวิชาการบริหารองค์การ จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ. 2545
- 16) ปรัชญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2552
- 17) ปรัชญาคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. 2552
- 18) นิเทศศาสตรคุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2552

6.1.8 ประกาศเกียรติคุณ ในการได้รางวัลเกียรติคุณ ดังนี้

- 1) พ.ศ. 2525 ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการฉลอง 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์
- 2) พ.ศ. 2525 ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ 1 ประเภทร้อยแก้ว สำหรับงานนิพนธ์ พุทธธรรม จากมูลนิธิธรรมาคารกรุงเทพ
- 3) พ.ศ. 2532 ได้รับพระราชทาน โล่รางวัล 'มหิดลวรานุสรณ์'
- 4) พ.ศ. 2532 ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ในวาระครบรอบ 20 ปี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 5) พ.ศ. 2533 ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ 'สังข์เงิน' สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- 6) พ.ศ. 2537 ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education)
- 7) พ.ศ. 2538 คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศเชิดชูเกียรติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม
- 8) พ.ศ. 2538 สถาบันนวนาถันทา ประเทศอินเดีย ถวายตำแหน่ง "ตรีปิฎกอาจารย์" หมายถึง อาจารย์ผู้รู้แตกฉานในพระไตรปิฎก
- 9) พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ถวายรางวัล TFF Award สาขาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาสำหรับผลงานทางวิชาการดีเด่น หนังสือ "การพัฒนาที่ยั่งยืน"
- 10) พ.ศ. 2544 รางวัล "สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล" จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 11) พ.ศ. 2544 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็น "ศาสตราจารย์พิเศษ" ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 12) พ.ศ. 2547 มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก ถวายตำแหน่ง "เมธาจารย์" (Most Eminent Scholar) ในฐานะนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนาสายเถรวาท
- 13) พ.ศ. 2549 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็น "ราชบัณฑิต (พิเศษ)"
- 14) พ.ศ. 2552 โล่วัชรเกียรติคุณ จาก คณะกรรมการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- 15) พ.ศ. 2552 ปุชนิยมบุคคลด้านภาษาไทย จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

6.2 การศึกษาความคิดทางการเมืองตามแนวทางของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการศึกษาแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในการแสดงธรรมสถานี่ต่าง ๆ ดังนี้

6.2.1 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) แสดงธรรมพร้อมกับมีการให้สัมภาษณ์แก่คุณอรศรี งามวิทยาพงศ์ และคณะ ณ สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน จ.นครปฐม ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 และ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ณ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เขาสำโรงคงยาง จังหวัดฉะเชิงเทราว่า

เรื่องมองให้ลึก นึกไกล : ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2536: 2-13) กล่าวว่า เรื่องการเสียด็จจะ การพูดเท็จเพื่อส่วนรวมมีความผิดหรือไม่ นั่นให้ดูที่เจตนา ถ้าบริสุทธิ์ใจความผิดก็น้อยลงแต่ก็ยังคงเป็นความผิดอยู่

สำหรับการให้อภัยความให้อภัยทางจิตใจไว้ก่อนคือ ไม่มีความเคียดแค้น ชิงชัง มีอุเบกขา สวณทางพฤติกรรมหรือคนส่วนใหญ่ยึดถือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ตั้งแต่เด็กจนเป็นนิสัยในจิตใจมีปัญหาที่เข้าใจหลักการเหตุผล พ้นจากอำนาจของตัณหา มานะ และทิฐิ

จากข้อสรุปของการศึกษาดังกล่าวเป็นการยืนยันทางทฤษฎีความคิดทางการเมือง เมื่อมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง มนุษย์จึงต้องมีกฎเกณฑ์แบบแผนพฤติกรรมบางอย่างเพื่อธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์มักถามคำถามที่ว่ากฎ หรือข้อบังคับเดิม มนุษย์จะตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบให้กับตนเองสิ่งที่ดีที่สุดคืออะไร แนวความคิดสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยแนวความคิดเรื่องการเมืองและความคิดทางการเมือง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ การเมืองประกอบด้วยขอบเขตทั้งหมดของชีวิตและพฤติกรรมทางการเมือง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกบุคคล การเมืองหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและหน่วยย่อย ๆ ทางการเมืองของรัฐ และระหว่างรัฐกับรัฐอื่น ๆ ความคิดทางการเมืองประกอบด้วยซึ่งจะประกอบด้วย กฎเกณฑ์ แบบแผนพฤติกรรมบางอย่าง ข้อบังคับ สภาพการณ์ในขณะนั้น เพื่อธำรงรักษาความสงบเรียบร้อย ความขัดแย้งประกอบด้วยสภาพการณ์ที่เป็นความแตกต่างของเรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือองค์การ ความขัดแย้งภายในบุคคลหมายถึง ภาวะที่บุคคลเกิดความสับสนที่จะเลือกตัดสินใจหรือเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ความขัดแย้งระหว่างบุคคลหมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีความคิดเห็น วิธีการทำงาน หรือผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกันความขัดแย้งภายในองค์การหมายถึง สภาพที่ไม่ปกติขององค์การอันเนื่องมาจากการที่คนในองค์การมีปัญหาความขัดแย้ง

6.2.2 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้มีการบรรยายธรรมเทศนาที่วัดญาณเวศกวัน ต่อคณะบุคคลที่มีความวิตกเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง

เรื่อง เบื่อการเมือง: เรื่องขุ่นใจก่อนเลือกตั้ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 6-12) กล่าวว่า ในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 จะมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นอีกครั้งในประเทศไทย ภายหลังจากผ่านการทำปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ประชาชนส่วนหนึ่งมองการเมืองแล้วมีความรู้สึกไม่สบายใจกับสถานการณ์การเมือง ซึ่งมีที่ท่าว่าจะไม่เป็นความหวังในการสร้างสังคมไทยให้มีความเจริญก้าวหน้า หากเป็นเรื่องน่าวิตกอย่างยิ่งที่นักการเมืองกลุ่มเดิม ๆ หน้าเดิม ๆ ที่เคยมีประวัติไม่ดีไม่งาม กำลังจะกลับมาบิบบาท ทำให้เป็นที่น่าหวาดหวั่นว่า จะทำให้พวกเขากลับมาใช้อำนาจและจะนำพาบ้านเมืองไปสู่วิกฤต ซ้ำรอยเดิม อีกทั้งมีเมื่อมีการทำโพลในเรื่องการเลือกตั้งครั้งใหม่ ระบุว่ามิมีประชาชนที่ยินดีขายเสียง ถ้ามีคนมาซื้อ ก็จะขายเสียงให้เปอร์เซ็นต์สูงถึง 60 เปอร์เซ็นต์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า เรื่องการเมืองพระไม่ยุ่งด้วย แต่จะพูดเรื่องธรรมะสำหรับนักการเมือง จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาของคนที่มีความทุกข์เพราะการเมือง ขณะนี้บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ จะมีการเลือกตั้งใหม่ สภาพการเลือกตั้งยังไม่มั่นคงแน่นอน พรรคการเมืองต่าง ๆ มีเรื่องแก่งแย่งคนชิงดีชิงเด่นกัน ขั้นที่ 1 คือ เราไม่ได้เอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้ ขั้นที่ 2 เราไม่ให้มันมาเป็นภาระแก่จิตใจ ที่ต้องมาคิดวิตกกังวลอะไร ต้องรู้ว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย ควรรับฟัง ดูเห็นไปตามที่มันเป็น

6.3 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ใช้แนวทางหลักพุทธธรรมเป็นวรรณกรรม พุทธศาสนาที่มีเนื้อหาลุ่มลึก หลากหลาย พิจารณาลักษณะสำคัญพบว่า มีลักษณะเด่นอยู่ 3 ประการ คือ

6.3.1 เป็นการแสดงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา อย่างบริสุทธิ์ ซื่อตรง ต่อคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นอย่างยิ่ง ย่อมจะนำผู้อ่านเข้าถึงหลักพุทธธรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริงได้ อย่างไม่คลาดเคลื่อน

6.3.2 นำเสนอหลักการและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นสังขธรรมหรือเป็น โลกุตระธรรม กับหลักจริยธรรมหรือโลกียธรรม หลักองค์ประกอบแห่งการดำรงอยู่ที่เชื่อมโยง สัมพันธ์กันทั้งในส่วนที่เป็นชีวิต สังคม และธรรมชาติ หลักแห่งชีวิตทั้งในส่วนแห่งพฤติกรรม จิตใจและสติปัญญาการนำเสนอดังกล่าว จึงช่วยให้เห็นองค์รวมระบบคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้อย่างชัดเจน

6.3.3 เป็นมาตรฐานและเกณฑ์ของความเชื่อ การปฏิบัติของชาวพุทธทั่วไป ทั้งในระดับชาวบ้านและพระภิกษุ รวมทั้งการขจัดความคลุมเครือสับสน เข้าใจผิดในหลักพุทธธรรม ตลอดจนจนพื้นฟูสาระสำคัญบางอย่างของพระพุทธศาสนาที่ถูกกลืนและสูญหายไป

ดังนั้น หลักพุทธธรรม เน้นเรื่อง ความเข้าใจในเรื่องกรรม สันโดษ อุเบกขา วาสนา การปฏิบัติธรรม ความเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์ นิพพาน ความสำคัญของสงฆ์ และสถาบันสงฆ์

6.4 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอเรื่อง ธรรมาธิปไตย ที่จะนำไปสู่การ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ คนในสังคม ประชาธิปไตยจะต้องเป็นธรรมาธิปไตย นั่น คือ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา มานะ ทิฐิ พระธรรมปิฎก (2535: 40) ได้บอกไว้ ดังนี้

6.4.1 ตัณหา คือ ความอยากได้อะไรอย่างต่าง ๆ มาเป็นของตัวเอง ต้องการ ผลประโยชน์และสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตนไม่ยอมเสียสละเพื่อใคร ใฝ่เสพ ใฝ่บริโภค

6.4.2 มานะ คือ ความอยากให้ตัวเองยิ่งใหญ่ต้องการอำนาจ ความเด่นดัง ความสำคัญ หรือการครอบงำเหนือผู้อื่น ไม่ยอมใคร ใฝ่อำนาจ ใฝ่อิทธิพล

6.4.3 ทิฐิ คือ ความยึดถือเอาแต่ความเห็นของตัวเอง ต้องการให้เขารับเอาความเห็นของตน ยึดติดถือมั่นในความเชื่อ ลัทธิ อุดมการณ์ของตน จนสำคัญเหนือกว่าความจริง ไม่ยอมรับฟังใครคลั่งลัทธินิยม อุดมการณ์คับแคบ การถือธรรมเป็นใหญ่จะต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวนำเข้าสู่ธรรม ดังนั้น ธรรมที่จะต้องถือหรือเคารพยึดเป็นหลักเป็นมาตรฐาน ตามหลักการ กฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ อันชอบธรรม ที่ได้ตกลงกันวางไว้ เช่น รัฐธรรมนูญ หลักศีลธรรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป พระพุทธเจ้าทรงสอนสำหรับพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ต้องอยู่รวมกันและสมาชิกของสังคมก็จะต้องมีการระลึกลึถึงกัน มีน้ำใจประสานกลมกลืนพร้อมที่จะร่วมมือกัน เพราะตั้งแต่ทางกาย มีเมตตาต่อกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ทางวาจา พูดด้วยคำพูดที่ไพเราะและสุภาพ มีน้ำใจรักกัน ในจิตใจก็คิดปรารถนาดีต่อกัน ในการอยู่ร่วมกันมีของอะไร หรือได้รับสิ่งใดมาก็มาแบ่งปันกัน ในการรักษาสถานภาพของสังคมรักษาระเบียบวินัย มีศีลเสมอกันทุกคน ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่กัน และปฏิบัติตามกฎกติกาของส่วนรวม มีความเชื่อมั่นยึดถือและเข้าใจหลักการสำคัญของประชาธิปไตยร่วมกัน ตลอดจนเข้าใจร่วมกันในความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิตที่จะรองรับความเป็นมนุษย์ของเราไว้ด้วยกัน เพียงเท่านั้นก็อยู่ได้อย่างเป็นสุขและพัฒนาได้ดี บนฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ดึงามั่นคง โดยที่แต่ละคนมีความระลึกลึถึงกันมีน้ำใจประสานร่วมมือต่อกัน สังคมยึดเหนี่ยวเกาะกุมกันอยู่ให้เกิดภาวะที่เรียกว่า เอกภาพ คือ เป็นหนึ่งเดียวกันนั่นเอง

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้มีการศึกษารูปแบบแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองพบว่า แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ของแต่ละบุคคลมีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปมักอยู่ในรูปแบบของการยื่นหยัดอยู่อย่างมั่นคง ที่จะพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประชาชน เชื่อมมั่นในหลักการแห่งความมีอิสรภาพ เสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมของมนุษย์ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์และระบอบการเมืองที่บุคคลสังกัดอยู่ โดยมีการศึกษาความขัดแย้งและความคิดทางการเมืองของบุคคลที่สำคัญ ๆ

7.1 ความขัดแย้งทางการเมือง ได้มีการศึกษาความคิด หรือแนวคิดของบุคคล ดังนี้

พจนตร พึ่งหลวง (2544: 1-2) ได้ศึกษา ความขัดแย้งในแนวอุดมการณ์ทางการเมือง “เผด็จการรัฐนิยม” กับ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” ในช่วง พ.ศ. 2475-2490 ความขัดแย้งในแนวทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบ “เผด็จการรัฐนิยม” กับ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2490 เป็นการศึกษาที่มุ่งตรงต่อด้านอุดมการณ์ที่ว่า ปัจจัย

ทางด้านอุดมการณ์เป็นปัจจัยหนึ่งร่วมกับปัจจัยอื่น ได้แก่ ปัจจัยด้านอำนาจและผลประโยชน์ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างกลุ่มของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงเวลาดังกล่าว การศึกษาจึงนำเสนอสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมไทยระหว่างบุคคล 2 กลุ่มดังกล่าวว่า มีลักษณะเป็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์ และจากการศึกษาค้นคว้าทางด้านเอกสาร คือ เอกสารชั้นต้น เช่น สุนทรพจน์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และงานเขียนของนายปรีดี พนมยงค์ ร่วมกับเอกสารชั้นรองที่นักวิชาการท่านอื่น ได้ศึกษาเกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ในช่วง พ.ศ. 2475-2490 ได้พบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองในกลุ่มผู้นำไทยระหว่าง กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงเวลา พ.ศ. 2475-2490 นั้นมีเงื่อนไขของความแตกต่างของอุดมการณ์ หรือระบบความคิดทางการเมือง ที่ทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น แม้รูปแบบความขัดแย้งทางอุดมการณ์จะไม่เด่นชัดเท่าความขัดแย้งด้านอำนาจและผลประโยชน์ ที่มีจะถูกนำมาใช้อธิบายว่าเป็นเหตุของความขัดแย้ง แต่จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยมีความขัดแย้งในแนวทางอุดมการณ์อยู่จริง และหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะเห็นความเชื่อมโยงได้ว่า การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ หรือระบบความคิด ยังคงเป็นความขัดแย้งหลักประการหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งเห็นได้จากการต่อสู้เรียกร้องในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคความเป็นธรรมในด้านต่างๆ ในสังคม รวมไปถึงจนถึงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

กฤษติน สุขศิริ (2545: 1-2) ได้ศึกษาประเด็น ความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ภายหลังการยึดอำนาจจากรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นั้น เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มผู้นำทหาร ซึ่งทำการยึดอำนาจการปกครองร่วมกันมาถึงสองครั้ง คือ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ในนาม “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” และวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ในนาม “คณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520” ระหว่างกลุ่มพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ กับกลุ่มพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ที่กลุ่มพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สามารถช่วงชิงอำนาจทางการเมืองได้เหนือกว่า กลุ่มพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ด้วยการสร้างพันธมิตรกับกลุ่มผู้นำทางทหารในหน่วยอื่น ๆ ภายใต้อำนาจรัฐประหารและกลุ่ม “ทหารหนุ่ม” หรือ “ยังเดิร์ก” ที่เป็นผู้กุมกำลังสำคัญในกองทัพ และความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 นั้นเป็นการปะทะกันระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มพรรคการเมือง และกลุ่มการเมืองระบบราชการ ที่กลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้งจากการดำเนินนโยบายผ่อนคลายทางการเมืองของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผลการศึกษาพบว่าการเมืองไทยภายใต้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นั้นเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์การเมืองที่เกิดจากการช่วงชิงอำนาจกันเองในกลุ่มการเมืองในระบบราชการ ภายใต้อำนาจการ

รัฐประหาร และเป็นการปะทะกันของกลุ่มการเมืองในระบบราชการกับพลังการเมืองนอกระบบราชการภายใต้ระบอบการเลือกตั้ง

7.2 ความคิดทางการเมือง ได้มีการศึกษาความคิด หรือแนวคิดทางการเมือง ดังนี้

สมชัย ศรีเจริญเวช (2531: 2-3) ศึกษาความคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดของกุหลาบขึ้นห้อยอยู่อย่างมั่นคงที่จะพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประชาชน เชื่อมมั่นในหลักการแห่งความมีอิสริภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมนุษย์ ตลอดจนระบอบการเมืองที่บุคคลสังกัดอยู่และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการกระทำใด ๆ ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่บ้านเมือง บุคคล ที่จะเป็นการกดขี่บังคับลิดรอนเสรีภาพของประชาชน และคัดค้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล ที่นำเอาประเทศไปผูกพันอยู่กับผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมอเมริกา เนื่องจากเห็นว่าเป็นที่มาของความเสียหายที่เกิดขึ้นในชาติ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ลักษณะเด่นของความคิดของกุหลาบ คือ การนำเอาแนวความคิดทางพุทธศาสนามาเชื่อมโยง เข้ากับความพยายามแสวงหาสังคมที่ดี เพื่อชีวิตที่ดีของประชาชน เขาเห็นว่าการเมืองที่ดี และเป็นคุณแก่ประชาชนจะต้องเป็นการเมืองที่มีธรรมะ

นริศา อติเทพวรพันธ์ (2548: 1) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดและบทบาททางการเมืองของการเมืองของม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงชีวประวัติของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช บริบทหรือเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของท่าน ตลอดจนแนวความคิดและบทบาทที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์ โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองและแนวปรัชญาการเมือง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง โดยศึกษาจากอัตชีวประวัติและงานเขียนที่กล่าวถึงประวัติและบทบาททางการเมือง ตลอดจนสัมภาษณ์สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์คนสำคัญที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมสมัยในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค ผลการศึกษาพบว่า ในระยะแรกท่าน มิได้มีความทะเยอทะยานทางการเมือง แต่ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย จึงตัดสินใจร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในระบบรัฐสภา ความคิดทางการเมืองของ ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ที่สำคัญที่ได้จากการศึกษานี้ คือ การยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย การต่อต้านระบอบเผด็จการ การยึดหลักกฎหมาย ความชอบธรรมทางการเมือง การเพิ่มอำนาจให้ประชาชน และการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมือง

7.3 ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย มีการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

7.3.1 การศึกษาความคิดทางการเมืองของบุคคลทั่วไปที่ทำการศึกษิตตามแนวทางของพระสงฆ์

สมยศ จันทะวงษ์ (2535: 1-2) ได้ศึกษาความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) ผลการศึกษาพบว่า พระเทพเวที เห็นว่าสังคมที่ดีได้แก่ สังคมแบบธรรมาธิปไตย คือ สมาชิกถือธรรม ถือความถูกต้องเป็นใหญ่ ในการกระทำและวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ สำหรับการเมือง พระเทพเวทีมองว่า ภารกิจของรัฐที่มุ่งต่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม ส่วนรูปแบบการปกครองที่ดี คือรูปแบบใดก็ได้ที่เป็นไปเพื่อความสุขของสังคม ความคิดอุดมคติของพระเทพเวทีจึงสัมพันธ์โดยตรงกับธรรม หรือหลักคำสอนของพุทธศาสนา ปัญหาทางสังคมการเมืองของไทย คือ การพัฒนาที่ขาดความสมดุลหรือขาดธรรม อันมีสาเหตุหลักมาจากอิทธิพลของอารยธรรม วัฒนธรรมตะวันตก ทางออกของสังคมไทยจึงอยู่ที่การกลับมาพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทย กล่าวโดยสรุปคือ การนำพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักในการพัฒนา พุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณีในแต่ละกาลเทศะ

ความคิดของพระเทพเวทีนั้นได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาโดยตรงและ จุดเด่นความคิดของท่านมี 4 ประการคือ ความเป็นระบบต่อเนื่อง มีการติดตามการเปลี่ยนแปลงของ สังคมการเมืองอย่างใกล้ชิด มีความน่าเชื่อถือในความถูกต้อง และประการสุดท้ายมีการประสาน ประโยชน์ด้วยความเป็นกลาง ผู้เขียนพบว่า ความคิดทางการเมืองที่พระเทพเวทีเสนอ มีประโยชน์ ต่อสังคมไทย แต่ขณะเดียวกันก็มีจุดอ่อนบางประการคือ ขณะที่ท่านเสนอให้พระสงฆ์เป็นพลังหลัก พลังหนึ่งในการช่วยแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองไทย แต่ท่านก็ไม่ได้เสนอมาตรการอื่นใดที่ดูเหมือน จะทำให้พลังในส่วนนี้มีศักยภาพในการช่วยแก้ไขปัญหาคิดดีขึ้นนอกจากการเน้นการศึกษา ผู้เขียน ชี้ให้เห็นว่า ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสังคมการเมืองไทยตามแนวทางที่พระเทพเวทีเสนอ และได้ ให้ข้อคิดที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองไทยตามแนวทางดังกล่าวมีศักยภาพในการ ปฏิบัติจริง

สมยศ รัชกุลวิทยา (2539: 1-2) ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของท่านปัญญานันทภิกขุ พระนักเผยแผ่พุทธธรรมซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปทั้งใน สังคมไทยและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดทางการเมืองของท่านปัญญานันทภิกขุ ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาโดยตรง มีจุดอ่อน คือ

1. มีลักษณะเป็นความคิดในเชิงอุดมคติ ซึ่งอาจมีปัญหาในการนำมาประยุกต์ ใช้กับสังคมการเมืองไทยให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง
2. เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องตัวบุคคล โดยละเลยหรือมองข้ามตัวระบบ หรือโครงสร้างของสังคมการเมือง ซึ่งน่าจะ ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหของสังคมการเมือง ได้ ทั้งหมด

อย่างไรก็ตามความคิดทางการเมืองของท่านก็ยังถือได้ว่าเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับภูมิหลังและสภาพการณ์ของสังคมไทย ซึ่งมีรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมแบบชาวพุทธและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมการเมืองไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในหลายเรื่องหลายประเด็น เช่น เรื่องการศึกษา เรื่อง การปฏิรูปความคิด ความเชื่อ และประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ ทางสังคม เรื่องสิ่งแวดล้อม คังนั้น จึงสมควรที่จะได้ศึกษาค้นคว้าความคิดทางการเมืองซึ่งมีลักษณะเป็นภูมิปัญญาแบบพุทธให้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้นในโอกาสต่อไปเพื่อที่จะได้มีทางเลือกสำหรับการคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทยได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

สมศักดิ์ เนียมเล็ก (2544: 3-4) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ มีพื้นฐานจากความคิดทางศาสนานิกายเถรวาท นอกจากนั้นท่านได้นำหลักการบางอย่างของพุทธศาสนานิกายเซน และหลักการคริสต์ศาสนา ความเข้าใจของท่านอธิบายความคิดทางการเมืองของท่าน ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ มีความเป็นพลวัตตามสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะที่ท่านเสนอความคิด โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2516-2519 และคุณค่าทางความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ พิจารณาได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่หนึ่งในฐานะหลักการหรือทางด้านจิตใจ ท่านพุทธทาสเสนอว่าระบบการเมืองใดก็ตามถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง ท่านเสนอระบบการเมืองแบบ “ธัมมิกสังคมนิยม” เป็นระบบการเมืองในอุดมคติของท่าน เราอาจนำความคิดของท่านในส่วนนี้ไปเผยแพร่ เพื่อเป็นรากฐานของความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมืองได้ ส่วนที่สอง ในด้านระบบการปกครองที่ผู้ปกครองใช้วิธีการปกครองแบบเผด็จการ โดยมีธรรมกำกับ เป็นการปกครองที่ดีที่สุด อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อความคิดนี้

อฤเดช แพงอะมะ (2550: 67-78) ได้ศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองและสังคมของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยทางจิตวิทยาและสภาพแวดล้อมที่มีต่อแนวคิดทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต มีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมให้มีความอดทน เข้มแข็ง ฉลาดรอบรู้ในการอบรมสาธุศิษย์ และประชาชนตอนเป็นผู้นำคณะสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระและผู้นำกองทัพธรรม

2. สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมือง และสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต คือ การปกครองตนเองให้ดี การครองใจควบคุมให้มีศีลธรรมโดยเน้นที่กฎของศีลธรรม ผู้ปกครองที่มีคุณธรรมจะต้องทำเพื่อประชาชน ถือได้ว่าเป็นการควบคุมประชาชนด้วยศีลธรรมหรือผู้ปกครองโดยไม่ต้องปกครองซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองและสังคม ขณะเดียวกันได้ให้

ความสำคัญองกับความมั่นคงของรัฐเป็นอย่างยิ่ง รัฐเป็นหลักค้ำจุน การเมือง เศรษฐกิจและสังคม และ ความมั่นคงศาสนา เปรียบเสมือนก้อนเส้า 3 ก้อน ก้อนที่ 1 คือ ความเป็นชาติ ก้อนที่ 2 มี ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ก้อนที่ 3 มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก หาก ชาติไปก้อนใดก้อนหนึ่ง จะขาดความสมบูรณ์ไป

3. การปฏิบัติที่สะท้อนถึงแนวคิดทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นผู้บุกเบิกให้พระสงฆ์ที่เป็นลูกศิษย์สร้างประโยชน์ให้กับรัฐ เกิดจากการเดินทางธุดงค์ ไปเกือบทั่วทุกภาคของประเทศ นอกจากการแสวงหาโมกขธรรมหรือการหลุดพ้น

4. ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ได้ทำให้เกิดการพัฒนาชนบทในรูปแบบใหม่ภายใต้แนวทางและวิธีการของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ประชาชนในท้องถิ่นกันดารของไทยเห็นความสำคัญของความเป็นคนไทย สำนึกในความเป็นคนไทย และลดความขัดแย้งในชาติพันธุ์ต่าง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)” ได้มาจากการบรรยายพิเศษในการประชุมสัมมนา งานนิพนธ์ แนวคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ในประเทศไทย แนวคิดทางการเมืองทางรัฐศาสตร์ จึงกำหนดขอบเขตการศึกษาตั้งแต่ท่านมีการแสดงธรรม งานนิพนธ์ต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานเขียนที่ผู้อื่นเขียนถึงท่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา (Case Study Method) เหตุผลในการใช้รูปแบบการวิจัยข้างต้นนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและมีรายละเอียดของข้อมูลอย่างรอบด้านในประเด็นที่ทำการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะของผู้วิจัยมีน้ำหนักมากขึ้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นพระสงฆ์ซึ่งไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองตาม พ.ร.บ.สงฆ์ ประกอบกับท่านเป็นพระราชอาคันตุกะชั้นพรหม มีภารกิจรับผิดชอบต่องานพระศาสนามากมายจึงเป็นการยากที่จะหาเวลาในการให้สัมภาษณ์ ประกอบในช่วงเวลานั้นท่านอาพาธและสุขภาพไม่แข็งแรงงดรับกิจต่าง ๆ ดังนั้น การที่จะได้ข้อมูลเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิจัยทำให้ต้องใช้เวลาอย่างจำกัดเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการวิจัย ด้วยเหตุนี้การศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) จึงมีความเหมาะสมที่จะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา ตามแนวคิดความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ดังนี้

1.1 การศึกษาค้นคว้าเอกสารเป็นการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และวารสาร หนังสือพิมพ์มาประกอบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพให้สมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่จึงไม่อยู่ในลักษณะของตัวเลขหรือเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าปฏิเสธข้อมูลในเชิงปริมาณแต่ประการใด หากเห็นว่าข้อมูลนั้นมีประโยชน์กับประเด็นที่

ทำการศึกษาจะนำเข้ามาผสมผสานให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมรอบด้านและเป็นองค์รวม เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์เอกสาร เป็นต้น ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงเป็นลักษณะเชิงพรรณนาประสบการณ์ที่พบ

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อเป็นการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจาก วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ หนังสือบทความ เอกสารทางวิชาการ และวารสารหนังสือพิมพ์มาประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อยืนยันปรากฏการณ์ที่พบมีรายละเอียดของการศึกษา ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เอกสาร คือ การวิจัยเอกสารเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาและทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การค้นคว้าทางเอกสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 เอกสารปฐมภูมิ เป็นเอกสารหรืองานเขียนที่ผู้เขียนได้เขียนด้วยข้อมูลในเชิงประจักษ์ กล่าวคือ เป็นสภาพของข้อมูลที่ได้จากการสังเกตโดยตรง

2.1.2 เอกสารทุติยภูมิ เป็นเอกสารที่ประมวลงานใหม่โดยผู้เขียน หรืออาจเป็นงานที่เขียนขึ้นมาใหม่จากการตีความงานอื่น หรือเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ด้วยการอ้างอิง เอกสารเหล่านี้ล้วนเป็นเอกสารทุติยภูมิที่มีใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยตนเอง เช่น บทความหรือการสรุปรงาน เป็นต้น ทั้งนี้ทำให้เกิดประโยชน์ในด้านการหาข้อมูลมาเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงได้เป็นอย่างดี เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหรือทำให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมทั้งเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์จริง และการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ตำรา บทความ รวมทั้งเอกสารจากนักวิชาการต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่พิมพ์เผยแพร่ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในห้องสมุดของสถาบันศึกษา และห้องสมุดของหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาประกอบการเขียนงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ออกเป็น 3 ช่วง คือ ขั้นตอนแรกเป็นการเตรียมการก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนสองเป็นขั้นตอนในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนสามเป็นขั้นตอนภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.3.1 ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการประสานและติดต่อไปยังวัดญาณเวศกวัน สถานที่ตั้งของวัด เลขที่ 10 หมู่ 3 ตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 7310 โดยทำการติดต่อกับพระอาจารย์การุณย์ กุศลนุโท ทางโทรศัพท์ที่หมายเลข 02-482-1552 02-482-7365 และ 02-889-4396 ต่อ 113 การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ติดต่อกับวัดญาณเวศกวันและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทางโทรศัพท์ โดยประสานงานและติดต่อทางโทรศัพท์จำนวน 7 ครั้ง เพื่อหารือรายละเอียดในการเก็บข้อมูล เช่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เวลาที่สะดวก รวมถึงการขอเอกสารบางส่วนมาศึกษาล่วงหน้า เป็นต้น โดยศึกษาข้อมูลจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้วิธีการค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ก่อนและเดินทางไปพบด้วยตนเอง

2) ติดต่อกับพระผู้ประสานงานที่วัดญาณเวศกวัน โดยเดินทางไปพบพระอาจารย์การุณย์ กุศลนุโท ซึ่งหน้าที่จัดทำสไลด์ทัศน์และหนังสือเผยแพร่ธรรม ด้วยตนเองหลายครั้ง ทั้งเพื่อจะได้สอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลของท่าน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และการเดินทางไปวัดได้มีโอกาสพบพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งท่านเป็นเจ้าอาวาสที่วัดนี้จำนวน 1 ครั้ง การพบครั้งนี้ได้รับฟังการบรรยายธรรมเรื่อง “ฟื้นฟูสภาวะยามสังคมวิกฤต” และแนวคิดของความขัดแย้งทางการเมืองของท่านโดยตรง สำหรับการไปที่วัด พระผู้ประสานงานได้มอบหนังสือการบรรยายธรรมเกี่ยวกับการเมือง และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของท่านเจ้าอาวาส พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการค้นหาข้อมูลเชิงลึกตามแนวคิดของความขัดแย้งทางการเมืองของท่าน จากห้องสมุดของวัด คือ หอญาณเวศกัธรรมสมุจย ซึ่งเปิดให้บริการแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไปเพื่อเป็นแหล่งในการศึกษากันคว้า จากแหล่งข้อมูล ที่อยู่ในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ แดบหรือแผ่นบันทึกเสียง แผ่นบันทึกภาพข้อมูลคอมพิวเตอร์ และระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e-library) โดยสามารถศึกษาผ่านเว็บไซต์ของวัดที่ www.papayutto.org เป็นต้น เมื่อได้ติดต่อประสานงาน ได้กำหนดตารางเวลาในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้าได้ และผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากเอกสารวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามแนวพุทธศาสนา ตลอดจนหาข้อมูลจากหอสมุดกลางของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพิ่มเติมอีก

2.3.2 ขั้นตอนในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนนี้เริ่มต้นจากการเดินทางไปวัดญาณเวศกวันและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารของกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา โดยได้รับความอนุเคราะห์ด้านเอกสารบางอย่างจากผู้บริหารของวัดญาณเวศกวันและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ

การศึกษาถือว่ามีความสำคัญมากต่อการวิเคราะห์ข้อมูลและช่วยในการเปรียบเทียบเนื้อหาสาระของเอกสาร

2.3.3 ขั้นตอนหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลสู่ข้อเสนอแนะต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) จาก**การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้นำเอกสารข้อมูลที่ได้รับมาทำการแยกแยะ และจัดระเบียบข้อมูลว่า มีส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับ ทั้งนี้เอกสารที่ได้รับมาจากกรณีศึกษามีทั้งเอกสารที่เผยแพร่โดยทั่วไป และเอกสารที่ใช้เป็นการเฉพาะภายในวัดญาณเวศกวันและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) **กำหนดรูปแบบการแสดงผลข้อมูล** ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลในรายงานผลการวิจัย ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกันตามกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย เพื่อสื่อเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษาออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบและใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ การนำเสนอข้อมูลมีทั้งการนำเสนอข้อมูลแต่ละกรณีศึกษา และการนำเสนอข้อมูลเชิงเปรียบเทียบของกรณีศึกษา เพื่อแสวงหาลักษณะร่วมของข้อมูล ทั้งในส่วนของคุณภาพและความแตกต่างอันนำไปสู่ข้อสรุปที่ได้จากกรณีศึกษาทั้งหมดที่ทำการศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการที่ได้กล่าวมาข้างต้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยในส่วนของการเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลมานำเสนอ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลจริงที่ได้รวบรวมเพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำในการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอในบทที่ 4 เป็นการนำเสนอข้อมูลจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารผลงานวิชาการ จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์และบทสรุปจากการสัมภาษณ์ของสื่อมวลชน โดยมุ่งเน้นในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เพื่อให้สอดคล้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยเนื้อหาสาระในบทที่ 4 จะนำเสนอแนวคิดทางการเมืองที่มุ่งเน้นการสร้าง ความสมานฉันท์ในสังคมไทยที่มีความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 2-3 ปี นับจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและทางออกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับสังคม โดยอาศัยรูปแบบแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นกรอบแนวคิดหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกรอบแนวคิดในการศึกษาออกเป็น 3 แนวคิด คือ แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา (Religion Approach) แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ (Social Science Approach) และแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (Science Approach) ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาถึงหลักการและเนื้อหาสาระของแต่ละแนวคิด เพื่อให้ทราบถึงแก่นแท้สาระสำคัญที่มีต่อการเมืองไทย ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งเป็นทางออกเพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชาติดังตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แนวคิดและประเด็นสำคัญในการศึกษา

แนวคิดต่อการเมืองไทย	ประเด็นสำคัญที่ศึกษา
1. แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา (Religion Approach)	1.1 หลักการแบบอริยสัจ 1.2 หลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง)
2. แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ (Social Science Approach)	2.1 หลักการประชาธิปไตย 2.2 ความขัดแย้งในสังคม (Social Conflict)
3. แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (Science Approach)	3.1 แนวทางการตัดสินใจด้วยหลักการเหตุผล 3.2 การแยกความจริงกับค่านิยม (Fact and Value)

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นแนวคิดและประเด็นสำคัญในการศึกษาออกเป็น 3 แนวคิด คือ แนวคิดทางหลักพุทธศาสนาใช้หลักการ แบบอริยสัจ และหลักการมัชฌิมาปฏิปทาการดำเนินงานในทางสายกลาง ส่วนแนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ใช้หลักการ แบบประชาธิปไตย และความขัดแย้งในสังคม และแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ใช้หลักการ แนวทางการตัดสินใจด้วยหลักการ เหตุผล และ ใช้การแยกความจริงกับค่านิยม

1. แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา

แนวคิดทางหลักพุทธศาสนา (Religion Approach) เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นสังคมไทย โดยเฉพาะคนไทยเป็นชาติที่มีเอกลักษณ์ และมีวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สังคมไทยเป็นสภาพทางสังคมที่มีเงื่อนไขในการดำรงอยู่อย่างซับซ้อนและยากที่จะอธิบายให้ได้ชัดเจน ดังนั้น การนำแนวคิดทางพุทธศาสนามาอธิบายถึงแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ของสังคมไทยจึงเป็นแนวคิดที่มีความเหมาะสม เพราะคนไทยในสังคมส่วนใหญ่ มีความเป็นพุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่กำเนิด มีความเข้าใจและมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นการง่ายต่อการอธิบายด้านแนวความคิด เพื่อให้สังคมมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงวิธีการแก้ปัญหาทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพ จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจและคิดว่าแนวทางของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นแนวทางที่สามารถตอบและอธิบายถึงแนวคิดที่สามารถทำให้ผู้ที่ศึกษาได้นำแนวทางของท่านไปใช้ในเชิงปฏิบัติ และพบว่าแนวคิดของท่านยังสามารถให้เห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาที่สามารถนำไปสู่การสร้าง ความสมานฉันท์ในสังคมไทยในปัจจุบันได้ ซึ่งหลักการทางพุทธศาสนาเชื่อว่าหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นทางสายกลาง มีความเหมาะสมสำหรับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และเมื่อเกิดความเข้าใจสามารถนำหลักการไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง และยังสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในหลักการแบบอริยสัจ และหลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ดังนี้

1.1 หลักการแบบอริยสัจ “ภิกษุณีนัย่อมมนสิการโดยแยกคาย (โยโสมนสิการ) ว่าทุกข์ คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ คือ ดังนี้ : ย่อมมนสิการโดยแยกคายว่า ความดับทุกข์แห่งทุกข์ คือ ดังนี้ : ย่อมมนสิการโดยแยกคายว่า ข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับทุกข์ดังนี้ : เมื่อเธอยอมมนสิการโดยแยกคายอยู่อย่างนี้ สังโยชน์ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ย่อมถูกเสียดสละได้” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 54) ได้อธิบายไว้ ดังนี้

1.1.1 วิธีคิดแบบอริยสัจ มีลักษณะทั่วไป 2 ประการ คือ

1) เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล หรือ เป็นไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผล ไปหาเหตุแล้วแก้ไขและทำการต้นเหตุ จัดเป็น 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1: ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ประสบซึ่งไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นจุดที่ต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงพ้นจากปัญหาได้

คู่ที่ 2: นิโรธเป็นผล เป็นภาวะของการสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายต้องการที่เข้าถึงมรรค เป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมาย คือภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่ ความดับทุกข์

2) เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติต้องเกี่ยวข้องของชีวิต ใช้แก้ปัญหา ไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องที่ฟุ้งเฟ้อ ที่สีกว่าคิดเพื่อสนองตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติ ไม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา

1.1.2 หลักการปฏิบัติแบบอริยสัจ เป็นหลักการปฏิบัติมีสาระสำคัญของแบบอริยสัจ คือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือความดับทุกข์ที่ประสบ โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจกับปัญหาว่า ปัญหา คือ ความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อหาหนทางที่เตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันก็ กำหนดเป้าหมายของตนเองให้แน่ชัดว่า คืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ และถ้าเป็นไปได้จะเป็นไปอย่างไร คิดวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา ให้การแก้ปัญหาสอดคล้องกับการจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การคิดตามวิธีนี้ ต้องตระหนักถึงกิจการ หรือหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่ออริยสัจในแต่ละข้ออย่างถูกต้องด้วย เพื่อให้มองเห็นหลักการปฏิบัติอริยสัจและวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

1) **ขั้นที่ 1 ทุกข์** คือ สภาพปัญหา ความคับข้อง ติดขัด กดดัน บีบคั้น บกพร่อง ที่เกิดมีแก่ชีวิตหรือที่คนได้ประสบ ซึ่งให้ความกระจ่างชัดที่สุด คือ ภาวะที่สังขาร หรือนามรูป หรือขั้น 5 หรือโลกและชีวิตตกอยู่ในอำนาจของกฎกรรมตา สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกเป็นของไม่เที่ยงแท้ คงที่ และถูกเหตุปัจจัยต่าง ๆ กดดันบีบคั้น และขึ้นต่อเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตนที่จะอยู่ในอำนาจครอบครองบังคับได้จริงจัง สำหรับทุกข์มีหน้าที่เพียงกำหนดรู้ คือ ทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน เปรียบเหมือนการทำงานของแพทย์กำหนดรู้ หรือตรวจให้รู้ว่าอาการของผู้ป่วยนั้นป่วยเป็นโรคอะไร และเป็นส่วนไหนของร่างกาย ลักษณะเช่นนี้ คือ การทำงานได้ตรงกับปัญหา ตรงกับโรค หรือตรงกับทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงว่าแก้ปัญหาได้ตรงจุด แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไข ปัญหาไม่มีหน้าที่เอาทุกข์ เอาโรค หรือเอาปัญหาต่างๆ มาครุ่นคิด มาแบกไว้ หรือคิดและเป็นปฏิปักษ์กับความทุกข์ หรือหวังกังวลอยากหายจากทุกข์ เพราะถ้าบุคคลมีการคิดในลักษณะเช่นนั้น มีแต่จะทำให้เกิดทุกข์เพิ่มขึ้น ถ้าอยากแก้ทุกข์ได้ จะแก้ทุกข์ด้วยความอยากไม่ได้ ต้องแก้ทุกข์ด้วยความเข้าใจในเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาหรือความทุกข์ด้วยการกำจัดที่สาเหตุของการเกิดขึ้น

ดังนั้นถ้าจะแก้ทุกข์แต่ไม่ทราบต้นเหตุก็ไม่ควรที่จะแก้ปัญหาหรือแก้ทุกข์เพราะไม่เกิดประโยชน์ที่จะดำเนินการ แต่อาจจะทำให้เกิดโทษเพิ่มขึ้น ลักษณะเช่นนี้นอกจากการกำหนดรู้ให้แสดงบุคลิกท่าทีแบบรู้เท่าทันคติธรรมดา เมื่อกำหนดรู้ทุกข์หรือเข้าใจปัญหา สามารถเรียกได้ว่า สำเร็จการรู้ถึงขั้นรับปริญญาได้ทันที เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ถือได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ต่อทุกข์หรือต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถดำเนินการในการก้าวไปสู่ขั้นที่สองได้ทันที

2) *ขั้นที่ 2 สมุทัย* คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา เป็นเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลสืบทอดกันมา จนปรากฏเป็นสภาพบีบคั้น กดดัน คับข้องติดขัด อึดอัด บกพร่อง ในรูปแบบต่าง ๆ แปลก ๆ กันไป ซึ่งจะต้องสืบค้นหาให้พบ แล้วทำหน้าที่ต่อมันให้ถูกต้อง คือ ปหาน ซึ่งก็คือการกำจัด หรือละเสียดัวเหตุแกนกลางที่ยืนพื้นหรือเป็นฐานของการกำกับชีวิตอยู่ควบคู่กับความทุกข์ที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เหตุของการเกิดทุกข์ในลำดับแรกว่า มีสาเหตุจากตัณหา และเกิดระดับเต็มกระบวนการหรือระดับสูง คือ การมีสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัยเริ่มแต่อดีตตามหลักปฏิจจสมุปบาท เมื่อประสบทุกข์หรือเกิดปัญหาจำเพาะแต่ละกรณีก็ต้องพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านมนุษย์ ก็พึงนำเอาตัวเหตุแกนหรือเหตุเป็นต้นเหตุมาพิจารณาร่วมกับเหตุปัจจัยเฉพาะกรณี เมื่อสืบค้นวิเคราะห์และวินิจฉัยจับมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องกำจัดหรือแก้ไขได้แล้ว ถือได้ว่าเสร็จสิ้น

3) *ขั้นที่ 3 นิโรธ* คือ ความดับทุกข์ ความพ้นทุกข์ ภาวะไร้ทุกข์ ภาวะพ้นปัญหา หมดหรือปราศจากปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งผู้แก้ไขปัญหามีหน้าที่กระทำที่เรียกว่า สัจฉิกิริยา คือ ประจักษ์แจ้ง ทำให้เป็นจริง ทำให้สำเร็จหรือบรรลุถึง และต้องกำหนดได้ว่าจุดหมายที่ต้องการ คืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่นี้หรือจะปฏิบัติเพื่ออะไร จะทำกัน ไปไหน จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ ถ้าเป็นไปได้เป็นไปอย่างไร มีหลักการในการเข้าถึงอย่างไร มีจุดหมายหลักหรือจุดหมายรองแบ่งเป็นขั้นตอนในระหว่างการเดินทางได้อย่างไรบ้าง

4) *ขั้นที่ 4 มรรค* คือ หนทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือวิธีแก้ไขปัญหา ประกอบด้วยวิธีการและรายละเอียด ทั้งนี้รวมสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเพื่อกำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา ให้เข้าถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้แก้ไขปัญหามีหน้าที่ภาวนา คือ ปฏิบัติหรือลงมือทำ สิ่งที่ยังกระทำในขั้นของความคิดก็คือ กำหนดการที่วาง วิธีการ แผนการและรายการสิ่งที่จะต้องทำ เพื่อช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จ และสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ

ผู้วิจัยขอวิเคราะห์หลักการแบบอริยสัจได้ว่า ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่ทางผู้บริหารประเทศหรือผู้มีอำนาจได้พยายามแก้ไขปัญหานั้น ตั้งแต่จากสถานการณ์ทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร วันที่ 19 กันยายน

พ.ศ. 2549 และสืบเนื่องมาจนถึงเหตุการณ์เลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 พบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ผู้บริหารประเทศได้พยายามแก้ไขนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเสนอว่า การแก้ไขปัญหาถ้าได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เป็นการปฏิเสธไม่ได้ว่า สังคมเกิดความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองระหว่างผู้คนในสังคมไทยอย่างรุนแรง เหตุการณ์รัฐประหาร นำมาซึ่งการร่างรัฐธรรมนูญ ที่มีการแต่งตั้งบุคคลจากฝ่ายก่อการรัฐประหารเข้ามามีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญและมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ที่มีอดีตนายกรัฐมนตรีและองคมนตรีในสมัยนั้นเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นที่ชี้ให้เห็นว่า การเมืองไทยถูกแทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองในระดับบนของสังคมไทย สิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์ของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ ต่างมองเห็นว่ากระบวนการพัฒนาทางการเมืองของไทยนั้น ยังไม่สามารถก้าวพ้นอำนาจนอกประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า การกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศในสมัยนั้น ยังคงเอื้อประโยชน์ให้แก่ กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในสังคมได้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับภาษี การลงทุนในโครงการของภาครัฐหรือแม้กระทั่งการกำหนดงบประมาณในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น

หลังจากหมดยุคสมัยของรัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร ประเทศเข้าสู่การเลือกตั้งใหม่เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของประชาชน ที่เรียกร้องกลุ่มการเมืองที่สามารถเข้ามาบริหารการดำรงชีวิตของพวกเขาภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยและภายใต้หลักเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ที่นำมาใช้เป็นกติกากำหนดอยู่ของคนทั่วไปในโลกใบนี้ ในการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 ดังกล่าวมีการรวมตัวของ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) เพื่อต่อต้านการอยู่ในตำแหน่งภายใต้การบริหารงานของรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช โยงใยมาถึงรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ทั้งนี้ เพราะว่ามีฝ่ายรัฐประหารและสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) มองว่า รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่ทำให้รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ สามารถครอบงำผูกขาดอำนาจในรัฐสภาได้ จึงได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 เพื่อนำไปสู่การยุบพรรค ป้องกันปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้น ภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ดังนั้น สาเหตุแห่งทุกข์ของพรรคการเมืองที่จะถูกยื่นถอดถอนให้ยุบพรรคคือ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 หนทางแห่งการดับทุกข์ คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอนให้รู้ว่าหากจะแก้ความทุกข์จะต้องหาสาเหตุและแก้เหตุแห่งทุกข์จึงจะดับทุกข์ได้ ดังนั้น ฝ่ายอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ส.ส.ไทยรักไทย และพรรคต่าง ๆ ที่ถูกยุบพรรค มองว่า รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างโดยคณะรัฐประหาร และไม่เห็นด้วยในหลายมาตรา เช่น กรณียุบพรรค จาก

เหตุการณ์เหล่านี้จะเห็นได้ว่ามี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 โดยต้องการเอารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 มาใช้ใหม่ คือพรรคเพื่อไทยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่ม นปช.) กับ ฝ่ายที่คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 คือ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) และพรรคประชาธิปัตย์ (ปชป.) โดยพรรคเพื่อไทยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่ม นปช.) มองว่า รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 มีที่มาจากจากรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และฝ่ายทหารจัดตั้งรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ (ปชป.) นำมาสู่การรวมตัวของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่ม นปช.) ต่อต้านรัฐบาลนายอภิสิทธิ์

ฝ่ายรัฐบาลนายอภิสิทธิ์และผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลทักษิณ มองว่า กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่ม นปช.) ต้องการให้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 มาใช้ เพื่อนำมาสู่การนิรโทษกรรมของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ตรงตามหลักอริยสัจ ชั้นที่ 1 ทุกข์ คือ สภาพปัญหา ความคับข้อง ติดขัด กัดค้น บีบคั้น บกพร่อง ที่เกิดมีแก่ชีวิตหรือที่คนได้ประสบ เป็นการเห็นทุกข์ที่แตกต่างกัน และการมองทุกข์ที่แท้จริงไม่ออก เพราะเบื้องหน้าอาจดูเหมือนเป็นความขัดแย้งในรัฐธรรมนูญ แท้จริงคือการให้ความช่วยเหลือ พ.ต.ท. ทักษิณ และการต่อต้าน พ.ต.ท. ทักษิณ แท้จริง ๆ ทุกข์ที่แท้จริงอาจจะหยั่งรากลึกเกินกว่า ปัญหาดังกล่าวแต่เป็นเรื่องปัญหาความไม่เท่าเทียมในเชิงโครงสร้างทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการมี 2 มาตรฐานในทางกฎหมาย เมื่อชั้นที่ 1 ทุกข์ที่แท้จริง คือ อะไรกำหนดไม่ได้ ชั้นที่ 2 สมุทัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา เป็นเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลสืบทอดกันมา สมุทัยเหตุแห่งทุกข์จริง จึงแสวงหาไม่ได้ ดังนั้น การแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่แท้จริงได้ เพราะยังไม่สามารถกำหนดทุกข์ และรู้ได้ว่าปัญหาทางการเมืองที่แท้จริงคืออะไร ชั้นที่ 3 นิโรธ ความดับทุกข์จึงเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะความต้องการดับทุกข์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความขัดแย้งของกลุ่มอำนาจนอกระบบประชาธิปไตย ได้แก่ กลุ่มสื่อเหลืองได้จินตนาการการต่อสู้ทางเมืองกับกลุ่มผู้นิยมและรักใน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในนามของกลุ่มพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย (พ.ธ.ม.) โดยการแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการปิดถนน การบุกยึดทำเนียบรัฐบาลและสุตท่าย คือ การบุกยึดสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ซึ่งในขณะนั้นมีผู้เรียกร้องให้ปัญหาการชุมนุมได้ยุติลง “นิโรธ” ในหลายทางเลือก เช่น การยุบสภา การลาออก การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล แต่ไม่เป็นผล การดำเนินการประท้วงยุติลงเมื่อ ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำตัดสินยุบพรรคพลังประชาชน (มรรค) ในข้อหา มีการซื้อเสียงในการเลือกตั้ง ปี 2550 ซึ่งเชื่อว่า การยุบพรรคพลังประชาชนในครั้งนั้นจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด ในขณะที่ กลุ่ม นปช. เห็นว่ารัฐบาลควรยุบสภาเอารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540

มาใช้ แต่อีกฝ่ายมองว่าไม่ใช่ ชั้นที่ 4 มรรค คือ หนทางดับทุกข์ความดับทุกข์จะเกิด คือ พ.ต.ท. ทักขิณ ต้องหยุด ต้องกลับมารับโทษ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ต้องบริหารงานเพื่อให้สภาพเศรษฐกิจฟื้นฟู หนทางดับทุกข์จึงแตกต่างกัน หนทางแห่ง “มรรค” นั้นไม่สามารถนำไปสู่การดับทุกข์ที่แท้จริงได้ การไม่ยอมรับในคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการต่อขยายความขัดแย้งทางแนวคิดทางการเมืองออกเป็นกลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเสื้อเหลืองที่ต้องการเห็นการพัฒนาการเมืองในทิศทาง การปฏิรูปการเมืองใหม่ซึ่งในขณะนี้ยังไม่ชัดเจนในการนำเสนอต่อสังคมว่าเป็นรูปใด แบบใด ในอีกกลุ่มซึ่งได้เรียกตนเองว่า กลุ่มเสื้อแดง ในนามของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยเพื่อประชาชน (กลุ่ม นปช.) จึงเกิดการต่อสู้กันในรูปแบบทางการเมือง อีกทั้งการจัดตั้งรัฐบาลใหม่มีการแทรกแซงการจัดตั้งรัฐบาลของกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองในระดับบนของสังคมไทย จึงก่อให้เกิดทุกข์ของคนเสื้อแดง ที่เชื่อว่า การจัดตั้งรัฐบาลเป็นไปตามประสงค์ของกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองในระดับบนของสังคมไทย จึงไม่เกิดการยอมรับในฐานะรัฐบาลของประเทศไทย และกลุ่มเสื้อแดงได้ดำรงการต่อสู้เพื่อการยุบสภา และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพื่อเป็นข้อพิสูจน์ตามกระบวนการทางการเมือง ว่าประชาชนต้องการพรรคการเมืองที่มีวิถีการบริหารชีวิตของคนในชาติเป็นอย่างไร แต่ได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลด้วยเหตุผลทางนิติรัฐ จึงทำให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ทราบดึกที่ยังไม่ใช่หลักอริยสัจ คือ ยังไม่เข้าใจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ที่ถูกต้องแท้จริง ย่อมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไม่ได้

สรุปแนวทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้ คือ แนวทาง อริยสัจ 4 เป็นแนวทางแก้ปัญหาแนวทางหนึ่งที่ยืนยันให้เห็นว่า เราต้องหาสาเหตุแห่งทุกข์ และแสวงหาทางดับทุกข์ ในเบื้องต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ทุกข์มาจากความคิดเห็นที่แตกต่างทางการเมืองของกลุ่มคน 2 กลุ่ม และการกระทำก็นำไปสู่ทุกข์ของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ดังนั้น จึงควรให้ความสนใจกับการแก้ปัญหาของความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองเป็นอันดับแรก ในหลักปฏิบัติอริยสัจพบ “นิโรธ” “มรรค” เป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้เกิดการวิधिปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ โดยวิธีที่กำหนดไว้ว่าต้องมีสังคิกิริยา คือ ต้องทำให้เป็นจริงและต้องลงมือปฏิบัติ ดังนั้นจึงพบว่า แนวทางการดับทุกข์ในความแตกแยกทางการเมืองคือ

1. การกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีขอบเขต
2. ใช้เวทีสาธารณะร่วมกันในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
3. กำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อนำพาประเทศไทยให้เดินหน้าต่อไป

แนวทางทั้ง 3 ข้อนี้เป็นแนวทางเพื่อการดับทุกข์ โดยเน้นถึงการทำงานทางการเมืองร่วมกัน โดยมีความอิสระในการแสดงออกทางความคิดทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการตัดสินใจ แต่ขอบเขตบริเวณของการแสดงความคิดเห็นจะต้องเป็น

อาณาบริเวณเดียวกันที่เกิดจากข้อกำหนดของกลุ่มคน 2 กลุ่ม และได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยให้กลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่มได้ตั้งใจทักในครั้งนี้อาจจะนำพาประเทศให้มีความก้าวหน้าได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำพาประเทศไปสู่สังคมอุดมโภคานที่สุด

1.2 หลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) หลักการเดินทางสายกลางนี้ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 55) ได้ให้ข้อพิจารณาว่า ความถูกต้องเป็นหนทางของทางสายกลางที่สามารถทำให้มนุษย์พิจารณาทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ปราศจากอคติ พิจารณาเห็นถึงความถ่วงแท้ที่เกิดขึ้น และตระหนักว่าวิธีการคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาใด จะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี จะต้องอาศัยความถูกต้องที่ยึดในหลักธรรมที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ดังพิจารณาจากคำบรรยายข้างล่าง “เป็นกลาง” คือ อยู่กับความถูกต้อง เพราะฉะนั้นถ้าเป็นกลางต้องเป็นกลางให้ถูก คือ ไม่ไปถือตามข้างไหน ไม่ใช่แค่ไม่เข้าข้างไหน แต่ถึงขั้นไม่เข้าใครออกใคร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นกลาง คือ ไม่เอียงไม่ติด ไม่ตกไปข้างใดข้างหนึ่งไม่ตกไปข้างซ้าย ไม่ตกไปข้างขวา พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าอยู่ตรงกลางระหว่างสองฝ่ายข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ไม่เอียงข้าง ไม่ตกเป็นฝ่าย แต่อยู่กับธรรม อยู่กับความถูกต้อง อยู่กับสัมมา ตั้งแต่มีปัญหาที่รู้เข้าใจว่าอะไรถูกต้องเมื่อเรายู่กับธรรม ใครปฏิบัติถูกตามธรรม ก็เข้ากับเราได้เองเราก็เป็นหลักได้เลยเป็นกลางมีจุดเดียว ไม่กลางก็เอียงข้างทั้งหมดหากจะเป็นหลักให้แก่สังคม คนที่เป็นกลางจะต้องหาธรรมให้ได้ว่า ธรรมอยู่ตรงไหน และยึดธรรมนั้น เอาธรรมเป็นหลักอย่างนี้ละก็ เป็นกลางที่แท้จริง เป็นกลางที่ไม่เข้าใครออกใครและเป็นกลางตลอดกาลด้วย เพราะว่ามันคงอยู่อย่างนั้น ใครไม่อยู่กับธรรม คนนั้นก็เอียงข้างหมด จริงหรือไม่จริงก็ให้คิดดู ความจริง ความถูกต้อง มีจุดเดียว ดังนั้นคนที่ไม่อยู่กับความจริง ไม่อยู่กับความถูกต้อง ก็เอียงหมด เขาไปข้างโน้นบ้างไปข้างนี้บ้าง เพราะฉะนั้นจึงกลายเป็นว่า ความเป็นกลางที่ถูกต้อง คือ มีหลักการที่ดีที่สุด ซึ่งยืนยงคงที่ตลอดกาล จึงขอให้ทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ความเป็นกลาง หรือทางสายกลางที่แท้จริงนั้น คือ การที่อยู่กับธรรม อยู่กับความจริง ความถูกต้อง ความดีงามนั่นเอง มีปัญญารู้ความถูกต้อง จึงเดินทางสายกลางได้การที่จะอยู่กับธรรม อยู่กับความจริง ความถูกต้อง ความดีงามได้นี้ เราก็จะต้องมีคุณสมบัติอะไรหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ปัญญาที่รู้เข้าใจถ้าไม่มีปัญหา ก็ไม่รู้ว่าจะอะไร คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ธรรมเป็นอย่างไร อย่างนี้ก็อยู่กับทางสายกลางไม่ได้ เพราะฉะนั้น คนที่จะอยู่กับทางสายกลางจึงต้องมีปัญญา นี่เป็นหลักพื้นฐาน แต่คนที่จะต้องตั้งหลัก หรืออยู่กับหลักได้ จะไปในทางของตัวได้ก็ต้องมีกำลัง ต้องเป็นคนเข้มแข็ง ถ้าเป็นคนอ่อนแอ ก็ยึดหลักไม่อยู่ เดินไปในทางที่ถูกไม่ได้ พอกระแสไหลมา ก็ถูกพัดพาไปเสีย ยิ่งในปัจจุบันนี้กระแสมันไหลแรงเหลือเกิน

ดังนั้น เมื่อยึดธรรมไว้ไม่ได้ อยู่กับหลักไม่ไหว ก็เกิดการเบี่ยงเบนต่าง ๆ จึงเกิดปัญหาการเบียดเบียนแย่งชิงกันและกัน การทุจริต ข้าราชการอาชญากรรมทางกาม ความไม่ปกติทางเพศ เรื่องของความรุนแรงต่าง ๆ การรับน้องใหม่ในมหาวิทยาลัยมีเรื่องความรุนแรงแฝงซ่อนไว้ที่ระเบิดออกมาข้างนอกความรุนแรงต่าง ๆ เหล่านี้เกิดมาจากอะไร ตอบง่าย ๆ ได้เลยว่าเกิดจากความอ่อนแอ ความรุนแรงเกิดจากความอ่อนแอ เชื่อหรือไม่ลองไปคิดดู ปัจจุบันนี้สังคมเจอปัญหาหนัก เพราะคนอ่อนแอเกินไป หรือเพราะความอ่อนแอแพร่ระบาดไปทั่วจะต้องทำความเข้าใจ และสร้างกำลังขึ้นมาให้ได้ ถ้าเด็กและเยาวชนเป็นคนเข้มแข็ง มีกำลังดีแล้ว ตัวเขาเองก็จะยืนตั้งหลักได้มัน และสามารถเดินหน้าก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้อง ที่เรียกว่าทางสายกลางนี้แหละ แล้วจะพาสังคมตั้งแต่ครอบครัวของตน ตลอดจนประเทศชาติให้ร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองได้ แต่ถ้าเด็กและเยาวชนของเราอ่อนแอ ไม่มีกำลัง ก็จะถูกกระแสที่ท่วมท้นเข้ามาพัดพาไหลล่อยไป โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ในขณะที่คนอ่อนแอไม่มีกำลังที่จะตั้งหลัก กำลังข้างนอกที่มาซัดพัดพาดีออกไป ก็เพิ่มมากขึ้น ๆ คือ กระแสต่าง ๆ เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ กระแสยุคเทคโนโลยี กระแสความรุนแรง กระแสบริโภคนิยม กระแสรวลัด กระแสลาภลอย กระแสคอยโชค หรือกระแสคอยผลเบื่องบน บันดาล เป็นต้น กระแสเหล่านี้ไหลแรงมาก เมื่อกำลังฝ่ายธรรม คือ ความเข้มแข็งที่จะยืนอยู่ได้ในความดีงามถูกต้อง ทั้งกำลังภายในและกำลังภายนอกอ่อนแอ หรือไม่มี ก็อยู่ไม่ไหว เลยไหลไปหมด

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางเมืองที่ใช้หลักการมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ซึ่งเป็นแนวทางของศาสนาพุทธ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานสามารถทำได้ในเชิงปฏิบัติ ขอยกกรณีตัวอย่าง ความขัดแย้งของแนวคิดทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทยที่จะเห็นได้ชัดเจน คือ ภายหลังการเหตุการณ์รัฐประหาร วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้คนภายในประเทศแบ่งความคิดออกเป็นฝ่ายอย่างเด่นชัด เช่น ประกาศตนเองแบ่งเป็นสื่ออย่างชัดเจน ประกอบด้วยสี่เหลี่ยม สีแดง สีน้ำเงิน สีขาว หรือสี่เหลี่งหลากสี ทุกกลุ่มมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีการมองที่ผลประโยชน์ของกลุ่มของตนเป็นสำคัญ บางครั้งอาจไม่มีใจเปิดกว้างที่จะพิจารณาถึงจุดบกพร่องของฝ่ายของตน และไม่พร้อมที่จะปรับแนวคิดของตน โดยการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายที่เห็นแตกต่าง และแสวงหาจุดร่วมหรือความสมานฉันท์ที่แต่ละฝ่ายต้องยอมถอยให้แต่ละฝ่ายที่จะยอมรับซึ่งกันและกันได้ เช่น กรณีความล้มเหลวในการเจรจา ระหว่าง นปช. และรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ นั้น คือ การใช้หลักทางสายกลาง หากยอมรับหลักนี้ความขัดแย้งจะไม่ขยายวงกว้างมาเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 10 เมษายน 2553 แต่สิ่งที่ทำให้คนไทยในประเทศไทยมีความสงสัยการดำเนินงานในการปกครองประเทศของรัฐบาลภายใต้บทบาทนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะที่จะมีการลงโทษตามกฎหมายกับกลุ่มพันธมิตรที่มีสัญลักษณ์สี่สีเหลืองในกรณีบุกยึดสนามบินสุวรรณภูมิอย่างไร จากเหตุการณ์เช่นนี้ทำให้ประชาชนทั่วไปมองภาพว่า รัฐบาลมีการใช้กฎหมาย

เป็นบทลงโทษแบบ 2 มาตรฐานที่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มพันธมิตรที่ยึดสนามบิน กับกลุ่ม นปช. ที่มีการประท้วงการทำงานของรัฐบาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ซึ่งในความเป็นจริงถ้ารัฐบาลใช้ทางสายกลางในการดำเนินงานว่า ผู้ใดทำผิดเมื่อมีหลักฐานก็ตัดสินความผิดโดยใช้กฎหมายเป็นการลงโทษตามตัวบทที่แท้จริง ความกังขาที่ประชาชนมองภาพการทำงานของรัฐบาล ก็จะได้เห็นในความเป็นกลางของรัฐบาลชัดเจน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าถ้าที่ใดไม่มีความเป็นกลางก็จะเกิดปัญหาขึ้นมาในทุกด้าน

สรุปได้ว่าหลักการมัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลาง เป็นแนวคิดหนึ่งที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงให้เห็นว่า จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้ ในหลักการของทางสายกลางกำหนดไว้ว่า ถือเป็นกลาง ไม่เอียง ไม่ตกข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาได้ว่า กลุ่มคนในสังคมที่มีหน้าที่ตัดสิน ความถูกต้องทางกฎหมาย ถือเป็นกลุ่มสถาบันในสังคมที่ต้องมีการพิจารณาในเรื่องการเดินทางสายกลางเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะตั้งแต่ พ.ศ. 2549 กลุ่มคนเสื้อแดงพยายามแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมของการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่มีความยุติธรรม โดยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มสถาบันต่าง ๆ ไม่มีความเป็นกลาง เอนเอียง แสดงเหตุผลในการตัดสินเข้าข้างกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่ง อีกทั้งพบว่า กลุ่มเสื้อเหลืองได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมอย่างกว้างขวางนั้น คือ การปิดสนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินดอนเมืองและยึดทำเนียบรัฐบาล ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ และทางรัฐบาลก็ยังไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด กลุ่มคนเสื้อแดงได้มีการนำข้อมูลดังกล่าวมาเปิดเผยทำให้คนเสื้ออมรธาในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ ดังนั้น การดำเนินทางสายกลางจึงควรมุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่ในการตัดสินคดีความต่าง ๆ ให้เกิดความชอบธรรม และการยอมรับกลุ่มบุคคลดังกล่าวในที่นี้ ได้แก่

1. ศาลรัฐธรรมนูญ
2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)
3. สำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)
4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
5. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.)
6. สำนักงานอัยการสูงสุด

องค์กรเหล่านี้ได้แต่งตั้งกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากคนอีกกลุ่มหนึ่งหรือกลุ่มคนเสื้อแดง เพราะมองเห็นว่า กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีข้อขัดแย้งกับกลุ่มคนเสื้อแดงมาก่อน จึงทำให้ไม่ได้รับการยอมรับในการตัดสินสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นกลุ่มสถาบันที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ในทางสายกลางระบุไว้ว่า “คนที่เป็กลาง ต้องหาธรรมให้ได้ว่าธรรมอยู่

ตรงไหน และมีธรรมนั้น” แสดงให้เห็นว่า การเป็นกลางอยู่แท้จริงนั้น ต้องเป็นกลางที่ไม่เข้าใคร ออกใคร คือ อยู่กับความเป็นจริง ความถูกต้องชอบธรรม นอกนั้นทางสายกลางได้ระบุถึงคุณสมบัติของผู้เป็นกลางไว้ว่า ต้องมีปัญญาเข้าใจปัญหา ต้องมีหลักในตนเอง ต้องมีความเข้มแข็งทางธรรม

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาทางการเมืองต้องมีการแสวงหาคนที่เป็กลาง ตามคุณสมบัติของพระพุทธศาสนา เข้ามาเป็นหลักให้กับสังคมในการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับ ความเข้าใจ และความสามัคคีของคนกลุ่มใหญ่เป็นสำคัญ

2. แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์

แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ (Social Science Approach) เป็นการใช้หลักการทางสังคมหลายด้านเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาแนวคิดการขัดแย้งทางการเมืองมีหลักการประชาธิปไตยและความขัดแย้งในสังคม ดังนี้

2.1 หลักการประชาธิปไตย เป็นคำอธิบายของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เพื่อให้เห็นว่าหลักการประชาธิปไตยในความหมายของพระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นอย่างไรที่จะสามารถกำหนดให้สังคมไทยมีความปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ท่านอธิบายว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประชาธิปไตยมาตั้งแต่เริ่มแรก ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงมอบให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการทั้งปวงเสียอีกลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนามีตัวอย่างดังต่อไปนี้

2.1.1 หลักการประชาธิปไตยด้านการปกครอง การอยู่ร่วมกันของบุคคลจำเป็นต้องมีหลักมีกฎในการปกครอง ดังนี้

1) **พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นธรรมนุญหรือกฎหมายสูงสุด** พระธรรมคือ คำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง พระวินัย คือคำสั่งอันเป็นข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเมื่อรวมกัน เรียกว่า พระธรรมวินัย ซึ่งมีความสำคัญขนาดที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้เป็นพระศาสดาแทนพระองค์ก่อนที่พระองค์จะปรินิพพานเพียงเล็กน้อย

2) **การกำหนดลักษณะของศาสนา** ได้มีการกำหนดลักษณะของศาสนาไว้เรียบร้อย ไม่ปล่อยให้ไปไปตามยถากรรม ลักษณะของพระพุทธศาสนาคือ สายกลาง ไม่ซ้ายสุด ไม่ขวาสุด ทางสายกลางนี้เป็นครรลอง อาจปฏิบัติค่อนข้างเคร่งครัดก็ได้ โดยใช้สิทธิในการแสวงหาดีเรกตามตามที่ทรงอนุญาตไว้ ในสมัยต่อมา เรียกแนวกลาง ๆ ของพระพุทธศาสนาว่า วิัชชวาทิ คือศาสนาที่กล่าวจำแนกแจกแจง ตามความเป็นจริงบางอย่างกล่าวยืนยันโดยส่วนเดียวได้ บางอย่างกล่าวจำแนกแจกแจงเป็นกรณี ๆ ไป

3) พระพุทธศาสนามีความเสมอภาค ภายใต้พระธรรมวินัยพระพุทธศาสนา มีความเสมอภาค บุคคลที่เป็นวรรณะกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ สูทราแต่เดิม รวมทั้งคนวรรณะต่ำกว่านั้น เช่น พวกจัณฑาล พวกปุกกุสะคนเก็บขยะ และพวกทาส เป็นต้น เมื่อเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องแล้ว มีความเท่าเทียมกัน คือ ปฏิบัติตามสิกขาบทเท่ากันและเคารพตามลำดับอาวุโส คือผู้อุปสมบทภายหลังเคารพผู้อุปสมบทก่อน

4) พระภิกษุในพระพุทธศาสนา มีสิทธิ เสรีภาพภายใต้พระธรรมวินัย เช่น ในฐานะภิกษุเจ้าถิ่น จะมีสิทธิได้รับของแจกก่อนภิกษุอาคันตุกะ ภิกษุที่จำพรรษาอยู่ด้วยกันมีสิทธิได้รับของแจกตามลำดับพรรษา มีสิทธิรับภิกษา และได้รับอานิสงส์ภิกษาในการแสวงหาจิรวตลอด 4 เดือนฤดูหนาวเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังมีเสรีภาพที่จะเดินทางไปไหนมาไหนได้ อยู่จำพรรษาวัดใดก็ได้ เลือกปฏิบัติกรรมฐานข้อใดถือระตุดังควัตรข้อใดก็ได้ทั้งสิ้น

5) มีการแบ่งอำนาจ พระเถระผู้ใหญ่ทำหน้าที่บริหารปกครองหมู่คณะ การบัญญัติพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เช่น นำภิกษุทำผิดมาสอบสวนและทรงบัญญัติพระวินัย ส่วนการตัดสินคดีตามพระวินัยทรงบัญญัติแล้วเป็นหน้าที่ของพระวินัยกรรมซึ่งเท่ากับศาล เป็นต้น

6) พระพุทธศาสนามีหลักเสียงข้างมาก การใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน เรียกว่า วิธิเยภยยสิกา เป็นการตัดสินโดยใช้เสียงข้างมาก ฝ่ายใดได้รับเสียงข้างมากสนับสนุน ฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะ

2.1.2 ลักษณะอื่น ๆ ที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา มีการแสดงความเป็นประชาธิปไตยให้เห็นเด่นชัด ดังนี้

1) การศึกษาหลายภาษา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุศึกษาในคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยภาษาใด ๆ ก็ได้ คือ ศึกษาด้วยภาษาที่ตนเองรู้ดีที่สุด ไม่ให้ผูกขาดศึกษาด้วยภาษาเดียว เหมือนศาสนาพราหมณ์ที่ต้องศึกษาด้วยภาษาสันสกฤตเพียงภาษาเดียว แต่การที่คณะสงฆ์ไทยใช้ภาษาบาลีเป็นหลัก ก็เพื่อสอบทานความถูกต้องในกรณีที่มีความสงสัยเท่านั้น ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะใช้ภาษาท้องถิ่นใด ๆ ก็ได้

2) การคล้อยตามกฎหมายของประเทศที่อาศัย พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ การปฏิบัติใด ๆ ที่ไม่มีห้ามไว้ในศีลของภิกษุแต่ผิดกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ภิกษุก็กระทำไม่ได้ ข้อนี้ทำให้ภิกษุสามารถอยู่ได้ในทุกประเทศโดยไม่มีความขัดแย้งกับรัฐบาล และประชาชนของประเทศนั้น ๆ

3) การถอนสิกขาบทเล็กน้อย ก่อนปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ว่า ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะถอนสิกขาบทเล็กน้อย คือ การเลิกถือข้อเล็กน้อยเสียก็ได้ พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทตกลงกันไม่ได้ว่า ข้อใดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย จึงมีมติไม่ให้ถอนสิกขาบทใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วน

พระสงฆ์ฝ่ายมหายานมีมติให้ถอนสิกขาบทที่เห็นว่าเล็กน้อยได้ เมื่อกาลเวลาล่วงไปก็ยิ่งถอนมากขึ้นทุกที การปฏิบัติระหว่างพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทกับฝ่ายมหายานจึงแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

2.2 ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ต้องถือหลักธรรมาธิปไตย การเป็นประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยหลายส่วนที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยได้มีหลักการ ดังนี้

2.2.1 ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นธรรมาธิปไตย นั่นคือไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา มานะ ทิฐิ แสดงให้เห็นดังนี้ (พระธรรมปิฎก 2535: 40)

1) **ตัณหา** คือความอยากได้อะไรอย่างอื่นต่าง ๆ มาเป็นของตัวเองต้องการผลประโยชน์และสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตน ไม่ยอมเสียสละเพื่อใคร หรือใฝ่แสวงใฝ่บริโภค

2) **มานะ** คือ ความอยากให้ตัวเองยิ่งใหญ่ ต้องการอำนาจ ความเด่นดัง ความสำคัญหรือการครอบงำเหนือผู้อื่น ไม่ยอมใคร ใฝ่อำนาจ ใฝ่อิทธิพล

3) **ทิฐิ** คือ ความยึดถือเอาแต่ความเห็นของตัวเอง ต้องการให้เขารับเอาความเห็นของตน ยึดติด ตื้อรั้นในความเชื่อ ถักทอ อุดมการณ์ของตน จนสำคัญเหนือกว่าความจริง ไม่ยอมรับฟังใคร พวกคลั่งลัทธินิยม อุดมการณ์คับแคบ การถือธรรมเป็นใหญ่จะต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวนำเข้าสู่ธรรม ดังนั้น ธรรมที่จะต้องถือหรือเคารพยึดถือเป็นหลักเป็นมาตรฐานแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

(1) **ขั้นต้น** ได้แก่ หลักการ กฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ อันชอบธรรม ที่ได้ตกลงกันวางไว้ เช่น รัฐธรรมนูญ หลักศีลธรรม เป็นต้น

(2) **ขั้นสูง** ได้แก่ ความจริง ความถูกต้องดีงาม และประโยชน์สุข

2.2.2 หลักสาราณียธรรม เป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพ หรือภราดรภาพ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550: 57) ได้กล่าวว่า หลักสาราณียธรรม แปลว่าธรรมเป็นเครื่องระลึกร่วมกัน เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประสานพร้อมเพียงสามัคคีและผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่า สังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดีและเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้นคนเหล่านั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้นมีลักษณะการแสดงออกต่าง ๆ เน้นความมีเมตตาปรารถนาดีหวังประโยชน์สุขต่อกันอันจะโยงไปหาหลักการพื้นฐานคือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญาบนพื้นฐานของเมตตาหมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบ หลักของความเป็นเอกภาพที่เรียกว่า สาราณียธรรม มี 6 ประการ คือ

1) *เมตตากายกรรม* คือ จะทำอะไรก็ทำด้วยกันด้วยเมตตา หมายความว่าทำด้วยความรัก ด้วยไมตรีด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความพร้อมที่จะประสานงานกัน

2) *เมตตาวจีกรรม* คือ พุศอะไรพุศด้วยเมตตา เจริงกันด้วยเหตุผล ใช้ปัญญา ไม่ใช่โทษเป็นตัวนำ พุศด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกัน

3) *เมตตามโนกรรม* คือ คิดอะไรคิดต่อกันด้วยความเมตตา มีความหวังดีต่อกัน และปรารถนาดีต่อกันโดยการคิดพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผน โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสรรค์สังคมและมีไมตรีต่อกันอย่างแท้จริง

4) *สาธารณโภคี* หมายถึง มีกินมีใช้ร่วมกันหรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน หรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ การไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

5) *ศีลสามัญญตา* หมายถึง มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย รักษากฎกติกาของสังคม มีความสุจริตกายวาจาที่เสมอกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม เป็นต้น

6) *ทัญญูสามัญญตา* หมายถึง มีทัญญู มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถืออยู่ในหลักการอุดมการณ์และอุดมคติร่วมกันหรือสอดคล้องกัน คนในสังคมประชาธิปไตยมีความเห็นความเข้าใจและความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น การยอมรับระบอบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ เรื่องเสรีภาพ ภารดรภาพหรือเอกภาพ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป พระพุทธเจ้าทรงสอนสำหรับพระสงฆ์ว่า การที่พระสงฆ์จะต้องอยู่ร่วมกันต้องอาศัยหลักสารณียธรรม 6 ประการ สมาชิกของทุกสังคมต้องระลึกถึงกัน มีน้ำใจประสานกลมกลืนพร้อมที่จะร่วมมือกัน ตั้งแต่ทางกายมีเมตตาต่อกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาช่วยเหลือเอาใจใส่ต่อกัน ทางวาจาพูดด้วยน้ำใจรักกัน จิตใจคิดปรารถนาดีต่อกันในการอยู่ร่วมกันมีของอะไร หรือได้รับสิ่งใดมาก็มาแบ่งปันกัน การรักษาสุขภาพของสังคมควรรักษาระเบียบวินัย มีศีลเสมอกัน ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่กัน และปฏิบัติตามกฎกติกาของส่วนรวม มีความเชื่อมั่นยึดถือและเข้าใจหลักการสำคัญของประชาธิปไตยร่วมกัน ตลอดจนเข้าใจร่วมกันในความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิตที่จะรองรับความเป็นมนุษย์ด้วยกัน การอยู่ร่วมกันและมีการปฏิบัติเช่นนี้จะมีพัฒนาได้คืบหน้าแห่งความสัมพันธ์ที่ตงามมั่นคง แต่ละคนมีความระลึกถึงกัน มีน้ำใจประสานร่วมมือต่อกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นเอกภาพภายในสังคมมีการยึดเหนี่ยวเหนียวแน่นเปรียบดังประชาชนหรือบุคคลคนที่เข้ามาเล่นการเมือง ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ กัน เช่นเดียวกับคำสอนของพระพุทธเจ้า นักการเมืองต้องมีน้ำใจ มีน้ำคำหรือการใช้วาจาที่สุภาพ มีจิตใจที่ตงาม รู้จักการแบ่งปันกัน รู้จักการรักษาสุขภาพของสังคม มีศีล และปฏิบัติตามกฎกติกา

เป็นต้น ในอดีตจะเห็นนักการเมืองหรือ ส.ส. มีความจริงใจในการแก้ปัญหาของประชาชน ทำงานเพื่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง ขอมทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อท้องถิ่นของตน แต่นักการเมืองที่พบเห็นในปัจจุบันกลับตรงกันข้ามซึ่งมักจะไต่ยืนอยู่บ่อย ๆ ว่า ไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวรในหมู่นักการเมือง และจะพบเห็นการใช้กริยาวาจา หรือการแสดงออกที่ไม่สุภาพในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่รัฐสภา ซึ่งจะเห็นภาพผู้แทนราษฎรบางคนเป็นนักแสดงโศกที่ท่าดีทำต่อยกัน ไม่สนใจว่าใครจะอาวุโสกว่ากัน จากสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นถ้าผู้แทนราษฎรคำนึงถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นน้อยเพราะมีความละเอียดใจตนเอง

ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองในประเด็นของการใช้หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาธิปไตยเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถอธิบายให้เห็นถึงการแก้ปัญหาทางการเมืองแบบอริยประเทศ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองประเทศที่อนุญาตให้คนทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมือง เป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมทางกิจกรรมการเมืองและสิทธิในการเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้เป็นหลักการขั้นพื้นฐานของรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น หลักประชาธิปไตยจึงเป็นเนื้อหาสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะหลักพระพุทธศาสนาที่เน้นถึงความเสมอภาคของชนทุกวรรณะ ว่าต้องมีความเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นหลักพระพุทธศาสนาได้อธิบายในประเด็นของการแบ่งอำนาจและหลักการเสียงข้างมากไว้ด้วยว่า ต้องมีผู้นำที่ในการบริหารปกครอง และปกครองด้วยธรรม โดยการใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสินตามวิธีเบญจสิกขา

ในที่นี้พิจารณาได้ว่า หลักการประชาธิปไตยในทางพระพุทธศาสนาเป็นการอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของความเสมอภาค สิทธิ การแบ่งอำนาจ และหลักการเสียงข้างมาก ซึ่งในทางการเมืองสามารถนำมาใช้ได้ด้วยวิธีการสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองภายใต้กฎหมายอย่างชอบธรรม การสนับสนุนความเสมอภาคของประชาชนในสังคม ภายใต้การดำเนินการของกฎหมายที่นำไปสู่การบังคับใช้อย่างเสมอภาค มาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคม ระหว่างผู้ร่ำรวย และผู้ยากจน ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของการเกิดปัญหาทางการเมืองในครั้งนี้ ส่วนของการแบ่งอำนาจ คือ การกำหนดกฎหมายให้บุคคลทุกคนมีสิทธิในการกำหนดวิถีในการดำรงชีวิตของตนเองได้ โดยการตัดทอนอำนาจของส่วนราชการที่มีอยู่ โดยแบ่งอำนาจให้กับประชาชน ในการกำหนดนโยบายเพื่อความสอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง และเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างยั่งยืน สุดท้ายคือหลักการเสียงข้างมากเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ประชาธิปไตยคือเสียงข้างมาก ไม่ว่าคนที่มีสิทธิการออกเสียงจะยากจน ร่ำรวย

ฉลาด โง่ มีการศึกษาหรือไร้การศึกษาในหลักการเสียงข้างมาก ต้องยอมรับ พระพุทธศาสนาอธิบายว่า “การตัดสินใจโดยใช้วิธีเสียงข้างมาก ฝ่ายใดได้รับเสียงข้างมากสนับสนุน ฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะคดี” จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า เสียงข้างมากจะนำไปสู่การยอมรับของคนส่วนใหญ่ที่เล็งเห็นว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ประ โยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่สุด ในทางการเมืองก็เช่นกัน เสียงข้างมากถูกนำไปใช้ในการตัดสินใจผลการเลือกตั้งผู้บริหารประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ต้องการ ใครต้องการอะไร เพื่อมาสนับสนุนการดำรงชีวิตของตนเอง ดังนั้นการปฏิเสธเสียงข้างมากที่ระบุถึงที่มาของเสียงว่า ยากจน โง่ ไร้การศึกษา จึงเป็นการปฏิเสธหลักการเสียงข้างมากและผิดหลักพระพุทธศาสนา

ดังที่กล่าวว่า ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ต้องถือหลักธรรมาธิปไตยที่ต้องการให้คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นธรรมาธิปไตย คือไม่ตกอยู่กับ โลภะ โทสะ โมหะ นั้น เป็นสิ่งที่สังคมต้องช่วยกันแสดงให้เห็นว่าธรรมาธิปไตยได้มีอยู่ในทุกคนทางสังคม โดยผ่านวิธีการพระพุทธศาสนาในช่องทางต่าง ๆ ที่จะทำให้คนทุกคนในสังคมมีธรรมาธิปไตย ซึ่งจะใช้เวลานาน แต่ก็ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถแก้ปัญหาทางการเมืองได้อย่างสันติสุขและยั่งยืน

2.2 ความขัดแย้งในสังคม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 60) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา คือ เป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมัน เมื่อต่างอย่างต่างส่วนเป็น ไปคนละทาง ก็ย่อมขัดแย้งกันแม้แต่ดำรงอยู่ตามปกติ สิ่งทั้งหลายก็ย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ความแตกต่างกันขัดกันบ้างเข้ากันบ้าง แล้วทำให้เกิดความหลากหลายและความสมบูรณ์ แต่มนุษย์เป็นธรรมชาติส่วนพิเศษสามารถจัดสรรความเป็นไปต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเจตนาของตนได้

2.2.1 ความจำเป็นของการขัดแย้ง มนุษย์เอาประโยชน์จากความขัดแย้งมีการปรับเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นความประสานเสริมกันก็ได้ แม้แต่ความแตกต่าง แทนที่จะให้เป็นความขัดแย้ง มนุษย์ที่ฉลาดก็อาจทำให้กลายเป็นส่วนเติมเต็มของกันและกัน ดังนี้

1) **ขั้นแรก** ต้องขัดแย้งเป็น ถ้าขัดแย้งเป็นก็เกิดประโยชน์ได้ เช่น แทนที่จะให้เป็นการกระทบกระทั่งระหว่างกันคือ การกระทบทางสังคม หรือแม้แต่การกระทบทางจิตใจ ก็ให้เป็นการมาช่วยกระทบทางปัญญา แล้วทำให้เกิดแง่คิด นุ่มนวล และเกิดสติปัญญาอะไรใหม่ ก็กลายเป็นดีไปได้

2) **ขั้นสอง** เป็นข้อสำคัญ คือ ความขัดแย้งต้องมาจากเจตนาที่ดี ถ้าความขัดแย้งเกิดจากเจตนาที่เป็นกุศล ปราศจากอคติต่อกันมุ่งหมายเพื่อความดีงามความเจริญ เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความร่มเย็นเป็นสุข ไม่คิดเบียดเบียนใคร

ถ้าตั้งใจดีแน่นอน เจตนาดีจะเป็นตัวกำกับทำให้ความขัดแย้งไม่เสียหาย เพราะมีจุดร่วมหรือจุดประสาน คือ เจตนาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

2.2.2 เจตนาของการขัดแย้ง ที่เป็นปัญหา คือ ความขัดแย้งอันเกิดจากเจตนาไม่ดี เจตนา คือความตั้งใจเล็งไปที่จุดหมาย คนมีเจตนา ที่ว่ามีความตั้งใจคือจุดหมายนั่นเอง คือคนมีเป้าหมายอะไรแล้วตั้งเจตนาทำไปเพื่อจุดหมาย ถ้าเป็นเจตนาเพื่อจุดหมายที่ไม่ดี ก็เรียกว่าเป็นเจตนาที่เป็นอกุศล เมื่อเจตนาเป็นอกุศลอะไรต่ออะไรก็ไม่ดีไปหมดทั้งกระบวนการ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็เลยกลายเป็นปัญหา ไม่เป็นการขัดแย้งที่สร้างสรรค์ แต่ถ้าเป็นการขัดแย้งที่เกิดจากเจตนาที่ดี ก็นำไปสู่การพูดจากันด้วยสติปัญญาเพื่อให้เกิดผลสมตามเจตนาที่ดี มีขั้นตอน ดังนี้

1) **ขั้นที่ 1** ความขัดแย้งเกิดจากเจตนาที่เป็นอกุศล

2) **ขั้นที่ 2** ทางปฏิบัติ คือ วิธีจัดการกับความขัดแย้ง เช่น การพูดต้องพูดอย่างไร รับผิดชอบไม่ใช่พูดตามอารมณ์ พูดโดยความคิด พูดโดยใช้วาจาสุภาพ มีเหตุผล พูดด้วยเจตนาดี เป็นต้น

2.2.3 การขัดแย้งให้เกิดผลเป็นประโยชน์ อาจใช้หลักสาราณียธรรม 3 ชั้น คือ มีเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตา मनกรรม หมายความว่า เมตตากายกรรมเป็นการแสดงออกทางกาย ให้ทำด้วยมีเมตตา คือ มีกริยาอาการที่เอื้อเฟื้อต่อบุคคล และต่อสังคม ด้านเมตตาวจีกรรม เป็นการพูดด้วยวาจาให้พูดด้วยเจตนาที่ดี มีถ้อยคำสุภาพ เมตตา मनกรรมให้เริ่มจากการมีใจที่มีเมตตา พยายามมองในแง่ดีมีความจริงใจ ทุกอย่างถ้าเกิดตามกระบวนการนี้แสดงว่า มีทิศทางที่จะดำเนินงานไป 2 ชั้น คือ เจตนาดีมีเป้าหมายที่ดี ใช้วิธีการในเชิงปฏิบัติที่ดี เช่น กายใจและวจีสุภาพ เป็นต้น จะสามารถเป็นวิธีการที่จะใช้ความขัดแย้งให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ได้

ดังที่ในสมัยใหม่นี้ก็คิดกันมากว่าจะวางวิธีปฏิบัติ หรือทำอย่างไรให้การขัดแย้ง แม้แต่ในทางความคิด ให้กลายเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสริมเติมความรู้ และทำให้เกิดการสร้างสรรค์ เพราะว่ามันเป็นไปได้ที่ใครคนเดียวจะคิดโดยมองเห็นข้อมูลหมดทุกอย่างอย่างพวกเรายู่ในสังคมไทยเรา ก็รู้ประเทศไทยได้คนละนิดละหน่อย ไม่ต้องไปถึงโลกหรอกอย่างวัดญาณเวศกวันนี่ อาตมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสยังรู้ไม่ทั่วเลย

ในเมื่อเรารู้ไม่ทั่ว เราก็ต้องยอมรับความจริง ว่าอาจจะมีแง่อะไรบางอย่างที่คนอื่นเขารู้ แต่เราไม่เห็น ซึ่งถ้าเราเป็นคนฉลาด เราอยากหาความรู้อยู่แล้ว เราก็อยากจะรับฟังหรือหามาฟัง อันนี้ก็คือใจที่อยากจะรับฟังอยู่แล้ว

การเป็นนักหาความรู้นั้นมีแง่ดีอย่างยิ่ง คือทำให้เราพร้อมที่จะรับความรู้ ทำให้เราอยากฟังเขา แทนที่เราจะเที่ยวแสดงว่าเรารู้ย៉างนั้นย៉างนี้ บางทีเราไปขอให้เขาพูดให้ความรู้ หรือแม้แต่แสดงความคิดเห็น ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อมาเติมความรู้หรือเป็นตัวกระตุ้นแง่มุมความคิด

ของเราแล้วประโยชน์ก็ได้แก่เรานั้นเองที่ว่ามานี้ก็คือ เริ่มต้นเรายอมรับความจริง ว่าเราจะไปรู้ได้
อย่างไรหมดทุกอย่าง เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นเพื่อจะให้ความรู้ของเราเต็มบริบูรณ์ขึ้นเราก็หาทางหา
ความรู้ โดยเอาคนอื่นเป็นช่องทาง หรือเอาคนอื่นเป็นเครื่องมือหาความรู้และกระตุ้นความคิดของเรา
ถ้ามองอย่างนี้ ก็กลายเป็นว่าคนอื่นกลายเป็นเครื่องมือของเราในการหาความรู้ แต่อันนี้เป็นการพูด
คล้ายหยอก ๆ ความจริงก็คือเราให้เกียรติคนอื่น ให้โอกาสแก่เขาที่จะแสดงออก เป็นต้น แต่พร้อม
กันนั้นผลก็คือได้แก่ เรา เราก็ได้ความรู้มากยิ่งขึ้น และเมื่อเรามีเจตนาที่ดี ผลที่เราได้นั้นก็จะไป
สำเร็จแก่ส่วนรวมหรือแก่สังคมนั่นเอง

กล่าวได้ว่าความขัดแย้งในสังคมสามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับ
ประเทศชาติได้อย่างมาก ถ้าการขัดแย้งนั้นมองในเจตนาที่มีความมุ่งมั่น หรือเจตนาที่เป็นกุศล และ
ใช้วิธีการจัดการกับความขัดแย้งอย่างมีเหตุและผล เช่น นักการเมืองหรือผู้แทนราษฎรที่ทรงเกียรติ เมื่อ
คำพูด หรือวาทะที่พูดออกไปต้องรับผิดชอบในการพูด ต้องพูดอย่างรับผิดชอบไม่ใช่พูดตามอารมณ์ พูด
โดยความคิด พูดโดยใช้วาจาสุภาพ มีเหตุผล พูดด้วยเจตนาดี เมื่อมีการประชุมสภาและมีการถ่ายทอดสด
ในการประชุมจะเห็นว่า ผู้แทนราษฎรบางคนมีการโต้แย้งและกลายเป็นทะเลาะวิวาทในการประชุม
ในบางครั้งก็มีการชกต่อยให้เห็น กรณีเช่นนี้สามารถบอกได้ว่า เป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่ไม่
ก่อให้เกิดประโยชน์และเป็นผลเสียต่อประโยชน์ประเทศชาติ แต่ถ้ามองความขัดแย้งที่ก่อให้เกิด
ประโยชน์จะเห็นได้ว่า การเมืองไทยที่มีฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน
และความขัดแย้งเช่นนี้ทำให้ก่อประโยชน์อย่างมาก เพราะจะทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดค้ำคานผลประโยชน์
ตนเองเป็นหลักไม่ได้ ถ้ากระทำเช่นนั้นจะทำให้อีกฝ่ายมีการนำเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาเปิดเผย ทำให้
แต่ละฝ่ายต้องพยายามหาจุดบกพร่องของแต่ละฝ่ายมา เช่น ในอดีตที่มีลูกพรรคของพรรคประชาธิปัตย์
สร้างปัญหาเรื่องที่ดิน หรือสปก.-401 ขึ้น ซึ่งทางพรรคไม่สามารถหาคำตอบให้กับฝ่ายและตอบคำถาม
ให้กับประชาชนได้จึงต้องทำให้มีการประกาศยุบสภาในสมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี หรือ
ปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเดือนเมษายน 2553 ที่มีผลประโยชน์เป็นที่ตั้งทำให้ประชาชนได้
แบ่งเป็นสัญลักษณ์ของเสื้อสีให้เห็นอย่างเด่นชัดขึ้น มีสีใหม่ที่เกิดขึ้นเพิ่มมาจากสีเหลือง สีแดง สีนํ้าเงิน
คือ สีชมพู ทำให้ประชาชนที่มีความเป็นกลางทางการเมืองเกิดความเบื่อหน่ายและเกิดปัญหาว่าจะใส่
เสื้อผ้าสีอะไร จะเห็นได้ว่าถ้านักการเมืองไทยยึดหลักการทางพุทธศาสนา คือ มีการใช้เมตตา
กายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม และให้คำนึงถึงว่า ก่อนพูดตัวเราเป็นนายแต่ภายหลัง
การพูดคำพูดเหล่านั้นจะเป็นนายตัวเราทันที และเมื่อนั้นปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จะได้รับประโยชน์

สรุป ความขัดแย้งในสังคมเป็นแนวทางที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)
ได้เสนอความคิดว่า เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาทางการเมือง โดยท่านเสนอว่า ความขัดแย้งเป็น
เรื่องธรรมดา เป็นธรรมชาติที่แต่ละอย่างมีหลายสิ่งและแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีการขัดแย้งกันบ้าง

โดยท่านแนะนำว่าความขัดแย้งนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีและความขัดแย้งก่อให้เกิดประโยชน์ ดังที่กล่าวไว้ว่า ความคิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคน 2 กลุ่มนั้น มีความคิดขัดแย้งทางด้านการเมืองที่มีความแตกต่างกัน ในประเด็นของวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน จึงสามารถพิจารณาได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากกระบวนการที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งความขัดแย้งในความคิดนี้ พระพุทธเจ้าได้เสนอว่า เป็นความขัดแย้งที่เรียกว่า “ความจำเป็นของการขัดแย้ง” หมายถึง ความขัดแย้งที่มาจากเจตนาที่ดี เป็นเจตนาที่เป็นกุศลและมีความมุ่งหมาย ปราบปรามติดต่อประเทศ ดังนั้นข้อเสนอของการแก้ปัญหาของความขัดแย้งนี้ จะต้องมียุทธวิธีการจัดการความขัดแย้ง คือ ผู้ขัดแย้งต้องรู้จักการพูดด้วยความรับผิดชอบ มีเหตุผลและพูดด้วยเจตนาที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายความคิดเห็นที่แตกต่างของคนแต่ละกลุ่มอย่างมีเหตุมีผล มีกระบวนการที่สามารถดำเนินได้อย่างถูกต้องชอบธรรม และเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงสถานภาพของผู้พูดว่าเป้าหมายและเจตนาอย่างไร ในการที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ การเข้าใจในสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ที่เรียกว่า “การขัดแย้งให้เกิดผลเป็นประโยชน์” ที่มุ่งเน้นให้เห็นการขัดแย้งกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสริมเติมความรู้ เกิดการสร้างสรรค์ และจะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติในที่สุด

3. แนวคิดทางวิทยาศาสตร์

แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (Science Approach) เป็นแนวทางที่ยอมรับกันว่าการดำเนินงานที่อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักการที่ประกอบด้วยเหตุและผลมีหลักการ ดังนี้

3.1 แนวทางการตัดสินใจด้วยหลักการเหตุผล พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 11-17) กล่าวว่า เรื่องความรู้ซัดนี้เป็นปัญหาใหญ่มาก น่าจะต้องย้่ากัน ในสังคมไทย เพราะเราแสดงออกทำนองว่า ชื่นชมนิยมนกันในเรื่องความรู้และวิชาการ ภูมิใจกันนักว่าได้อยู่กับเขาในโลกยุคข่าวสารข้อมูล แต่ที่รู้อะไร ไม่ซัดสักเรื่อง การหาความรู้ให้ชัดเจนถ่องแท้นี้เป็นเรื่องสำคัญ ถ้ารู้ไม่ซัดแล้วอะไร ๆ ก็ไม่ซัดไปหมด พอรู้ไม่ซัดก็คิดไม่ซัด เราบอกกันว่า ต้องคิดให้ซัด แต่ถ้าจะคิดให้ซัดก็ต้องรู้ซัด เมื่อรู้ซัดก็มีทางคิดซัด คิดให้ซัดแล้วก็มาพูดให้ซัด สามารถแสดงความเห็น หรือสื่อสารอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ชัดเจน ให้เห็นถ่องแท้นั้นไปเลย แล้วต่อไปก็ทำซัดอีก การที่จะทำได้ซัดก็เป็นผลมาจากต้องมีอันซัดมาทั้งหมด เริ่มแต่ต้องรู้ซัด แล้วก็คิดซัด จึงจะทำซัดได้ ที่ว่ารู้ซัดนั้นรวมทั้งต้องซัดในหลักการและซัดในจุดหมาย ด้วยว่า จะไปไหน จะเอาอะไร ต้องมีจุดหมายแน่ชัดจะได้มุ่งมั่นเดินหน้าไป สังคมไทยนี้มีลักษณะที่เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งคือ ไม่มีจุดรวมกันของสังคม ทำให้กระจัดกระจายกันไปหมดจนกลายเป็นแต่ละคนเอาแต่ตัวในเมื่อสังคมของเราไม่มี ความชัดเจนในตัวเองมันก็เลยหาจุดหมายไม่ได้ ตอนนี้อย่างไรก็ต้องซัด จุดหมายที่จะไปก็ต้องซัด

เมื่อได้จุดหมายชัดก็ต้องต่อยมีวิธีการที่ชัดแล้ววิธีการที่ชัดเจนก็จะนำไปสู่จุดหมายได้จริง ทั้งหลักการ จุดหมาย วิธีการนี้เป็นปัญหาของสังคมไทย ซึ่งรวมอยู่ในเรื่องความชัดที่จริง คำว่า “ชัด” นี้เป็นความหมายของปัญญา เพราะ ปัญญา แปลว่า รู้ทั่วชัด ถ้าไม่รู้ทั่วชัด ก็ไม่รู้ว่าจะเป็นปัญญาได้อย่างไร จะเป็นปัญญาก็ต้องชัดเจนขึ้นมา เพราะว่าองค์ประกอบของจิตใจ ตัวอื่นมันก็รู้ อย่างที่ทางพระบอกว่าวิญญานก็รู้ แต่มันไม่ชัดอย่างปัญญา เมื่อเรารับรู้อะไรต่าง ๆ เช่น เราเห็น เราได้ยินนั้น วิญญานเกิดขึ้นทันที แต่ยังไม่เป็นปัญญา จะเป็นปัญญาต่อเมื่อรู้เข้าใจชัดเจน และชัดขึ้นไปหลาย ๆ ชั้น ชัดในการแยกแยะวิเคราะห์องค์ประกอบว่า มีอะไรเป็นอย่างไร ชัดในเหตุปัจจัย สืบสาวได้ว่ามันเป็นมาอย่างไร เพราะอะไรจึงเป็นอย่างนี้มันมีคุณสมบัติอย่างไร เป็นต้น ต้องให้มันชัดกันไปตลอดทั้งหมด ถ้ามันชัดทุกส่วนทุกชั้น ปัญญาที่พัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ รวมความว่าอันนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่ว่าสังคมไทยตอนนี้กำลังขาดความชัด ฉะนั้นจะต้องให้มันชัด และที่รู้ชัดก็คือ ปัญญา แล้วต่อไปจะได้คิดชัด พูดชัด ทำชัด แล้วอะไรต่ออะไรมันก็จะเดินหน้าไปด้วยดี อย่างเข้มแข็ง คนที่รู้อะไรชัดเจนย่อมมั่นใจและเข้มแข็งแน่นอน เมื่อทำอะไรโดยมองเห็นชัดเจนก็มั่นใจ แล้วจึงจะเดินหน้าไปได้อย่างจริง เริ่มตั้งแต่เจอกับกระแสของโลกเวลานี้ เราไปตาม แต่ก็ไปเรื่อยเปื่อยอย่างที่ว่า ทั้งที่อยู่ในกระแสของเขา เราก็ไม่รู้จักระแสนั้นเลย กระแสต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันที่เราเกี่ยวข้องกับหลายอย่าง กระแสสำคัญที่ท้าทายปัญญาอย่างยิ่งก็คือ กระแสความคิด โดยเฉพาะในช่วงที่เป็นมาจนถึงเวลานี้เรากำลังมีกระแสความคิดที่ว่า เออ เลิกกันเถอะนะ แนวคิดแยกส่วน และชวนกันให้หันมาหาแนวคิดองค์รวม บอกว่า ต้องมองแบบองค์รวมอย่างที่เรียกว่า Holism หรือ Holistic view แต่เรื่อง Holistic view อะไรก็น่าสังเกตอีกนั่นแหละ คงจะต้องคอยดู ๆ กันว่า จะเป็นเรื่องอะไรก็ตามต้องให้ชัด เพราะว่าในการหันมานิยมเรื่ององค์รวม นี่ก็เป็นการที่ว่าเขากำลังจะผล่อออกไป จากความคิดแยกส่วน แต่ในความคิดแยกส่วนนั้น มีหลักการสำคัญอย่างหนึ่งคือ การวิเคราะห์

สำหรับหลักในการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การจำแนกสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นพบว่า ท่านได้อธิบายไว้ดังนี้ เป็นการแยกแยะจำแนกออกไปให้เห็นชัด ซึ่งในแง่หนึ่งก็เข้าที่อยู่ว่า การวิเคราะห์ที่แยกแยะ ทำให้เห็นชัดนั้นก็เป็นเรื่องของปัญญา ฉะนั้นอย่าไปเลิกเสียทีเดียว ระวังว่าบางทีเราจะไปสุดโต่ง กระแสของโลกนั้นเขามีความโน้มเอียงอย่างหนึ่ง คือ ชอบไปสุดโต่ง ฝรั่งเศสก็เถอะ ชอบไปสุดโต่ง เมื่อไปสุดทางโน้นแล้วหันกลับมาที่ไปสุดทางนี้ พอไปสุดทางหนึ่งก็ผละบอกว่าไม่เอาแล้ว ก็หันกลับเต็มที่ไปอีกทางหนึ่ง เมื่อจะเลิกกระแสความคิดแยกส่วนก็ว่า โอ๊ย! ที่แล้วมา วิทยาศาสตร์นี้เป็นตัวการ ทำให้มนุษย์เรานำพาอารยธรรมไปในแนวทางของความคิดแยกส่วน ไม่ได้ ไม่ถูก ต้องเลิกคิดแยกส่วนต้องหันมาคิดแบบองค์รวม แต่แล้วองค์รวมที่ว่ามัน บางทีก็ไม่ชัด ถ้าเป็นองค์รวมพรว ๆ มั่ว ๆ จะยิ่งร้ายใหญ่ องค์รวมนี้ เมื่อมองให้ตลอด ที่จริงมันอันเดียวกัน กับวิเคราะห์หรือแยกแยะ ทางพุทธศาสนาท่านให้ความสำคัญกับเรื่องการวิเคราะห์ เรียกว่า “วิชิชชะ”

พุทธศาสนามีชื่อหนึ่งว่า “วิภังคชาดก” แปลว่า หลักการแห่งการจำแนกแยกแยะ อย่างในสมัยสังคายนาครั้งที่ 3 จะสอบพระ ก็ใช้หลักนี้ว่า พระพุทธเจ้าเป็น “วิภังคชาต” ถ้าพระองค์ไหนไม่รู้ก็จับสึกเลย หลักการวิเคราะห์นี้เป็นเรื่องสำคัญ อย่าด่วนไปดูถูก เดียวจะบอกว่า ไม่ได้ความแล้ว เราเลิกแล้วความคิดแยกส่วน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าแยกให้มันถูก วิเคราะห์ให้มันชัดไปเลย อย่าไปอยู่กับชัดเดียว ถ้าอยู่กับชัดเดียวก็หมายความว่า แยกแยะกระจายออกไป แล้วฉันก็ดูอยู่กับเรื่องของฉันอันเดียวนี้แหละ ไม่มองอื่น ใหนอีก ก็เลยทำให้ยุ่ง ในการวิเคราะห์ที่แท้นั้นจุดสำคัญ คือ ต้องไม่ลืมองค์รวมที่เราวิเคราะห์ อะไรที่ทำให้ไม่ลืมองค์รวมหรือทำให้องค์รวมไม่หายไป ก็คือ ความสัมพันธ์ ในเวลาที่วิเคราะห์ออกไปนั้น จะต้องมองความสัมพันธ์ไปด้วยตลอดเวลา พอวิเคราะห์อันนี้แยกออกไปปั๊บ ก็มองเลยว่า อันนี้มันสัมพันธ์กับอันโน้นที่อยู่รอบตัวมันอย่างไร ถ้าทำอย่างนี้ การวิเคราะห์หรือแยกแยะจำแนกแยกส่วนก็ไม่เสีย เพราะว่ายิ่งแยกไปก็ยิ่งเห็นความสัมพันธ์ เมื่อยิ่งเห็นความสัมพันธ์ มันก็เห็นองค์รวม ถ้าเราแยกแยะให้เห็นความสัมพันธ์ องค์รวมจะไม่หายไป เพราะฉะนั้นพุทธศาสนานั้นเรื่องความสัมพันธ์ ในอภิธรรมคัมภีร์สุดท้าย ที่เรียกว่าปัญจกถา มี 6 เล่ม ทั้งคัมภีร์ว่าด้วยลักษณะแห่งความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ 24 แบบ สิ่งทั้งหลายเมื่อจำแนกแยกแยะออกไป เราต้องรู้ความสัมพันธ์ ถ้าแยกอย่างเดียว มันก็กระจายหายไป แต่ถ้าแยกโดยเห็นความสัมพันธ์ มันก็ไม่แยกกระจาย เพราะว่าคุณภาพความสัมพันธ์เป็นตัวของมันอยู่ แล้วเราก็จะเห็นภาพรวมยิ่งกว่านั้น ภาพรวมที่ชัด ย่อมเกิดจากมองเห็นองค์รวมชัดทั่วกัน เมื่อองค์รวมไม่ชัด องค์รวมก็ไม่ชัด เมื่อเห็นความสัมพันธ์ขององค์รวมชัด ก็คือ การเห็นองค์รวมชัดนั่นเอง ดังนั้นองค์รวมกับองค์รวมนี้ต้องไปด้วยกัน ปัญญาองค์รวมนั้น เอาอย่างง่าย ๆ ก็คล้ายกับคนขึ้นไปบนอาคารสูงสัก 7 ชั้น มองลงมาบนสนามหรือบริเวณมีเนื้อที่สัก 2-3 ไร่ ที่คนทั้งหลายทำกิจกรรมกันอยู่ ก็เห็นชัดว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร ทำอะไรกับใคร อะไรไปมาถูกทางผิดทาง และกิจกรรมทั้งหมดดำเนินไปอย่างไร อย่างที่ทางพระเรียกว่า ขึ้นสู่ “ปัญญาปราสาท” หรือ “ปราสาทแห่งปัญญา” ไม่ใช่หอคอยงาช้าง แต่ถ้าแยกเอาออกไปดูเพียงคนหนึ่งสองคน จนเห็นชัดแต่อยู่แค่นั้น หรือไปอยู่ไกลตั้งโยชน์ มองมาเห็นทั้งสนามทั้งบริเวณเหมือนกัน แต่ก็เห็นมั่ว ๆ ไปหมดไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร เวลานี้กำลังจะกลายเป็นว่า หรือบางทีเหมือนกับว่า จะเอาข้างเดียว จะเลิกแยกส่วนแล้ว จะเอาองค์รวม พอเอาองค์รวมก็เป็นองค์รวมที่พร่าที่มัวที่คลุมเครือ ก็จะไปไม่รอดอีก แต่จะกลายเป็นสุดโต่ง คนสมัยก่อนเขาก็้องค์รวมมาแล้ว บางทีเราก็ไปคิดว่า เขาองค์รวมแบบพร่า ๆ มัว ๆ จึงเป็นเหตุให้ต้องมาวิเคราะห์

แต่พอวิเคราะห์ไป ๆ ก็ลืมตัว เลยแยกส่วนกระจายหายไปในด้านของตน ๆ ก็เลยไม่ได้้องค์รวมอีก ทีนี้ถ้าจะให้พอดีก็คือ ต้องไปด้วยกันทั้งองค์รวมและองค์รวม ทั้งแยกทั้งโยง ทั้งวิเคราะห์ทั้งสังเคราะห์ ถ้าสังเคราะห์ก็ไปอีกชั้นหนึ่ง หมายความว่า เราเห็นองค์รวมและองค์รวมชัด

แล้ว ทีนี้เราจะสังเคราะห์ขึ้นมาใหม่ เราก็ทำได้ เพราะว่าเมื่อเราเห็นองค์ร่วมชัด เราจะจัดสรร จะทำอะไรต่ออะไร มันก็ได้ผลขึ้นมา เป็นอันว่า ไม่เอาทั้งนั้น ทั้งองค์ร่วมที่พรั่มัวคลุมเครือ ทั้งแยกส่วนที่กระจัดกระจาย แต่เอาแยกส่วน จนเห็นองค์ร่วมแต่ละอย่างปรุโปร่ง ว่ามันมาประสานกันเกิดเป็นองค์รวม ที่เป็นระบบสัมพันธ์อันชัดเจนอย่างไร

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวคิดในการตัดสินใจทางพุทธศาสนาจะพบว่า ท่านได้ให้แนวคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อการสนับสนุนการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ อาศัยความรู้ที่เรียก ปัญญา เป็นสิ่งที่ช่วยให้ ผู้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ หลักบริหารเชิงสถานการณ์ (The Contingency Approach) ที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงการตัดสินใจของผู้บริหารที่จะต้องตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์หรือสภาพปัญหานั้นได้คลี่คลายลงไป ซึ่งแนวคิดของทางการบริหารเชิงสถานการณ์เป็นทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ นั้นเป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ผู้บริหารจะปฏิบัติซึ่ง ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือเป็นแนวคิดซึ่งเป็นทางเลือกของผู้บริหารในการกำหนดโครงสร้างและระบบควบคุมองค์การ โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์การ หรือเป็นวิธีการที่กล่าวถึงองค์การที่มีลักษณะแตกต่างกันซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และต้องใช้วิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันด้วย ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ เป็นการประสมประสานแนวคิดในการบริหารจัดการที่สำคัญ 4 ประการ คือ แนวคิดแบบดั้งเดิม แนวคิดเชิงพฤติกรรม แนวคิดเชิงปริมาณ และแนวคิดเชิงระบบ

อธิบายได้ว่า แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ผู้บริหารจะปฏิบัติซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือเป็นแนวคิดซึ่งเป็นทางเลือกของผู้บริหารในการกำหนดโครงสร้างและระบบควบคุมองค์การ โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์การ หรือเป็นวิธีการที่กล่าวถึงองค์การที่มีลักษณะแตกต่างกันซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และต้องใช้วิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันด้วย ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์เป็นการประสมประสานแนวคิดในการบริหารจัดการทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

ทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์และกรณี เริ่มมีบทบาทประมาณปลาย ค.ศ. 1960 เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากความคิดอิสระ ที่ว่าองค์การที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นองค์การที่มีโครงสร้างและระบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และสภาพความเป็นจริงขององค์การ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการศึกษาสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของมนุษย์ ทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์และกรณีนี้มีอิทธิพลมาก โดยมีธรรมชาติเป็นตัวแปรและเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพแวดล้อม

เป้าหมายขององค์การ โดยส่วนรวมและเป้าหมายของสมาชิกทุกคนในองค์การ โดยมีข้อสมมติฐานว่า องค์การที่เหมาะสมที่สุดคือ องค์การที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของ สังคมนั้น ๆ ซึ่งรวมถึงสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ การสนับสนุน และความ ต้องการของสมาชิกในองค์การนั้นด้วย บุคคลที่กำหนดชื่อทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์ และกรณี คือ ฟรีดเลอร์ (Fiedler) นอกจากนั้นมี วูดเวิร์ด ลอเรนซ์ (Woodward Lawrence) และ ลอร์ช (Lorsch) ได้ทำการวิจัยศึกษาเรื่องนี้

การบริหารตามสถานการณ์ เป็นแนวคิดที่ว่า ไม่มีทฤษฎีหรือวิธีการทางการบริหาร วิธีใดที่จะนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ หรือไม่มีรูปแบบการบริหารแบบใดดีที่สุด การบริหารแต่ละแบบและแต่ละวิธีจะก่อให้เกิดผลแตกต่างกันตามสภาวะแวดล้อมแต่ละอย่าง การเลือกแบบใดให้เหมาะสมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เพราะแต่ละวิธีก็มีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัว การบริหารที่มี ประสิทธิภาพจะให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้การจัดการให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ที่เกิดกับ ปัญหาแต่ละปัญหา มีความเชี่ยวชาญที่จะจำแนกวิเคราะห์ และแก้ไขแต่ละสถานการณ์ ซึ่งเป็นความ จริงว่าปัญหาแต่ละเรื่องมีสถานการณ์แตกต่างกัน ทำให้การบริหารเป็นเรื่องที่ยากและไม่มีข้อตายตัว แนวความคิดของการบริหารตามสถานการณ์จึงถือเอาความสัมพันธ์ต่าง ๆ เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์ของปัจจัยในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนอกองค์กรและความสัมพันธ์ ระหว่างองค์กรกับสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ การจัดการวิธีนี้มีใช้กันใน หลายองค์การ โดยพิจารณาว่า “IF-THEN” ถ้าสถานการณ์เป็นเช่นนั้น แล้วจึงเลือกกลวิธีที่คิดว่า เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น

การบริหารเชิงสถานการณ์ หรือทฤษฎีอุบัติการณ์ การบริหารในยุคนี้ค่อนข้างเป็น ปัจจุบัน ปรัชญาของการบริหารเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการมองการบริหารในเชิงปรัชญา ไปสู่การ มองการบริหารในเชิงสภาพข้อเท็จจริง เนื่องจากในปัจจุบันมนุษย์ต้องประสบกับปัญหาอยู่เสมอ

ฟรีดเลอร์ (Fiedler: 1967) ได้เสนอแนวความคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ หรือ ทฤษฎีอุบัติการณ์ (Contingency Theory) ซึ่งถือเป็นทฤษฎีการบริหารที่ขึ้นอยู่กับในเชิงสภาพ ข้อเท็จจริงด้วยแนวคิดที่ว่าทางเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ ดีที่สุด หากแต่สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่า ควรจะหยิบใช้การบริหารแบบใดใน สถานการณ์เช่นนั้น หลักคิดง่าย ๆ ของการบริหารเชิงสถานการณ์ นั้นถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ และรูปแบบการบริหารที่ เหมาะสม และผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด โดยเป็นการผสมผสาน แนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิด และยอมรับหลักการของทฤษฎีระบบว่าทุกส่วนของระบบ จะต้องสัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน คือมุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับ

สภาพแวดล้อมขององค์กร สถานการณ์บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและแรงจูงใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์กรเป็นหลัก การบริหารจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ

การบริหารเชิงสถานการณ์จะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน โดยใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการพิจารณาด้วย โดยเน้นให้ผู้บริหารรู้จักใช้การพิจารณาความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงาน เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ และการควบคุมงาน ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร หรือความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร เป็นต้น

งานเขียนของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กับ เฟรด อี ฟรีดเลอร์ (Fred E. Fiedler) พิจารณาได้ว่า แนวคิดทั้งสองประเด็นเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกันได้ โดยการใช้แนวทางพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นในที่ย้ายวิธีการที่ให้เข้าใจถึงแก่นแท้ที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นสามารถนำมาคิดต่อในระบบการคิดของทั้ง 2 ท่านพบว่า ท่านให้มีการมองสิ่งต่างอย่างรอบด้านคือให้มองทั้งเป็นภาพรวมและมองแบบแยกแยะและมีการวิเคราะห์ คือ ใช้หลักการมองแบบวิภาษวาท และยังเน้นในการนำจิตวิทยามาร่วมการพิจารณาด้วย ให้คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ และการควบคุมงาน ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร หรือความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร ลักษณะเช่นนี้สามารถนำมาใช้ในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อลดปัญหาการขัดแย้งในแนวคิดทางการเมืองได้ ในกรณีที่การเสนอข่าวสารทางการเมือง ผู้สื่อข่าว หรือสถานีโทรทัศน์ทุกช่องควรมีการเสนอข่าวแบบความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ไม่ควรที่จะตัดต่อหรือสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัวในการเสนอข่าว ให้ประชาชนได้เป็นผู้มอง ผู้เห็นและมีการคิดแยกแยะด้วยตนเอง และการเสนอข่าวต้องคำนึงความแตกต่างของผู้รับฟังว่ามีความแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งแตกต่างด้านอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานะทางสังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถ้ากระทำแบบเป็นกลาง และให้ประชาชนได้เกิดความคิดแยกแยะขึ้นมาปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดก็ลดน้อยลง เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนเมษายน 2553 ส่วนหนึ่งจะเห็นได้ชัดว่า รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการใช้สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) โจมตีอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ด้านเดียวแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไม่ได้ให้ประชาชนใช้หลักการมองแบบวิภาษวาท และไม่คำนึงความแตกต่างของบุคคลจึงทำให้เกิดปัญหา มีการประท้วงของคนรักอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ว่ารัฐบาลไม่เป็นกลางอย่างที่เกิดปัญหาและยังหาทาง

แก้ปัญหาไม่ได้ ถ้ารัฐบาลและผู้ที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาลย้อนกลับมาพิจารณาหลักกรรมทางพุทธศาสนา ก็สามารที่จะลดปัญหาความขัดแย้งได้

สรุปได้ว่า การตัดสินใจด้วยหลักการเหตุผล เป็นแนวคิดที่น่าเสนอให้เห็นว่า กระบวนการในการตัดสินใจทางการเมืองนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่จะสามารถนำไปสู่การพิสูจน์ทราบแหล่งที่มาที่ไป ของข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยในการสนับสนุนการตัดสินใจ ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความเป็นอยู่ในระดับยากจน และสังคมยังมีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนอยู่มาก จึงทำให้การตัดสินใจด้วยทัศนคติของผู้นำได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งในทางการเมืองคือเป็นสิ่งที่เป็อันตรายต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศนั้น ๆ อีกทั้งยังเป็นการลดทอนสิทธิขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองรวมไปด้วย ดังนั้นสังคมโดยจะต้องตระหนักถึงการฟื้นฟู การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมในระดับประเทศไปจนถึงในระดับท้องถิ่น ชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาการเมืองอย่างยั่งยืน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอว่า การตัดสินใจด้วยเหตุผลเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง โดยท่านเสนอว่า ผู้ตัดสินใจต้องมีความรู้ในทางวิชาการและความเป็นจริงมีข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่อยู่เสมอ มีความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับปัญหาของการเมืองไทยพบว่า ผู้นำรัฐบาลเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ อย่างหนึ่งอย่างใดที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นการที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องตัดสินใจนั้น ควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้เสนอไว้ข้างต้นดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้นำได้มีข้อมูลในภาพรวมทำให้ผู้นำสามารถแยกแยะข้อมูลและนำไปสู่ความคิดแบบแยกส่วน นำไปสู่การวิเคราะห์ สุดท้ายผู้นำสามารถสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมืองได้อย่างชอบธรรมและก่อให้เกิดการยอมรับจากบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม

3.2 การแยกความจริงกับค่านิยม (Fact and Value) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 18-20) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่มุ่งเน้นวัตถุดตามแบบอย่างตะวันตกที่ผ่านมาได้นำไปสู่ปัญหาวิกฤตทั้งแก่ชีวิตมนุษย์ ธรรมชาติและสังคม การพัฒนาโลกในแนวทางนี้ จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ทั้งนี้ ท่านเห็นว่า วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประสบอยู่ในขณะนี้ มีรากฐานความคิดที่ผิดพลาดมาจากอารยธรรมกรีก ซึ่งเป็นพื้นฐานของอารยธรรมตะวันตกที่สำคัญ 2 ประการ คือ

3.2.1 ประการแรก แนวความคิดในการพิชิตธรรมชาติ หรือความเชื่อที่ว่าความสำเร็จของมนุษย์อยู่ที่การพิชิตหรือเอาชนะธรรมชาติได้ แนวความคิดนี้ก็คือการมองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติแวดล้อม และเมื่อมองมนุษย์ว่าเป็นต่างหากจากธรรมชาติแล้ว ก็มองต่อไปว่า มนุษย์นั้นอยู่เหนือธรรมชาติ เป็นนาย เป็นผู้พิชิต สามารถเข้าไปจัดการ ควบคุมและบริโภคนิคมธรรมชาติได้ตามความพอใจและความสามารถของตน ซึ่งเป็นที่มาของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ที่ทำให้โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างที่เป็นอย่างที่เป็นอยู่

3.2.1 ประการที่สอง ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การมีวัตถุปรนเปรอ อันเป็นแนวคิดที่พ่วงมากับการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งต่อมาแนวความคิดนี้พัฒนามาเป็นวัตถุนิยมและแปรเป็นบริโภคนิยมในที่สุด มนุษย์ในปัจจุบันจึงมีปัญหาคความสัมพันธ์ทั้งในระดับความสัมพันธ์กับธรรมชาติและความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันนำไปสู่การเป็นปฏิปักษ์ต่อธรรมชาติและแก่งแย่งผลประโยชน์แบบเห็นแก่ตัวโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตามพระประสงค์ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) สายความคิดของอารยธรรมตะวันตกเกือบทั้งหมดทั้งในฝ่ายทุนนิยมหรือสังคมนิยม ล้วนอยู่บนรากฐานความคิดนี้ทั้งสิ้น พัฒนาการแห่งการสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าของโลกในปัจจุบัน ที่แสดงออกผ่นอารยธรรมตะวันตกจึงก่อให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ให้กับโลก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญร้ายแรงไม่เบาไปกว่าความสำเร็จเหมือนกันท่านเห็นว่า ความผิดพลาดดังกล่าวนี้ จะต้องนำไปสู่การทบทวนบทบาทในการพัฒนาใหม่โดยหันมาเน้นปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมมากขึ้น

วัฒนธรรมมิใช่เป็นเพียงผลรวมของการสังสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมหนึ่ง ๆ เท่านั้น หากแต่รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม จิตใจ ค่านิยม คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด สติปัญญา ท่าทีและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ รวมไปถึงความรู้ ความเข้าใจ ทำที่การมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติแวดล้อมด้วยการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน จึงต้องอาศัยปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก คือ จะต้องมีกรนำเอาประสบการณ์ ความชัดเจน และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ได้สังสมสืบกันไว้ในสังคมของคนออกมาใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะเผชิญ ต้อนรับ ปรับดัดแปลงและสร้างสรรค์จัดทำสิ่งใหม่ ๆ ให้เข้ากันและบังเกิดคุณค่าอันวยประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม จนผสมกลมกลืนกลายเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมในที่สุด ดังนั้น การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจึงต้องมีการปรับปรุงและปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสังคมไทย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างมหาศาล ท่านจึงได้เสนอการพัฒนาสังคมไทยด้วยการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็น

วัฒนธรรมที่คนไทยจะต้องสร้างสรรค์ขึ้นมาในท่ามกลางวัฒนธรรมของโลกในปัจจุบัน คือ วัฒนธรรมความใฝ่รู้ ผู้สั่งยาก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นว่า การที่สังคมไทยได้รับเอาความเจริญแบบชาติในตะวันตกเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ระบบอุตสาหกรรม ทำให้สังคมไทยรับเอาความเจริญตามแบบอย่างตะวันตกอย่างเต็มที่ แต่การรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าวนั้นไม่สอดคล้องกับภูมิหลังของสังคมไทย เพราะคนไทยมักจะรับในเข้ามาในแง่ของการเสพบริโภคหรือรับเอาแต่สิ่งที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย ทำให้คนไทยที่แต่เดิมมีวัฒนธรรมแบบเกษตรกรรมและมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายอยู่แล้ว กลับเสพติดความสบายจากวัฒนธรรมตะวันตกมากยิ่งขึ้นและกลายเป็นคนมักง่ายมากยิ่งขึ้น โดยขาดพื้นฐานของวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอุตสาหกรรมที่เป็นวัฒนธรรมแห่งการใฝ่รู้และผู้สั่งยาก ดังท่านได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าเราไม่ระมัดระวัง คนของเราไม่มีการศึกษาที่พัฒนาให้ถูกจังหวะให้ถูกจุด มันจะทำให้คนของเรามีนิสัยแบบเป็นคนลวก ๆ ไม่ชอบเผชิญปัญหาและเป็นคนอ่อนแอเปราะบาง ตลอดจนเป็นคนมักง่าย ชอบหวังลาถลอยจากสิ่งเลื้อนลอย พร้อมกันนั้น ในยุคนี้ สภาพชีวิตมนุษย์มีความสับสนซับซ้อนมาก พอเจอเข้ามาอย่างนี้ก็จะทำให้คนของเรานี้กลายเป็นคนที่นอกจากไม่สู้ความยากและไม่ชอบแก้ปัญหาแล้ว ก็จะกลายเป็นคนที่ปล่อยตัวและล้มเหลวได้ง่าย”

การแยกความจริงกับค่านิยมเป็นสิ่งผู้ที่เป็นนักการเมือง หรือผู้ที่ชื่นชอบการเมืองต้องแยกให้ออกจากกัน เพราะวัฒนธรรมประเพณีของไทยมิใช่เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมหนึ่ง ๆ เท่านั้น หากแต่รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม จิตใจ ค่านิยม คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด สติปัญญา ท่าทีและวิธีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ลักษณะเช่นนี้อาจจะมีให้เห็นในสังคม เปรียบเหมือนการสืบทอดอำนาจทางการเมืองว่า ถ้าบรรพบุรุษเป็นนักการเมืองลูกหลานก็จะสืบทอดการเมืองต่อ สิ่งนี้ก็เป็นเรื่องดี แต่ถ้าบรรพบุรุษเป็นนักการเมืองน้ำเน่าหรือ นักการเมืองที่มีมือไม่สะอาด ก็จะสอนลูกหลานหรือถ่ายทอดและซึมซับให้ลูกหลานในสิ่งที่ดีและไม่ดีโดยอัตโนมัติ ดังจะเห็นในสังคมทางการเมืองที่พบว่า บางตระกูลเล่นการเมืองมายาวนานและลูกหลานหรือนักการเมืองน้ำเน่าจะใช้อำนาจในบทบาทนักการเมืองขยายอิทธิพลในทางข่มเหงรังแกประชาชนทั่วไป เช่น การโยกย้ายที่ไม่เป็นธรรมของข้าราชการประจำกับนักการเมือง หรือการโยกย้ายเพื่อกินตำแหน่งของข้าราชการตำรวจ ที่มีข่าวออกมาอย่างมากมายว่า คนเป็นลูกน้องของนักการเมือง หรือคนที่มีการจ่ายเงินในจำนวนตัวเลข 7 หลัก เพื่อการลงตำแหน่งอย่างที่มีการกล่าวถึง และทำให้เกิดปัญหาการแต่งตั้งตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจภายใต้ผู้นำของประเทศอย่างนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ยังไม่สามารถแต่งตั้งผู้บัญชาการตำรวจ

แห่งชาติได้ ดังนั้นการแยกความจริงกับค่านิยมควรที่จะกระทำในลักษณะความเป็นจริงยอมรับสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลง ยอมรับความเป็นไปในธรรมชาติ ให้เลิกบทบาทการช่วยในสิ่งที่ผิด เช่น การประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ครบองค์ประชุมต้องมีการนับให้ครบก่อนที่จะเปิดการประชุม มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท คือ ใช้การรูดบัตร หรือการตอกบัตรเพื่อตรวจนับองค์ประชุม ซึ่งในสมัยก่อนใช้การยกมือ แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นจริงคือ ผู้แทนอันทรงเกียรติเหล่านี้มีการฝากบัตรให้รูดบัตรแทนกันหรือฝากบัตรเพื่อลงคะแนนเสียงในการออกเสียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ควรที่จะเกิดขึ้นในที่แห่งนี้ ลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่ดี ควรที่จะคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและแยกแยะว่าอะไรหรือความจริงที่ควรกระทำ

การแยกความจริงกับค่านิยม เป็นสิ่งที่ยากต่อการนำไปปฏิบัติได้จริงในความเป็นมนุษย์ คือ ไชมอน (Simon) อธิบายให้เห็นคนเราไม่สามารถแยก ความจริงกับค่านิยมออกจากกันได้เพราะเราเป็นมนุษย์ ไชมอนพยายามที่จะแยกด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ และหลักคอมพิวเตอร์แต่ในที่สุด ก็ไม่สามารถแยกให้สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ได้เสนอว่า สังคมไม่อาจหนีความเป็นจริงได้ เช่น เราไม่อาจหนีความเจริญจากภาคตะวันตก ได้แก่ความคิดสมัยใหม่ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเป็นสากลของระบบเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือความจริงที่สังคมไทยหนีไม่พ้น แต่ในทางกลับกันเราสามารถอยู่กับความจริงได้ด้วย ค่านิยม ของตนเองในฐานะของความเป็นคนไทยและเป็นชาวพุทธ ท่านเสนอว่าเราควรจะต้องมีค่านิยมในเรื่องของคุณธรรม นิสสัย สติปัญญาและวิธีปฏิบัติอย่างชาวพุทธ ซึ่งจะสามารถเป็นเครื่องมือในการป้องกันให้เราดำรงชีวิตอยู่กับความเป็นจริงได้

ในทางการเมืองของไทยพบว่า การต่อสู้ของกลุ่มคน 2 กลุ่ม ประเด็นหนึ่งของการต่อสู้ คือ กลุ่มอนุรักษ์นิยมกับกลุ่มหัวก้าวหน้า ซึ่งในกลุ่มของอนุรักษ์นิยมพยายามเสนอว่า สังคมของไทยที่ประกอบด้วยการเมืองและเศรษฐกิจนั้น ควรหันมาให้คุณค่ากับความเป็นไทย เป็นรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ที่หมายถึงการอนุญาตในเรื่องของการแต่งตั้งมากกว่าการเลือกตั้ง การให้ความสนใจเศรษฐกิจชุมชนมากกว่าทุนนิยมเสรี ทั้งนี้กลุ่มอนุรักษ์นิยมเสนอแนวคิดของกลุ่มหัวก้าวหน้าจะทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นทาสทางเศรษฐกิจและการเมืองในเวทีโลก ในทางกลับกันพบว่า กลุ่มหัวก้าวหน้าได้อธิบายให้เห็นถึง ความเสมอภาคของชนชั้นในสังคมตามกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยมของการเสนอการเมืองที่ต้องยึดเสียงส่วนใหญ่ในระบอบประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาจะพบว่ากลุ่มคนเสื้อเหลืองยึดมั่นกับค่านิยมและกลุ่มคนเสื้อแดงยึดมั่นกับความจริง จึงนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างความจริงกับค่านิยมในประเทศไทย ข้อเสนอในที่นี้พิจารณาว่าเราไม่สามารถแยกความจริงออกจากค่านิยมได้ ดังนั้นสังคมไทยควรพิจารณาแยกแยะให้ได้ว่า สิ่งใดเมื่อมีการกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศได้

และหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทางออกทางการเมืองของไทย คือ การให้กลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่มได้เสนอแนวปฏิบัติของการแสวงหาแนวทางร่วมในการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างความจริงกับค่านิยม โดยจัดทำเป็นข้อเสนอทางนโยบายสาธารณะที่จะเป็นข้อเรียกร้องให้กับรัฐบาลกำหนดนโยบายสาธารณะและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และรัฐบาลต้องส่งเสริมความเข้าใจต่อผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องกับนโยบายให้เข้าใจระหว่างแนวคิดกับการปฏิบัติต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิเสธรูปแบบในการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ

สรุป แนวคิดของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยปัจจุบันควรมี เรื่องของวัฒนธรรมแนวทางพุทธศาสนา ให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ มีการสร้างจิตใจของนักผลิตและนักสร้างสรรค์และนักประชาธิปไตย และใช้หลักการทางศาสนาในเรื่องของ หลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นการระลึกลึกลับกัน เป็นหลักการที่จะทำให้คน หรือประชาชนที่สนใจการเมืองการปกครองได้เกิดการเรียนรู้ที่จะมีการประสาน มีความพร้อมเพียง มีความสามัคคีและผนึกกำลังร่วมกันเป็นเอกภาพในการพัฒนาประเทศและมีการแสดงให้เห็นว่า สังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน มีกระบวนการสร้างจิตใจและวัฒนธรรมเชิงวิทยาศาสตร์ อันเป็นลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่รู้ รักความจริง ชอบเป็นเหตุเป็นผล นิยมปัญญา ชอบค้นคว้า แสวงหาความรู้ความจริงแบบสืบสาว วิเคราะห์ ตรวจสอบ และทำการทดลองจนค้นพบความจริง การทำให้คนมีจิตใจของนักเทคโนโลยีที่ใฝ่สร้างสรรค์ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในระบอบการเมือง เชื่อมโยงในวัฒนธรรมแบบไทยที่ มีการถ่ายทอดให้ประชาชนทั้งประเทศได้ทราบ ได้เห็นการประจักษ์แบบถ่ายทอดสด ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรู้เห็น และเห็นบทบาททางการเมืองของผู้แทนแต่ละจังหวัดที่เลือกตั้งเข้าไปว่า ได้ทำหน้าที่ในสภาได้อย่างสมเกียรติสมบทบาทเพียงไร

ประชาชนคนไทยหรือนักการเมืองของไทย สมควรที่จะให้ความสำคัญในการแยกแยะความจริงกับค่านิยมให้ชัดเจน ดังเห็นได้จากการตัดสินใจการกำหนดงบประมาณในการพัฒนาประเทศที่ใช้ค่านิยมเป็นตัวตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายโดยชนชั้นนำ (Elite Perspective) มากกว่าการใช้ความเป็นจริง ดังเช่น รัฐบาลของ อดีตนายกรัฐมนตรีนาย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่า ถ้าจังหวัดไหนมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยมาก ก็จะได้รับงบประมาณให้การพัฒนาจังหวัด มากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอื่น ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นว่าถ้า นักการเมืองยอมรับและแยกแยะพร้อมกับใช้หลักการของศาสนาพุทธด้าน อริยสัจสี่ หลักสาราณียธรรม เป็นต้น คนไทยหันมาสร้างวัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้ แห่งการมองกว้าง คิดไกล ต้องไม่มองเห็นเฉพาะประโยชน์ของตนเอง ของพวกพ้อง หรือมองเห็นเฉพาะประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น แต่จะต้องมองให้กว้างออกไปในสังคม โลก และธรรมชาติ ซึ่งมีได้จำกัดขอบเขตอยู่กับเพียงสังคมใดสังคมหนึ่ง และจะต้องมองในลักษณะของการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม

ใหม่ จากการศึกษาที่คอยรับด้านเดียวเป็นผู้ให้กับผู้อื่น คิดในการที่จะนำพาวัฒนธรรมโลกไปสู่ วัฒนธรรมที่ยั่งยืน ให้สมดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ “วัฒนธรรมพุทธ” หรือ “วัฒนธรรมพุทธศาสตร์” เป็นตัวต้นแบบ ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ เพื่อเป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมแบบพุทธขึ้นมา หรือ เป็นการปรับปรุงวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมทางอุตสาหกรรมที่กำลังครอบงำโลกอยู่ในปัจจุบันนี้ การพัฒนาคน วัฒนธรรมพุทธ นั้น ถือการพัฒนาคนเป็นหัวใจหรือเป็นแกนกลางของทุกอย่าง... “การพัฒนาสังคมไทยที่จะก้าวข้าม ไปจากวิกฤตการณ์ที่เผชิญหน้าอยู่ในขณะนี้ก็ดี การพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพเพื่อก้าวไปสู่การ แข่งขันกับนานาชาติก็ดี หรือการที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในเวทีโลกก็ดี จึงจำเป็นที่จะต้อง ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ โดยหันมาเน้นในการสร้างวัฒนธรรมแห่งศานานำทางเพื่อการ แก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองให้กับสังคมไทย”

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ผู้วิจัยขอเสนอ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารทางวิชาการและทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์และชัดเจน

1.3 ผลการวิจัย สังคมมนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้นจากปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากการขาดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความขัดแย้งหากมิได้รับการแก้ไขก็จะพัฒนาและก้าวไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ความแตกต่างทางความคิดที่เกิดขึ้นทำให้ปัญหาความขัดแย้ง มีแนวโน้มก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบอย่างมากมาย มนุษย์ไม่อาจหนีพ้นในเรื่องของอำนาจผลประโยชน์ สิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบ และความเสมอภาคต่าง ๆ ไปได้ การแก้ปัญหาเดิม ๆ กับผู้ใช้ความรุนแรง หรือใช้กระบวนการยุติธรรม ในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งไม่อาจจะสลายปัญหาความขัดแย้งลงได้ แต่ในสภาพความเป็นจริงจะพบว่า ความขัดแย้งยังทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ปัญหายุติลง การใช้แนวทางสันติวิธีโดยวิธีการเจรจา ไม่ใช้ความรุนแรง น่าจะเป็นวิธีที่ดี แต่ทั้งนี้โดยหลักการแล้ว สังคมจะต้องยึดถือระบบนิติรัฐเป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมอันดีน่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้องเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย จากแนวคิดการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้าง ความสมานฉันท์ในสังคม หาทงออกให้กับสังคมโดยอาศัยรูปแบบแนวคิดจากผลงานของท่าน ดังนี้

1.3.1 แนวคิดทางพุทธศาสนา (Religion Approach) ที่มีพุทธธรรม คือความจริง ความถูกต้องดีงาม เป็นจุดหมายสูงสุด เพราะฉะนั้น จึงเป็นหลักการสำคัญที่สอนว่า ให้เป็นธรรมาธิปไตย ทุกคนต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ทุกคนต้องฝั่ธรรม ต้องถือธรรมเป็นบรรทัดฐาน และเพียรพยายามมุ่งที่จะเข้าให้ถึงธรรม ถ้ายังไม่ถึงธรรม คือความจริง ความถูกต้องดีงามแล้ว ก็ไม่สามารถยุดิได้ ท่านได้แนะนำให้สมาชิกในสังคม มีความรู้จักรักใคร่สามัคคี โดยผ่านกระบวนการทางพุทธศาสนา ที่เรียกว่า หลักการแบบอริยสัจ และหลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) โดยอธิบายให้เห็นว่า การพึงปฏิบัติในสิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง ในงานเขียนเรื่อง หลักการแบบอริยสัจ และหลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) เป็นการพรรณนาว่า สมาชิกในสังคมไทยควรยึดแนวปฏิบัติให้เข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และแสวงหาแนวทางแก้ไขอย่างมีเหตุผล ท่านอธิบายต่อว่า การเข้าใจในเหตุที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะถ้าสมาชิกในสังคมไม่พยายามทำความเข้าใจต่อเหตุนั้น ก็ไม่สามารถบรรลุความสำเร็จในการแก้ปัญหา ท่านยกตัวอย่างเช่น การประชุมเป็นต้น ก็จะมีแต่เวลานี้สังคมไทยเรามีไหม สิ่งที่เป็นจุดรวมใจอันนี้ ที่เป็นจุดหมายอันสูงสุดไม่มี เพราะฉะนั้น แต่ละคน พอเข้าที่ประชุมก็มุ่งไปที่ตัวเอง อนาคตของแต่ละคนก็ใหญ่ขึ้นมา แล้วก็ออกมากระทบกระทั่งกัน ในการประชุมจึงมีการถกเถียงที่ออกนอกกลุ่มออกไปเรื่อย และเกิดเรื่องส่วนตัวเป็นปัญหาอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้น การที่เราปรับเอารูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา โดยไม่มีเนื้อหาสาระนี้ จึงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย ที่เราจะต้องพยายามคิดแก้ไขให้ได้ นอกจากนั้นในแนวทางของการปฏิบัติตนเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคารเมืองไทย ท่านแนะนำว่า สมาชิกในสังคมพึงปฏิบัติตน ที่เรียกว่า หลักการมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ทั้งนี้ท่านพิจารณาว่า การปฏิบัติตนลักษณะดังกล่าว เป็นการทำให้สมาชิกในสังคมมีสติในการแก้ปัญหา ท่านใช้คำว่า “ปราศจากอคติ” ซึ่งพิจารณาในเจตจำนงของท่านได้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีอคติทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่ออคติ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สมาชิกในสังคมควรพิจารณาทุกสิ่งที ปราศจากอคติ ด้วยการใช้อยู่กับความจริงเพราะฉะนั้น ถ้าจะเป็นกลาง ก็ต้องเป็นกลางให้ถูก คือ ไม่ไปถือตามข้างไหน ไม่ใช่แค่ไม่เข้าข้างไหน แต่ถึงขั้นไม่เข้าใครออกใคร จากคำกล่าวของท่าน พิจารณาได้ว่า ความเป็นกลางขึ้นอยู่กับตัวตน ไม่ขึ้นกับความรู้สึกที่ดำรงอยู่ ดังนั้นถ้ามีการฝึกจิต สมาธิ ก็จะสามารถทำให้ ตัวตนหลุดพ้นจาก อคติได้ในที่สุด

การแก้ไขปัญหาคารเมืองไทย ในความคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในด้านพุทธศาสนา เป็นการเน้นให้สมาชิกในสังคมมีความคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อการเข้าใจปัญหา

และแสวงหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง โดยสมาชิกทุกคนต้องพึงปฏิบัติให้เป็นผู้ที่ปราศจากอคติส่วนตน โดยวิธีการคิดอย่างทางสายกลาง

1.3.2 แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ (Social Science Approach) นำมาใช้ในการอธิบายแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายถึง การปกครองระบอบประชาธิปไตย นั้น เป็นระบบการปกครองที่จัดสรรสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดใน การสร้างสรรค์ ที่จะทำให้ชีวิตและสังคมบรรลุประโยชน์สูงสุด การเคารพในสิ่งที่เรียกว่า สิทธิ จึงเป็นสิ่งที่ให้แต่ละบุคคล ได้มีโอกาสที่จะพัฒนาตัวเอง พัฒนาชีวิตและพัฒนาศักยภาพของตน ให้ชีวิตเจริญงอกงาม และให้ประชาชนเหล่านั้นแต่ละคนมีโอกาสที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกไป ร่วมสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและประโยชน์สุขให้แก่สังคม เช่น ด้วยการมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง การพูด การแสดงออกทางความคิด เป็นต้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) สรุปรบอบประชาธิปไตยจึงมีหลักการสำคัญ 3 ข้อ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาส คือ

(1) **เสรีภาพ หรือความเป็นอิสระ** ไม่มีอะไรมาคิดกันจำกัด หรือการมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนด หรือความคุ้มครองของกฎหมาย เสรีภาพนี้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างและเปิดโอกาสให้ศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลให้ ออกมามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม

(2) **เสมอภาค หรือสมานภาพ** ความเสมอภาค การมีความสมานฉันท์ หรือการร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมในการสร้างสรรค์หรือแก้ไขปัญหา เสมอภาคโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามกัน รวมทั้งไม่เอาัดเอาเปรียบกัน การใช้เสรีภาพในข้อที่ 1 จึงต้องมีขอบเขตในการที่จะไม่ก้าวล้ำ ไม่ละเมิดต่อผู้อื่น มีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน

(3) **ภราดรภาพ หรือความสามัคคี หรือเอกภาพ** ความเป็นพี่เป็นน้องกันและความประสานรวมเข้ากันได้ หรือการรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นฐานและเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาค เกิดผลงอกงามและสัมฤทธิ์ผล

ข้อสรุปของประชาธิปไตยทั้งสามประการนี้ เป็นไปโดยผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การใช้เสรีภาพ และสมานภาพ/ความเสมอภาค ที่จะต้องกระทำโดยการประสานร่วมมือและรวมกำลังกัน โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเปิด โอกาส เพื่อนำเอาศักยภาพของทุกคนออกมา ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมให้ร่มเย็นเป็นสุขหากตรวจสอบดูเนื้อหาประชาธิปไตยในโลกปัจจุบันนี้ ท่านยกตัวอย่างว่า การเมืองไทยได้ถูกอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าครอบงำหรือแทรกแซง จนกลายเป็นประชาธิปไตยแบบทุนนิยมหรือประชาธิปไตยแบบตลาดเสรี จึงเป็นที่น่าสงสัยว่า หลักการประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้ ยังเป็นหลักการที่แท้จริงหรือไม่ เพราะความหมาย

ของเสรีภาพถูกเน้นหนักไปในแง่ของการมีโอกาสที่จะแข่งขันผลประโยชน์กัน เมื่อความหมายของเสรีภาพเริ่มไม่แน่นอน ความเสมอภาคก็ไม่แน่นอนตามไปด้วย ความเสมอภาคแทนที่จะเป็นเครื่องมือมาช่วยสมานสังคัม ก็กลายเป็นเครื่องสร้างความแตกแยก โดยมีความหมายในเชิงแก่งแย่งผลประโยชน์กัน ทรราชภาพหรือความสามัคคีประสานร่วมมือและรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการสร้างสรรค์สังคัมก็ไม่เกิดขึ้น

การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาและสร้างสรรค์คุณสมบัติแห่งความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล คุณสมบัติดังกล่าว เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งหมายถึงแต่ละคนจะต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือความจริง ถือหลักการตลอดจนกฎเกณฑ์กติกาเป็นใหญ่ เป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เรียกสั้น ๆ ว่า “หลักการ” หรือ “ธรรม” ซึ่งมี 2 ระดับ คือ

1. หลักการ คือ ตัวความจริง ความถูกต้องดีงาม ความเป็นเหตุผลในสิ่งทั้งหลายที่เป็นความจริงอยู่โดยธรรมดาในธรรมชาติ

2. หลักการที่มนุษย์บัญญัติวางขึ้น โดยใช้ปัญญาพิจารณาถึงความจริง ความถูกต้องดีงามในข้อ 1 แล้วยกขึ้นมาตั้งเป็นข้อกำหนดในสังคัม ให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติตาม เช่น วางเป็นกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมาย เป็นต้น

ดังนั้น สรุปได้ว่า บุคคลใดยึดถือธรรม คือ หลักการตามความหมาย 2 อย่างข้างต้นนั้นเป็นใหญ่ คือ เป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ บุคคลผู้นั้นก็เป็นธรรมาธิปไตย และเมื่อพิจารณาในความหมายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ไว้พบว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นเป็นประชาธิปไตยที่ทำให้สังคัมการเมืองมีการเข้ามาแทรกแซง จากการไม่เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และเครื่องมือที่ทำให้เกิดการแทรกแซงคือ ระบอบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย ที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของสมาชิกในสังคัมไทย

มิติของความขัดแย้งในสรุปได้ว่า ท่านให้พิจารณาในเรื่องของการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในสังคัมซึ่งกันและกัน ซึ่งท่านอธิบายว่า การแลกเปลี่ยนหรือทำการพูดคุยกันนั้นจะก่อให้เกิดคนทุกคนได้รับทราบวิถีคิดหรือเจตนาของบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้อง โดยการแลกเปลี่ยนความคิดจะเป็นไปตามความรู้ที่มีมากกว่าความรู้ที่รู้สึกต่อสิ่ง นั้น ๆ ซึ่งจะให้เกิดการยอมรับซึ่งกัน นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสขยายความรู้ที่ตนรู้แต่เพียงอย่างเดียวให้เป็นผู้ที่มีความรู้หลายด้าน หลายมุมมอง และเมื่อเข้าใจในความคิด ความรู้ของผู้อื่นแล้ว ก็จะเข้าใจและสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในเมืองไทยได้อย่างประสบความสำเร็จ

1.3.3 แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (Science Approach) จากการศึกษาแนวคิดพบว่า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจ เป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของ

ผู้นำ และความสำเร็จส่วนหนึ่งขององค์กรก็เนื่องมาจากความสามารถและทักษะในการตัดสินใจของผู้นำ การตัดสินใจประกอบด้วย การที่ผู้นำตัดสินใจโดยลำพัง และการตัดสินใจของผู้นำร่วมกับสมาชิกอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีความรู้ในปัญหานั้น ซึ่งถือว่าการตัดสินใจโดยกลุ่ม ซึ่งท่านได้เสนอแนะการตัดสินใจโดยหัวหน้าคนเดียวมีทั้งคุณและโทษ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และในขณะเดียวกัน ท่านเสนอว่า การตัดสินใจโดยกลุ่ม ก็มีความสำคัญเป็นที่ยอมรับและต้องการมากขึ้น เพราะว่า ปัญหาของสังคมเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพราะในสังคมไทยปัจจุบันนี้มีคนที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารหรือตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญ ๆ และที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง นอกจากนี้ ท่านได้ให้ข้อคิดว่า ผู้นำต้องทำให้สมาชิกของสังคมมีความเข้าใจและยอมรับในลักษณะที่แตกต่างกันของสมาชิก เพื่อก่อให้เกิดการยอมรับในคุณค่าของความคิดเห็นของกันและกัน และร่วมมือกันในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดให้แก่สังคม เหตุผลสำคัญของการเลือกการตัดสินใจก็เพื่อให้ได้ข้อมูลและความรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้นจากสมาชิกทุกคน

ดังนั้น ผู้นำในสังคมจะต้องเป็นผู้นำที่มุ่งงานจะเน้นการกำหนดกระบวนการตัดสินใจ การกระตุ้นการสื่อสารระหว่างสมาชิก การทำให้การสื่อสารชัดเจนที่สุด การสรุปและตรวจสอบความเห็นพ้องต้องกัน ส่วนผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์จะช่วยให้สมาชิกมีความสัมพันธ์เพื่อผลอันดีต่อการตัดสินใจ เช่น ผู้รักษาประตู สร้างความสามัคคี สนับสนุน จัดตั้งมาตรฐานและปทัสถานของพฤติกรรมในการตัดสินใจ วิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจ พฤติกรรมผู้นำทั้งสองแบบมีความสำคัญและจำเป็นต่อความสำเร็จของกลุ่มที่จะทำการตัดสินใจ นอกจากนี้ ทักษะของผู้นำที่จะช่วยในการตัดสินใจของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ ทักษะในการวินิจฉัยปัญหา เทคนิคการเลือกทางเลือก แบบระดมสมอง รวมทั้งความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิธีการต่าง ๆ มาแก้ไขหรือป้องกันอุปสรรคที่จะทำให้การเลือกทางเลือกด้อยประสิทธิภาพลงไปได้

การตัดสินใจที่ดีของผู้นำหรือกลุ่มคนนั้น จะเป็นการตัดสินใจที่ปราศจากค่านิยมในตัวตน ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจได้ผลอย่างแท้จริง ท่านอธิบายให้เห็นว่า การตัดสินใจที่มีค่านิยมเข้ามาปะปนจะทำให้ผลแห่งการตัดสินใจมีความคลาดเคลื่อน ไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาหลายอย่างที่มีความสลับซับซ้อนให้ประสบความสำเร็จได้ ท่านแนะนำว่า การใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องในการกำหนดจิตใจที่มีต่อค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งนั้น เป็นหนทางที่สามารถทำให้สมาชิกในสังคมสามารถกำหนดค่านิยมร่วมที่จะอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข การสร้างค่านิยมร่วมในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนหรือการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดี ตามปทัสถานของสังคมไทย

ที่อบรมสั่งสอนให้เด็กทุกคนนับถือศาสนาพุทธและเป็นพลเมืองที่ดีต่อประเทศ ท่านเชื่อสิ่งเหล่านี้จะสามารถขัดเกลาค่านิยมที่ดีร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้เป็นอย่างดี และยังช่วยให้นำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมืองได้อย่างประสบความสำเร็จ

2. การอภิปรายผล

การอภิปรายผลเป็นการอภิปรายถึงผลการสืบค้น โดยการนำเสนอข้อมูลจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารผลงานวิชาการ จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์และบทสรุปจากการสัมภาษณ์ของสื่อมวลชน โดยมุ่งเน้นในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีดังนี้

2.1 แนวคิดทางพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่สามารถทำให้สังคมไทยหลุดพ้นจากความขัดแย้งทางการเมืองได้ โดยเฉพาะแนวคิดที่ใช้วิธีทางพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนช่วยให้สมาชิกในสังคมไทย ได้เข้าใจถึงหลักธรรม คำสั่งสอนที่จะช่วยจรรโลงจิตใจให้กับทุกคนได้ฟังตระหนักถึงหนทางที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศาสนาทุกศาสนาที่ต้องการให้มนุษย์ทุกคนในโลกนี้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข สันติสุข ในคำสอนของทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาแก่นหลักของโลก ก็มีการอธิบายในคำสอนที่แสดงให้เห็นว่า การแสวงหาหนทางที่อยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางความคิด ทัศนคติ ค่านิยม เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่มนุษย์สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ ภายใต้ความแตกต่างได้ ดังคำสอนที่ว่า ศาสนามีคุณค่ามากมายต่อมนุษยชาติ เช่น เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งการศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม เป็นบ่อเกิดแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม เป็นเครื่องดับความเร่าร้อนทางใจ เป็นต้น ดังนั้นกระบวนการทางพุทธศาสนาก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถมีทางเลือกในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาแนวความคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) นั้นพบว่าแนวคิดของท่านได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาโดยตรงที่จะสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมืองของไทยได้ โดยมีการระบุมุมความคิดของท่าน 4 ประการคือ ความเป็นระบบต่อเนื่อง มีการติดตามการเปลี่ยนแปลงของ สังคมการเมืองอย่างใกล้ชิด มีความน่าเชื่อถือในความถูกต้อง และประการสุดท้ายมีการประสานประโยชน์ด้วยความเป็นกลาง ผู้วิจัยพบว่า การศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีประโยชน์ต่อสังคมไทย ผู้วิจัยสามารถชี้ให้เห็นว่าประโยชน์ในการแก้ปัญหาสังคมการเมืองไทยตามแนวทางที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอ และได้ให้ข้อคิดที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองไทยตามแนวทางดังกล่าวมี

ศักยภาพในการปฏิบัติจริง และสามารถพิจารณาต่อได้ว่าแนวคิดของท่านมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาธิปไตย ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลก โทสะ โมหะ หรือตัณหา มานะ ทิฐิ พระธรรมปิฎก (2535: 40) ดังนี้

2.1.1 ตัณหา คือ ความอยากได้อะไรอย่างอื่นต่าง ๆ มาเป็นของตัวเอง ต้องการเอาผลประโยชน์และสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตนไม่ยอมเสียสละเพื่อใคร ใฝ่เสพ ใฝ่บริโภค

2.1.2 มานะ คือ ความอยากให้ตัวเองยิ่งใหญ่ ต้องการอำนาจ ความเด่นดัง การให้ความสำคัญ หรือการครอบงำเหนือผู้อื่น ไม่ยอมใคร ใฝ่อำนาจ ใฝ่อิทธิพล

2.1.3 ทิฐิ คือ ความยึดถือเอาแต่ความเห็นของตัวเอง ต้องการให้เขารับเอาความเห็นของตน ยึดติดคือมั่นในความเชื่อ ลัทธิ อุดมการณ์ของตน จนสำคัญเหนือกว่าความจริง ไม่ยอมรับฟังใคร (คลั่งลัทธินิยม อุดมการณ์คับแคบ) การถือธรรมเป็นใหญ่จะต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวนำเข้าสู่ธรรม ดังนั้น ธรรมที่จะต้องถือหรือเคารพยึดถือเป็นหลัก เป็นมาตรฐาน ตามหลักการ กฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ อันชอบธรรม ที่ได้ตกลงกันวางไว้ เช่น รัฐธรรมนูญ หลักศีลธรรม เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ จากการศึกษาของ สมศักดิ์ นิยมเล็ก(2544) ซึ่งพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุได้เสนอว่าระบบการเมืองใดก็ตาม ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง จากผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย สามารถนำความคิดเห็นทางพระพุทธศาสนาที่จะมีอิทธิพลต่อการแก้ปัญหามการเมืองไทย ดังนี้

1) การยึดถือหลักธรรมาธิปไตยที่เน้นผู้นำทางการเมืองที่จะสามารถปฏิบัติได้ตามหลักอย่างเคร่งครัด

2) การละเว้นอำนาจของโลก โทสะ โมหะ ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากการฝ่ายปกครองและฝ่ายผู้ถูกปกครอง

3) การปฏิบัติในทางสายกลางนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ลดการสูญเสียทั้ง 2 ฝ่าย

2.2 แนวคิดทางหลักสังคมศาสตร์ เป็นหลักการดำรงชีวิตของการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันภายใต้การปกครองเฉพาะแบบของแต่ละสังคม สังคมไทยจัดเป็นสังคมที่ถูกปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งถือเป็นระบอบสากลที่มีจำนวนประเทศต่าง ๆ ที่นิยมการปกครองในลักษณะเช่นนี้ แต่ทั้งนี้ การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะอยู่ด้วยความสงบสุขร่มเย็นนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน รูปแบบการปกครองก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะเข้ามามีส่วนช่วยให้สังคมนั้นมีความเป็นอยู่อย่างสันติ กล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้เลือกการปกครองแบบประชาธิปไตยและมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี มาเป็นเวลากว่า 70 ปี ซึ่งประเทศไทยประสบทั้งปัญหาและความสำเร็จ ในส่วนของปัญหานั้นประเทศไทยกำลังมีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างสูง จึงทำให้บุคคลหลายส่วนพยายามที่จะแสวงหาทางแก้ไขให้สังคมการเมืองเข้าสู่

ภาวะปกติ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ก็เป็นผู้หนึ่งที่พยายามแสวงหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และจากการรวบรวมความคิดเห็นของท่านพบว่า ท่านได้เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาคือ การใช้ระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการขัดแย้ง ซึ่งท่านเสนอว่า การแก้ปัญหที่บ้านเมืองของเรามีปัญหาขณะนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับการตัดสินใจในสถานการณ์ที่สังคมกำลังประสบอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 4) มีความเห็นว่า “นอกจากความคิดทางการเมืองจะเป็นระบบความคิดที่สะท้อนความคิดทางการเมือง หรือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุน บางครั้งอาจมีลักษณะเป็นจินตนาการ หรืออุดมคติและสนใจในการวินิจฉัยเชิงคุณค่า ความคิดทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ตัดขาดจากสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัย และต้องการเผยแพร่ความคิดนั้น ๆ ให้มวลชนรับรู้และปฏิบัติตาม จึงมักมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอุดมการณ์ทางการเมือง” เมื่อพิจารณาจากแนวคิดนี้พบว่า กระบวนการทางประชาธิปไตยในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นกระบวนการหลัก ที่ทางฝ่ายการเมืองจะต้องนำไปดำเนินการให้ประชาชนทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมต่างที่เกิดขึ้น การปล่อยวางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งที่อันตรายต่อรัฐบาล เพราะจะขาดการประสานงานในการแก้ไขปัญหามองระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้การสนับสนุน การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ต่างก็มีความคิด อิสระและเสรีภาพทางการเมืองในการแสดงออกทางการเมืองได้ ซึ่งเท่ากับรัฐบาลสนับสนุนในเรื่องความเสมอภาคของประชาชน ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 42-48) มีทัศนะเกี่ยวกับความคิดทั้งหลายของมนุษย์ว่า “ความคิดทั้งหลายรวมทั้งความคิดทางการเมือง มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคมหนึ่ง ๆ เสมอ กล่าวคือ ความคิดและสิ่งแวดล้อมในสังคม ต่างปรุงแต่งซึ่งกันและกันตลอดเวลา ความคิดจึงไม่ได้เป็นภาพหยุดนิ่ง และยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย”

ประเด็นการแก้ปัญหามองทางการเมืองเฉพาะหน้า ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดของคอตเตอร์ (Kotter: 1999) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดว่าด้วย การบริหารจัดการ (Management) ที่สามารถแก้ปัญหาในการเผชิญกับสถานการณ์ที่สลับซับซ้อนได้ว่า การบริหารจัดการที่ดีทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในแง่ มีแผนงานที่เป็นทางการ มีโครงสร้างขององค์กรที่แน่นอนชัดเจน และมีการกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน ส่วนภาวะผู้นำหมายถึง ความสามารถในการเผชิญกับสถานะการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีผู้นำเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็น ตัวกำกับทิศทางขององค์กรในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคน พร้อมทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจ ถึงวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจแก่คนเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า

ศักยภาพของผู้นำในระบอบประชาธิปไตยต่างต้องมีความสามารถและภาวะผู้นำที่ดี ที่จะสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมได้ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบของการให้ความสำคัญเรื่องสิทธิส่วนบุคคลอย่างสูงจึงทำให้การเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะการจัดการประเทศที่มีความหลากหลาย มีความต้องการที่ต่างกันออกไป ทำให้เหตุการณ์ภายในประเทศมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม ดังที่ ลิขิต ธีรเวคิน (2547: 25) กล่าวว่า มนุษย์อยู่กันเป็นสังคม ย่อมหนีไม่พ้นความขัดแย้งเริ่มจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ล้มเหลวไม่สามารถจะตัดสินใจได้และเมื่ออยู่กันตั้งแต่สองคนขึ้นไปก็เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลสองคนเมื่อขยายเป็นสังคมกว้างใหญ่ขึ้นก็จะเกิดความขัดแย้งในมิติต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว ความขัดแย้งของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมความขัดแย้งระหว่างสังคมและรัฐจนถึงความขัดแย้งระหว่างหน่วยการเมืองสองหน่วยคือความขัดแย้งข้ามประเทศจนอาจนำไปสู่สงครามได้ระหว่างรัฐ สำหรับกรณีความขัดแย้งภายในประเทศนั้น ในเบื้องต้นประเทศคือหน่วยรัฐชาติซึ่งอยู่รวมเป็นหน่วยเดียวกันมีกลุ่มผู้ใช้อำนาจรัฐเพื่อการปกครองบริหารจัดการทางสังคมเศรษฐกิจโดยใช้อำนาจรัฐเพื่อการจัดระเบียบสังคมมีกฎระเบียบเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือแก้ไขความขัดแย้งเพื่อหาข้อยุติอำนาจรัฐยังใช้ในการวางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสังคมและเพื่อพัฒนาสังคมและเพื่อการดังกล่าวสามารถใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ การอยู่รวมกันเป็นรัฐชาติอาจจะต้องมีข้อตกลงร่วมกันบางอย่างโดยทุกฝ่ายยินคืออยู่รวมเป็นหน่วยเดียวกันแต่บางครั้งความยินคืออยู่รวมกันนั้นก็อาจไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ บางส่วนอาจจะเป็นภาวะจำยอมด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2.3 แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เป็นแนวคิดหนึ่งที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้เสนอในงานของท่านว่า การตัดสินใจเป็นส่วนสำคัญของการแก้ไขปัญหาทั้งหมด ทั้งนี้ทั้งนั้นการตัดสินใจในแต่ละครั้งมีความจำเป็นที่ต้องมีระบบการตัดสินใจที่ดี การตัดสินใจที่ดีควรพิจารณาจากเหตุไปสู่ผลตามหลักพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อการสนับสนุนการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ อาศัยความรู้ที่เรียกว่า ปัญญา เป็นสิ่งที่ช่วยให้ ผู้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ หลักบริหารเชิงสถานการณ์ ที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงการตัดสินใจของผู้บริหารที่จะต้องตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์หรือสภาพปัญหานั้นได้คลี่คลายลงไป ซึ่งแนวคิดของทางการบริหารเชิงสถานการณ์ เป็นทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์นั้นเป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ผู้บริหารจะปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือเป็นแนวคิดซึ่งเป็นทางเลือกของผู้บริหารในการกำหนดโครงสร้างและระบบควบคุมองค์การ โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานของ

องค์การ หรือเป็นวิธีการที่กล่าวถึงองค์การที่มีลักษณะแตกต่างกันซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และต้องใช้วิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของฟริเดอริค (Fiedler: 1967) ที่ว่าด้วย การบริหารตามสถานการณ์ เป็นแนวคิดที่ว่าไม่มีทฤษฎีหรือวิธีการทางการบริหารวิธีใดที่จะนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์หรือไม่มีรูปแบบการบริหารแบบใดดีที่สุด การบริหารแต่ละแบบและแต่ละวิธีจะก่อให้เกิดผลแตกต่างกันตามสภาวะแวดล้อมแต่ละอย่าง การเลือกแบบใดให้เหมาะสมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เพราะแต่ละวิธีก็มีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัว การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้การจัดการให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับปัญหาแต่ละปัญหา มีความเชี่ยวชาญที่จะจำแนกวิเคราะห์ และแก้ไขแต่ละสถานการณ์ ซึ่งเป็นความจริงว่าปัญหาแต่ละเรื่องมีสถานการณ์แตกต่างกัน ทำให้การบริหารเป็นเรื่องที่ยากและไม่มีข้อกำหนดตายตัว แนวความคิดของการบริหารตามสถานการณ์จึงถือเอาความสัมพันธ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ของปัจจัยในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนอกองค์กร และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร การจัดการวิธีนี้มีใช้กันในหลายองค์การ โดยพิจารณาว่า “IF-THEN” ถ้าสถานการณ์เป็นเช่นนั้น แล้วจึงเลือกกลวิธีที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์นั้น นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับไซมอน (Simon: 1960) ที่ว่าด้วย “การบริหาร คือ การตัดสินใจนั่นเอง” ทั้งนี้เนื่องจากว่าคนที่เป็นผู้บริหารจะต้องเผชิญกับภาวะที่จะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทางเลือกในการกำหนดแผนในการทำงาน หรือว่าทางเลือกในการแก้ไขปัญหาถ้าผู้บริหารสามารถที่จะเลือกทางเลือกที่ดีมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาได้ ก็จะสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ ถ้าเลือกทางเลือกที่ไม่ดีมา ก็ทำให้การทำงานล้มเหลว ดังนั้นในลักษณะการตัดสินใจเพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดี จะต้องมีการตัดสินใจที่สำคัญอยู่ 4 ขั้นตอน (ชงชัย สันติวงษ์ 2542: 196) ดังนี้

2.3.1 การพิจารณาถึงตัวปัญหา ในขั้นตอนแรกนี้ คือ นักบริหารที่เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ จะต้องสามารถระบุให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้เสียก่อน ในขั้นตอนนี้เหมือนกับกรณีที่หมอทำการวินิจฉัยโรคถ้าหมอดำเนินการวินิจฉัยโรคได้ถูกต้องก็จะทำให้กระบวนการรักษาที่ตามมาได้ผล แต่ถ้าวินิจฉัยโรคผิดกระบวนการรักษาโรคที่ตามมาก็จะผิดไปด้วย ทำให้การรักษาโรคล้มเหลว

2.3.2 การพิจารณาค้นหาทางเลือก ทางเลือกในการแก้ปัญหาอาจจะมีหลายทาง มีกี่ทางเลือก เราจะต้องนำมาพิจารณาให้หมดเพราะจะทำให้เรามีทางเลือกที่หลากหลายขึ้น

2.3.3 การประเมินผลทางเลือก คือ การทำการพิจารณาทางเลือกแต่ละทางว่ามีข้อดีอย่างไรบ้าง ข้อเสียอย่างไรบ้าง ในขั้นตอนของการประเมินผลทางเลือก ถ้าจะให้ดีควรที่จะมีการ

นำเอาเทคนิคการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาช่วยในการประเมินผลทางเลือกด้วย เพราะจะทำให้การตัดสินใจเลือกทางเลือกทำได้ง่ายขึ้น

2.3.4 การตัดสินใจเลือกทางเลือกและการนำทางเลือกไปปฏิบัติ เลือกทางที่ดีที่สุด และนำไปปฏิบัติเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา แล้วตรวจสอบประสิทธิผลของการนำทางเลือกนั้นไปปฏิบัติ จากข้อมูลย้อนกลับ ของกระบวนการในการตัดสินใจ

จากการพิจารณาการตัดสินใจพบว่าเป็นการตัดสินใจที่เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เข้ามาสนับสนุนการตัดสินใจให้มีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจะว่า หลักสำคัญของการตัดสินใจ จะเป็นการตัดสินใจตามเหตุผลที่มีอยู่ มิได้ตัดสินใจตามค่านิยมของผู้ตัดสินใจเอง ซึ่งในเรื่องนี้ ไชมอน ได้อธิบายให้เห็นว่ากระบวนการตัดสินใจในการบริหารนั้นต้องมี กระบวนการที่เป็นขั้นตอน มีการระบุสภาพปัญหาที่แท้จริง สาเหตุ การพิจารณาแนวทางแก้ปัญหา และการตัดสินใจในการเลือกแนวทางแก้ปัญหา จากแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พบว่า การตัดสินใจที่ดีต้องมีการพิจารณาที่เหตุ จากนั้นใช้ข้อมูลเพื่อการสร้างทางเลือกและสุดท้ายตัดสินใจในการเลือกแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่จะนำไปสู่การ แก้ไขข้อขัดแย้งทางการเมืองไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในกรณีของการตัดสินใจเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง พบว่า จะสร้างความสมหวังและความผิดหวังให้แก่กลุ่มทั้ง 2 ฝ่ายซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น การนำเสนอเรื่องการแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงเป็นประเด็นที่มีการศึกษา ดังที่ สมยศ นาวีการ (2524: 284) ให้ความหมายว่า ความขัดแย้ง คือ การโต้เถียงหรือการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายที่ แสดงออกอย่างเปิดเผยด้วยการเป็นศัตรู หรือ การแทรกแซงอย่างจงใจในการบรรลุถึงเป้าหมาย ของฝ่ายตรงข้าม การแทรกแซงอาจจะเป็นการใช้ความพยายามขัดขวางต่อการบรรลุถึงเป้าหมาย ของบุคคลบางคนหรือการต่อต้านอยู่เฉย ซึ่งพิจารณาได้ว่า เมื่อเกิดการขัดแย้ง จะก่อให้เกิดความไม่ พพอใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ทางฝ่ายการเมืองจึงควรพิจารณาในประเด็นดังกล่าว เพื่อแสวงหาแนว ทางแก้ไขปัญหาคข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การนำเสนอความจริง (Fact) ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ให้ครอบคลุมการรับข่าวสารของคนทุกกลุ่มในสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

2. หลีกเลี่ยงการใช้การอธิบาย (Value) ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะผู้ส่งสารนำเสนอเฉพาะทัศนคติของตนเอง โดยที่ผู้รับสารไม่มีโอกาสโต้แย้ง

3. การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยใช้หลักการทางสังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ โดยหลีกเลี่ยงหลักนิติศาสตร์ ที่ไม่สามารถนำมาใช้ เพื่อความสามัคคีและการแก้ปัญหาาร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเป็นการเสนอแนะผลการวิจัยในลักษณะ 2 แบบ เพื่อการนำไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แนวความคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองได้ ทั้งนี้ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องน่าจะต้องมีการนำแนวความคิดของท่านไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำมาสู่การแก้ไขปัญหอย่างแท้จริง ยั่งยืน และสันติสุขให้กับประเทศ ควรเสนอให้งานวิจัยเป็นแนวทางเลือกในการกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาทางการเมืองต่อฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการแก้ไขข้อขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง มหายานกับเถรวาท

3.2.2 ควรมีการศึกษาแนวคิดของนักคิดท่านอื่นๆ ในการแก้ไขข้อขัดแย้งทางการเมือง

3.2.3 ควรมีการศึกษาหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหข้อขัดแย้งทางการเมืองได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎิน สุขศิริ (2545) “ความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กิติมา ปรีดีคิลิก (2529) *ทฤษฎีการบริหารองค์การ* กรุงเทพมหานคร คณะการพิมพ์
- โกวิท พวงงาม (2544) *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต*
กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2517) *ความคิดอิสระ: รวมบทความทางการเมืองระหว่างปี 2511-2516*
กรุงเทพมหานคร พิมพ์เศศ
- _____ (2535) *รัฐ พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เชี่ยวชาญ อาศวีพัฒนกุล (2538) “ความขัดแย้งในองค์การ” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหาร
และการพัฒนาองค์การ* หน้าที่ 6 หน้า 265-268 นนทบุรี มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ณรงค์ พ่วงพิศ (2546) *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2539) *การเมืองไทย: การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา* กรุงเทพมหานคร
วัชรินทร์การพิมพ์
- ธงชัย สันติวงษ์ (2542) *การบริหารงานบุคคล* พิมพ์ครั้งที่ 9 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง)
กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ธีระ นุชเปี่ยม (2541) *การเมืองโลกสมัยใหม่* กรุงเทพมหานคร ศิลปะสยามบรรณกิจภัณฑ์และการพิมพ์
- ทิตนา แจมมณี (2543) *การพัฒนากระบวนการคิด เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง
การพัฒนารูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
นครปฐม ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม*
- นริศรา อติเทพวรพันธุ์ (2548) “ความคิดและบทบาททางการเมืองของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ใน
ฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์” *หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
สำหรับนักบริหารระดับสูง สถาบันพระปกเกล้า*
- นิตา ชูโต (2548) *การวิจัยเชิงคุณภาพ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร แมทส์ปอยท์
- นิตี เอียวศรีวงศ์ (2536) “อนาคตขององค์กรสงฆ์” หน้า 42 - 48 อ้างถึงใน นิตี เอียวศรีวงศ์
และคณะ (2536) *มองอนาคต* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิภูมิปัญญา

- บุษกร คำคง (2542) “ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พระพรหมคุณาภรณ์ (2535 ก) *การพัฒนาจริยธรรม* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม
- _____ (2535 ข) *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม
- _____ (2536 ก) *การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย* กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____ (2536 ข) *เรื่องมองให้ลึก นึกไกล: ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535* กรุงเทพมหานคร เรือนแก้ว
- _____ (2550) *เบื้องการเมือง: เรื่องขุ่นใจก่อนเลือกตั้ง* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร จันทรเพ็ญ
- _____ (2550) *ธรรมบุญชีวิต* พิมพ์ครั้งที่ 137 กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม
- _____ (2551) *การพัฒนาที่ยั่งยืน* พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร สามลดา
- _____ (2552 ก) *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต* กรุงเทพมหานคร ธรรมสภาและสถาบันบันลือ
- _____ (2552 ข) *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* กรุงเทพมหานคร ธรรมสภาและสถาบันบันลือ
- _____ (2552 ค) *วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี ควรเป็นของใคร?* (ซีดีรอม) กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- พจนตร พึ่งหลวง (2544) “ความขัดแย้งในแนวอุดมการณ์ทางการเมือง “เผด็จการรัฐนิยม” กับ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” ในช่วง พ.ศ. 2475 – 2490” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2550) “ประชาธิปไตยคือหัวใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” คืบค้นวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 จาก <http://www.onopen.com/>
- เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) “การพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2552) “แนวคิดเรื่องความขัดแย้งในสังคมไทย: ปัจจัยแห่งความขัดแย้ง โดยศึกษากรณีปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง และความรุนแรงในภาคใต้” ในการประชุมระดมสมอง เรื่อง แนวคิดเรื่องความขัดแย้งในสังคมไทย เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุมสีปอนนท์ เกตุทัต กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- ไพลิน ผ่องใส (2536) *การจัดการสมัยใหม่* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มยุรี หุ่นจำ (2544) “ผลการใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในบริบทของชุมชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยุทธชัย จอมพงษ์ (2549) “แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ลิขิต ชีรเวดิน (2547) *การเมืองการปกครองของไทย* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วราภรณ์ ตระกูลสถิตย์ (2553) “การบริหารจัดการความขัดแย้ง” ค้นคืนวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553 จาก <http://www.kmutt.ac.th/organization/ssc334/asset5.html>
- วสันต์ ลิมป์เฉลิม (2551) “สถานะของสถาบันตุลาการตามหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม (หรือหลักนิติรัฐ)” ค้นคืนวันที่ 4 เมษายน 2553 จาก <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=1018>
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2547) *ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา* กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- วิจิตร วรุตบางกูร (2531) “การจัดการกับความขัดแย้ง” *คู่มือปริทัศน์* 13, 7 (กรกฎาคม): 64-70
- วุฒิชัย จำนง (2523) *แนวความคิดเรื่องพฤติกรรมองค์กร* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร รวมสาสน์
- สมชัย ศรีเจริญเวช (2532) “ความคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมบัติ จันทร์วงศ์และชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) *ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
- สมยศ จันทะวงษ์ (2535) “ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยูรค์ ประยูรค์โต)” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมยศ นาวิการ (2524) *การบริหาร: สำหรับหัวหน้างานและผู้จัดการแผนก* กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
- สมยศ นาวิการ (2527) *สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สมยศ รัชกุลวิทยา (2539) “ความคิดทางการเมืองของปัญญาชนนักทฤษฎี” วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สมศักดิ์ เนียมเล็ก (2544) “วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุวิมล อิศระชนาชัยกุล (2546) “ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมไทย: ศึกษากรณีนวนิยาย
เรื่องสี่แผ่นดินของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*
กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สิทธิพงษ์ สิทธิขจร (2553) “ความขัดแย้ง” ค้นคืนวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553 จาก
<http://www.moe.go.th/wijai/conflict.doc>
- สุภางค์ จันทวานิช (2543) *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ พิมพ์ครั้งที่ 3*
กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____ (2551) *ทฤษฎีสังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548) *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*
กรุงเทพมหานคร อมรินทร์
- เสน่ห์ จามริก (2549) *การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- เสนีย์ คำสุข (2547) “การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคม” ใน *ประมวลสาระ
ชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม* หน่วยที่ 1 หน้า 4-43 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) *ความขัดแย้งการบริหารเพื่อความสร้างสรรค์ พิมพ์ครั้งที่ 2*
กรุงเทพมหานคร เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส
- อดุเดช แผงอะมะ (2550) “แนวคิดทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อรุณ รักรธรรม (2533) *การบริหารความขัดแย้ง* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

- เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) *การบริหารทักษะและการปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร
สุขภาพใจ*
- เอ็ม เจ ฮาร์มอน *ความคิดทางการเมืองจากเพลโตจนถึงปัจจุบัน แปลจาก Comparative Politics: A
Developmental Approach โดยเสนห์ จามริก (2519) พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- Almond, Gabriel A., and Powell, G. Bingham Jr. (1966). *Comparative Politics: A Developmental
Approach*. Boston: Little, Brown.
- Bernard, Crick. (1971). *Political Theory and Practice*. London: Allen Lane The Penguin Press.
- Coser, Lewis A. (1958). *The Functions of Social Conflict*. Glencoe: The Free Press.
- Dubrin, Andrew J. (1984). *Foundations of Organization Behavior: An Applied Perspective*
New Jersey: Prentice-Hall.
- Easton, D. (1953). *The Political System*. New York: Knopf.
- Eldridge, Albert F. (1979). *Images of Conflict*. New York: St. Martin's Press.
- Fairchild, Henry P. (1977). *Dictionary of Sociology*. New Jersey: Littlefield, Adams.
- Fiedler, Fred E. (1967). *A Theory of Leadership Effectiveness*. New York: McGraw-Hill.
- Gostner, Harold F. (1977). *Administration in the Public Sector*. New York: Wiley.
- Heinz, Eulau. (1963). *The Behavioral Persuasion in Politics*. New York: Random House.
- Hellriegel, Don, Slocum, John W. and Woodman, Richard W. "Academy of Management
Review 3" in *Organizational Behavior*. 8th ed. Ohio: South-Western Publishing.
- Johnson, David W. and Johnson, Frank, P. *Joining Together*. (1982) *Group Theory and Group
Skills*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Katz, Daniel and Khan, Robert L. (1990). *The Social Psychology of Organizations*. 3rd ed.
New York: John Wiley.
- Kotter, John P. (1999). *A Force for Change : How Leadership Differs from Management*.
New York: The Free Press.
- Lasswell, R. D. (1956). *The Decision Process*. Maryland: University of Maryland.
- Lawson, Robert B. and Zheng, Shen. (1998). *Organizational Psychology: Foundations and
Applications*. New York: Oxford University Press.
- Lineberry, R. L. (1983). *Government in America : People, Politics and Policy*. Boston:
Little Brown.

- March, James G. and Simon, Herbert A. (1958). "Organizations." in *Organizations*.
New York: John Wiley and Sons P. 102 อ้างถึงใน วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2550)
การทำงานเป็นทีม กรุงเทพมหานคร ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ
- Meehan, Eugene J. (1967). *Contemporary Political Thought : A Critical Study*. Illinois:
Dorsey Pr.
- Miley, Jame. (1974). *Organization*. New York: Willey.
- Miles, M.B. and Huberman, A. M. (1984). "Qualitative Data Analysis." A Sourcebook of New
Methods. California: Sage. อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา (2548) *ศาสตร์และศิลป์แห่งการ
วิจัยเชิงคุณภาพ พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- Owens, Robert G. (1991). *Organizational Behavior in Education*. 3rd ed. New Jersey:
Prentice-Hall.
- Pennock, Roland J. and Smith, David G. (1964). *Political Science*. New York: McMillan.
- Pneuman, Roy W. and Bruehl, Margaret E. (1982). *Managing Conflict: A Complete Process-
Centered Handbook*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Pye, Lucian W. (1962). *Political Personality and Nation Building; Burma's Search for Identity*
New Heven: Yale University Press.
- Robbihns, Stephen P. (1983) "Managing Organizational Conflict." in *Managing
Organizational Conflict: A Nontraditional Approach*. New Jersey: Prentice-Hall.
P. 70 อ้างถึงใน สิทธิพงศ์ สิทธิขจร (2535) *การบริหารความขัดแย้ง*
กรุงเทพมหานคร จงเจริญการพิมพ์
- _____. (2001). *Organization Behavior*. 9th ed. New jersey: Prentice-Hall.
- Simon, Herbert J. (1960) *The New Science of Management Decision*. New York: Harper
and Row.
- Stoner, James. (1978). *A. P. Management*. London: Prentice-Hall.
- Strauss, Leo. (1959). *What is Political Philosophy*. Illinois: The Free Press.
- Thomas, Kenneth W. and Kilmann. (1987). "Conflict Mode Interest." in *Thomas-Kilmann
Conflict Mode Interest*. 27th ed. New York: Xicom Incorporated. P. 11-16 อ้างถึงใน
เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) *ความขัดแย้งการบริหารเพื่อความสำเร็จ* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

CD ธรรมะบรรยาย ชุด *วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี* ควรเป็นของใคร ?
โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

CD ธรรมะบรรยาย ชุด **วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี ควรเป็นของใคร ?**

โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ญาณวชิรญาณวโรรส ค.บางกระทึก อ.สามพราน จ. นครปฐม

1. ขึ้นยืนบนภู เขาสู้อัน

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 8 กันยายน พุทธศักราช 2551

2. พัฒนาแต่ทรัพยากรคน ลืมพัฒนาประชาชนที่ครองเมือง

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 8 กันยายน พุทธศักราช 2551

3. วิกฤตมา ประชาชนต้องวางตนเป็นหลัก

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 13 กันยายน พุทธศักราช 2551

4. ประชาธิปไตยต้องพัฒนาคน ให้มีคนที่ฟังได้

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 13 กันยายน พุทธศักราช 2551

5. จะมีคนที่ฟังได้ ต้องมีธรรมและปัญญาที่จะตัดสินใจ

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 18 กันยายน พุทธศักราช 2551

6. นิติธรรมคำจรรยาไว้ แต่แก้ปัญหาไม่ถึงใจและไม่พัฒนาคน

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 18 กันยายน พุทธศักราช 2551

7. สังคมต้องหลากหลาย ให้เข้ากับระดับการพัฒนาของคน

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 21 กันยายน พุทธศักราช 2551

8. ประชาธิปไตยยังแคว้งคว้างรอนไกล ได้แค่รับใช้ที่รู้ดั่งโด่ง

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่ 21 กันยายน พุทธศักราช 2551

9. ประชาธิปไตยไทยที่ร่อแร่ เพราะสอบตกแค่เรื่องง่ายๆ

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่.... ตุลาคม พุทธศักราช 2551

10. ประชาธิปไตยจะดีได้ ต้องไม่ทิ้งงานพัฒนาคน

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่.... ตุลาคม พุทธศักราช 2551

11. เรื่องเสริมที่ 1 สุดโต่งจึงเข้มแข็ง พอจะถูกทางก็ไม่มีความ

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่.... ตุลาคม พุทธศักราช 2551

12. เรื่องเสริมที่ 2 ยอมรับตามที่ เป็น แต่อย่าหยุดอยู่แค่ที่เป็น

ตอบคำถามและพูดคุยกับพระนวกะ เมื่อค่ำวันที่.... ตุลาคม พุทธศักราช 2551

13. เรื่องเสริมที่ 3 วิธีสู่สันติภาพ

บรรยายเมื่อ วันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2546

14. เรื่องพ่วงที่ 1 จริยธรรมนักการเมือง

บรรยายเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม พุทธศักราช 2542

15. เรื่องพ่วงที่ 2 ภาวะผู้นำ บนฐานแห่งจริยธรรม (ตอน 1)

บรรยายเมื่อ วันที่ 6 มีนาคม พุทธศักราช 2539

16. เรื่องพ่วงที่ 3 ภาวะผู้นำ - มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง (ตอน 2)

บรรยายเมื่อ วันที่ 6 มีนาคม พุทธศักราช 2539

17. เรื่องพ่วงที่ 4 ภาวะผู้นำ - สามัคคีธรรมบนความเป็นธรรม (ตอน 3)

บรรยายเมื่อ วันที่ 6 มีนาคม พุทธศักราช 2539

18. เรื่องพ่วงที่ 5 การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย

บรรยายเมื่อ วันที่ 6 มิถุนายน พุทธศักราช 2535

19. เรื่องพ่วงที่ 6 ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ

บรรยายเมื่อ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2549

20. เรื่องพ่วงที่ 7 โลกเดี๋ยวนี้ขัดแย้งกันมากมาย จะแก้ไขไหวหรือ

บรรยายเมื่อ วันที่ 15 ธันวาคม พุทธศักราช 2545

21. เรื่องพ่วงที่ 8 จะสมานฉันท์ ต้องสมานปัญญา

บรรยายเมื่อ วันที่ 22 ตุลาคม พุทธศักราช 2548

22. เรื่องพ่วงที่ 9 ตอบคำถามเรื่อง การสมานฉันท์

บรรยายเมื่อ วันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2549

ภาคผนวก ข

CD ธรรมะบรรยาย ชุด “ วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี ควรเป็นของใคร ”
“ ขึ้นยืนบนภูเขาสู้กัน ”

โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

CD ธรรมะบรรยาย ชุด “วิกฤตบ้านเมืองวันนี้ โอกาสที่มี ควรเป็นของใคร ”

โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม

เรื่องที่ 1 ขึ้นยีนบนภู ดูเขาสู้งัน

ตอบคำถามและพูดกับพระนวกะ เมื่อค่ำ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2551

ผู้วิจัยขอสรุปการบรรยายธรรมะของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) โดยสรุป เป็นประเด็นในเรื่องที่ 1 “ขึ้นยีนบนภู ดูเขาสู้งัน” ดังนี้ (ทางวัดญาณเวศกวันอยู่ในระหว่างการ ดำเนินการหาเจ้าภาพในการพิมพ์เผยแพร่ต่อไป)

สำหรับประเด็น **คำถาม จะทำอย่างไรกับวิกฤตการเมืองวันนี้ต่อสถานการณ์บ้านเมือง เหตุการณ์ใช้ความรุนแรง**

คำตอบ จะต้องยอมรับฟัง อย่าเอาชนะ โดยสร้างเงื่อนไขตนเองแพ้ไม่ได้ก็เลยบีบ ตนเองให้แพ้ไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องคลายเงื่อนไขตรงนี้ก่อนถึงไม่ชนะก็ไม่เป็นไรแก้ไข ได้ดังนี้

1. เตือนกันก่อน ทำเพื่ออะไร แต่ละฝ่ายต้องตระหนัก อย่าอ้างว่าทำเพื่อประชาชน (อย่าให้เป็นข้ออ้างก็ต้องให้เป็นความจริง) จุดมุ่งหมายที่แท้จริงต้องเป็นประโยชน์สุข ของ ประเทศชาติและประชาชน

2. ดูที่กาย วาจา ใจ หรือ เอาหลักธรรม มาแก้ไข ดังนี้

2.1 ทางกาย ต้องไม่ใช่ความรุนแรง โดยรักษาเอกลักษณ์ไทยคือไม่ใช่ความรุนแรง หากใครใช้ความรุนแรงก็แพ้ รุนแรงไม่ได้ ความพ่ายแพ้ก็จะเกิด

2.2 ทางวาจา เวลาพูดมักเอาดีเข้าตัวหรือมักเลือกประเด็น (พูดแบบการเมือง) คือ แบบไม่จริงใจต้องพูดแบบตรงไปตรงมา วาจาพูดแบบผลประโยชน์ของตนเองอย่าใช้วาทกรรม ทางการเมือง / อย่าใช้วาจาเสียดสีกัน วาจาเท็จ วิหิงสา ก็ต้องพิสูจน์ตนเอง

2.3 ทางใจ จริงใจต่อผลประโยชน์ของชาติ และประชาชน ไม่มีเป้าหมายซ่อนเร้น มุ่งที่ผลประโยชน์สุขของประเทศชาติอย่างแท้จริง

ประชาชนต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่าให้เขาเอาเรามาเป็นเครื่องมือ ฝ่ายใดก็ แล้วแต่อย่าเอาเราเป็นเครื่องมือ ทางวัดเอาธรรมมาเป็นหลักธรรม / ส่วนรัฐ เอาหลักกฎหมายมา วัดกัน ฝ่ายไหนทำอะไรไม่ชอบอีกฝ่ายก็ผิดหมด (เอาการกระทำมาเป็นตัวชี้วัดกัน) ลดการถือข้าง ถือฝ่าย อะไรถูกต้องอะไรชอบธรรมต้องพิสูจน์อย่างน้อยหลักนิติธรรมทุกคนต้องปฏิบัติตาม แม้ หลักนิติธรรมคนไม่ทำตามแล้วจะเชื่อได้อย่างไร ต้องทำเป็นตัวอย่าง ต้องมองในที่สูงคือมองอยู่เหนือเหตุการณ์โดยทำอะไรก็จะเห็น ทุกคนประชาชนเป็นผู้แก้ไขประชาชนก็ไม่ควรคลุกอยู่ข้าง ไหน (ฝ่ายที่ตัวชอบดีหมด คนที่ไม่ใช่พวกตนเลวหมด)

หลักการพิสูจน์ ใช้ปัญหาพิจารณาตนเอง

1. คนดีกับคนดีทะเลาะกัน หรือคนดีกับคนเลว หรือคนเลวกับคนเลวทะเลาะกัน ใครจะทะเลาะกันคนที่ได้ประโยชน์คือประชาชน

2. นำทั้ง 2 ฝ่ายมาเจรจากันให้ได้

แนวทางการหาประโยชน์จากการที่คนทะเลาะกัน ถ้าเป็นขั้นตอน

1. ตั้งทำให้ถูกต้องว่าเราเป็นประชาชนเป็นส่วนร่วมของประเทศชาติทั้งหมด เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีจุดหมายร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

2. ระบบประชาชนเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครอง ไม่ใช่ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ตัดสินใจ เมื่อวางท่าทีที่ถูกต้องใช้ปัญญามองลงมารวม ๆ อย่าคลุกในสนาม ก็มองแต่ข้างตัว ต้องถอนตัวออกก่อน ต้องอยู่บนปัญญาปราสาทก็จะเห็นปัญหา

3. เรามั่นในจุดหมายว่าจะแก้จุดหมายของประเทศชาติ ทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อย่าเป็นเครื่องมือของเขาแม้แต่ในบ้านก็ยังไม่ฟังกัน เราต้องเป็นผู้พิสูจน์ อย่าเอาคนเหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือ แต่เอาคนเหล่านั้นมาพิสูจน์ตรวจสอบและให้เขาพิสูจน์ตัวเอง

4. หลักการตัดสินใจของประชาชนจะใช้หลักอะไรตัดสินใจ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธรรมาธิปไตย

4.1 อัตตาธิปไตย ถือความคิดเห็นตัวเองเป็นใหญ่ ก็จะถือพิธี

4.2 โลกาธิปไตย คือ ไม่เป็นตัวของตัวเอง พวกมากลากไป ต้องถือธรรมเป็นใหญ่

4.3 ธรรมาธิปไตยคือ ตั้งแต่นิติธรรม นิติธรรมเป็นใหญ่ (บางยุคบางสมัยไม่เป็นธรรมวางกฎหมายเพื่อประโยชน์และอำนาจของตนเอง) พิธีคือ อุดมการณ์ตนเองเป็นใหญ่ ธรรมาธิปไตยบางที่ขึ้นอยู่กับประชาชน บางคนก็ตั้งตัวแทนขึ้นมา ต้องพัฒนาคนให้มีการศึกษา เสียงข้างมากไม่ใช่เป็นตัวตัดสินใจแต่ต้องยอมรับ ก็ต้องพัฒนาการศึกษา ถ้าชื่อเสียงได้ก็จบ ต้องพัฒนาคนต่อไปคุณภาพคนต้องพัฒนาต่อไป ต้องพัฒนาการศึกษา ต้องไม่ประมาท เร่งแก้ไขคุณภาพประชาชนเอาเหตุการณ์ที่ไม่ดีมาพัฒนามาแก้ไขเอาประโยชน์จากสถานการณ์

หลักการเหล่านี้ได้ประโยชน์อย่างไร

1. นักการเมืองไม่ประมาทที่ระวังตัวมากขึ้น

2. พัฒนาประชาชน นักการเมืองมาจากประชาชน ต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง ต้องปรับปรุงแก้ไข จะวัดระบบอย่างไร คืออย่างไร รากฐานคือมีความพร้อมทางการศึกษาที่ดี

สรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับปัจจุบัน เราควรวางตัวอย่างไร หรือปล่อยตามเหตุปัจจัย ทุกคนทำหน้าที่ของตนเอง ประชาชนแสดงบทบาทเป็นเจ้าของเรื่อง แต่คนบางพวกเป็นพวกทำเรื่อง

1. ประชาชนเป็นเจ้าของเรื่อง จัดการได้ ตัดสินใจได้ ดำเนินการได้

2. ต้องมีปัญญารู้เข้าใจ รู้หลักการย่อย หลักการใหญ่ หลักปฏิบัติ แล้วจึงนำมาเป็นแนวทาง ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจและวางวิธีปฏิบัติได้

3. ขึ้นอยู่กับปัญญาประสาท คือ หลักการสภาพจิตที่มาจากการพฤติกรรมของมนุษย์ แรงจูงใจ ที่แฝงอยู่ ตั้งแต่สังคมชาติ สังคมโลก มนุษย์ทำการด้วยแรงจูงใจ ถ้าไม่ถูกระดมคนปลุชน ตั้งแต่สังคมครอบครัว โลก ย่อมมีกิเลส จะต้องทำให้ถูกต้อง เราพัฒนามนุษย์ก็ด้วยสิ่งเหล่านี้ ถ้ากิเลสเหล่านี้ยังบงการเราและ อกุศลมูลอีกตัวหนึ่ง ตัณหา มานะ ทิฐิ คือ

3.1 ตัณหา ตั้งแต่สิ่งเสพบริโภค อยากได้ผลประโยชน์เพื่อตนเอง

3.2 มานะ ต้องการโดดเด่นข่มผู้อื่น มีอำนาจเหนือคนอื่น มีทรัพย์สินอำนาจ มีผลประโยชน์

3.3 ทิฐิ ความยึดติดในความเชื่อ คนที่ทำเพื่อประโยชน์เมื่อได้มากก็จบ แต่ทิฐิไม่จบ เช่น เชื่อชาติอาหรับ ยิว ทำลายไม่ได้ ความเชื่อลัทธิศาสนา นับถือพระเจ้า บังคับกดขี่ มีอุดมการณ์แบบทุนนิยม เสรีนิยม ประชาธิปไตยแบบตลาดเสรี อุดมการณ์เป็นเรื่องใหญ่ ทิฐิจึงรุนแรงกว่า 2 อย่าง ผู้นำที่มีทิฐิจะเป็นอีกลักษณะเขามีจริยธรรมดี คนเชื่อมาก พุดอะไรเป็นอย่างนั้น แต่มีความยึดติด อาณาจักรใดไม่มีจริยธรรมแสดงความเป็นใหญ่แสดงอำนาจ พอมีอำนาจก็ต้องเป็นอย่างนี้ ประชาชนถูกบังคับ สงครามทิฐิก็เกิดขึ้นมา ก็เป็นเหตุของความเบียดเบียน ฉะนั้นศาสนาก็หลีกเลี่ยงจากทิฐิ จึงจะพ้นจากจริยธรรม โดยจริยธรรมก็เป็นศรัทธา ทั้ง 3 ตัวอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์มี 3 แบบ คือ ตัณหา มานะ ทิฐิ ประชาธิปไตยก็แก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ให้ยึดติดกับสิ่งนี้

สรุป ต้องให้การศึกษากับประชาชนและประชาชนต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก่อน ไม่แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย สร้างประชาธิปไตยให้มีส่วนรวม ไม่ให้ใครมาบงการ

หลักสลายความขัดแย้งแนวพุทธ สามัคคีที่แท้จริงพูดในหลักการใหญ่ ถ้าสามัคคีไม่ได้ก็ ละเว้น ยอมเสียส่วนหนึ่งเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ต่างคนต่างยอม และก็ได้ด้วยกัน

ถ้าใครรุนแรงก็ผิดก่อน ถ้าเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม ต้องเจรจากันก่อน คือมีปากไว้เจรจา ต้องพูดกันก่อน อย่าใช้มือและเท้า ประชาชนต้องฟังด้วย ประชาชนเป็นใหญ่ กาย/ วาจา/ใจ ต้องจริงใจจุดมุ่งหมายเพื่อชาติประชาชน ถ้าเราจาก่อนว่าเขาต้องการอะไร ถ้าไม่มีเจรจา ก็ใช้กำลังระบบสังคมมนุษย์ความละเอียดซับซ้อน อย่างนี้กว่าเรา รู้ รู้ว่ายังมีเรื่องศึกษาอีกมากประชาชนเป็นใหญ่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พินเอกมาณพ ชาวสะอาด
วัน เดือน ปีเกิด	4 มกราคม 2500
สถานที่เกิด	พระโขนง กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2526 การจัดงานส่งกำลังชั้นสูง รุ่น 43 พ.ศ. 2544 เสนาธิการทหารเรือ รุ่นที่ 55 พ.ศ. 2538 วิทยาลัยการทัพเรือ รุ่นที่ 42 พ.ศ. 2552
สถานที่ทำงาน	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
ตำแหน่งปัจจุบัน	นายทหารปฏิบัติการประจำสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
ประวัติการทำงาน	ประจำแผนกส่งกำลังบำรุง กนผ.พท.ศอพท. หน.บริการกลาง ศอพท. นายทหารประจำศูนย์ ศอพท. นายทหารฝ่ายเสนาธิการประจำ สน.ปล.ภท.
ประสบการณ์การทำงาน	ช่วยปฏิบัติราชการ สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติศึกษาความเป็นไปได้ในการขุดคลองกระ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม
ผลงานที่สำคัญ	เป็นผู้มีส่วนร่วมทำให้มีผู้บริจาคเงินสนับสนุน โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการขุดคลองกระ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม ในชั้นต้น
การศึกษาดูงานต่างประเทศ	ดูงานการทหารประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐเกาหลี และญี่ปุ่น